

శ్రీరస్తు

వేణీసంహారము

గ్రంథకర్త.

కొడాలి సత్యనారాయణరావు

ప్రచురణకర్త.

గొల్లపూడి వీరాస్వామి

శ్రీసీతారామాబుక్కుడిలో,

రాజమండ్రి.

మొదటికావ్యము.
కొల్లపూడి

కాకినాడ

స్కేప్ అంకు కో., లో, క. నుల్పారాయణసోదకులచే

ముద్రించబడియె.

1926.

కృతినమర్పణము.

నేసికృతిని శాసననిర్మాణసభ్యులును, మదరాసుపురపాలక సంఘాధ్యక్షులును, ఆంధ్రభాషాభిమానులును నగు శ్రీయుత సామి వేంకటాచలంపైట్టిగారికి (వారి యనుమతిలేకుండగనే) వారిభూతదయ కును, దేశసేవాపరాయణత్వమునకును, సరళస్వభావమునకును శాశ్వతస్మరణచిహ్నముగ సమర్పించు కొనుచున్నాడను.

ఇట్లు

కొడాలి సత్యనారాయణరావు.

ఉ పో ద్ధా త ము

పాతకమహాశయలారా! ఇది నాపదమూడవనాటకము. గడ్డ
 ములు మీసములిప్పుడు నెరసినపండితులయావనదశయందే తమ
 పాండిత్యప్రసాదముచేత భట్టనారాయణకవికృత మగు నీవేదీసంహ
 రముయొక్క రసమునుబీల్చి మాకేమియు భాగమియ్యరైరి. మేము
 పిదపకాలపుకవులముగనుక వారిభాగముకొఱకు మేము విచారపడు
 టకంటి వారివిరచితములగు గ్రంథములసారమును మేముపీల్చెదము.
 అప్పుడువారియొడల మాకుఁగల గురుభావము వెల్లడియై యేదోయొక
 నీతి నాధారపరచుకొని పామరజనంబునకు హితఁబుఁ గఱపుకొఱకే
 యీకథనుమఱుల నీరూపకముగ వాంఛులహస్తంబున నలంకరించితిమి
 గాని వేఱుద్దేశ్యములేదని స్పష్టపడఁగలదు. భారతకథలలో నాటకము
 వ్రాయుటకిది తొలిసారి. కాన నావ్రాతలలోఁ దలక్రింతులు గావచ్చు
 ను. ఒకరు వ్రాసినదానిని మఱలవ్రాయుట లోకవిరుద్ధముగాఁ గాన్పిం
 చినను శైలియందుననో, కథయందుననో నూతనవిశేషములు కొన్ని
 కాన్పడుచునేయుండును. వరపడి వ్రాసిననేగాని అక్షరములు పోలిక
 కుదురదు. అది కుదిరినవెంటనే గాని స్వతంత్రశక్తి యలవడదు. కాన
 నేనీగాథ రచించుటలోఁ కొన్నితావులంను స్వతంత్రించినను యిదివఱ
 నీగాథను రచించిన మహామహుల పాదచ్ఛాయలనే నేనుగూడ
 అంతటి యిది వారియందు గురుత్వమును నిల్పుకొంటినిని దెలుపుకొనుట
 డమని పాంచా

కెంతయు సంతసించుచున్నాడ. మఱియొకవిషయము మొన్నటి శ్రీరా
మనవమిత్రులవములం దూరుపేరులేని యొక నాటక సామాజికులు
మద్విరచిత స్వతంత్ర నాటకమును రాజమహేంద్రవరమునఁ బ్రదర్శించి
యచక్కేర్చిఁ బాలగుటయేగాక నా నాటకమునకును గొంత కళంకమా
పాదించిరి. నాప్రార్థనలమున నానేత్రములతో నది చూచుటయు
సంభవించి నాయనుమతిఁబొందనివారు నానాటకముల నెంతమాత్రము
ప్రదర్శింప వీలులేదని గట్టికట్టుకట్టయ్యులతో మనవిఁ జేయుచున్నాడను.
ఈనాటకమును వ్రాయుటయం దతిప్రోత్సాహమొనంగ త్వరితకాల
ములోమీహస్తములందలంకరింపఁ జేసిన గొల్లపూడి వీరాస్వామిబ్రదర్సు
వారికి నెంతయుఁ గృతజ్ఞుడనని విన్నవించి యింతటితో విరమించు

నాంధ్రభాషాసేవక వర్గదాసుడు.

మకాం కొప్పురు }
డి 24—7—26 }

గ్రంథకర్త.

—శ్రీకృష్ణాయనమః—

వేణీ సంహారము.

ప్రథమాంకము.

—):o:(—

ప్రవేశము భీముడు—

[స్వగతము] ఆహా ! కాలగతి యెట్టులున్నయది ?

గీ. కట్టి నీటను దోసిన శ యట్టివారి
 నన్నమున విసముఁ బెట్టిన శ యట్టివారి
 నహలతోడను గఱపించి శ నట్టివారి
 నాలిచీరల నొలిపించి శ నట్టివారి
 నఖిలమును ద్యూతమున దోచి శ నట్టివారి
 నర్థరాత్రి యిల్లును గాల్చి శ నట్టివారిఁ
 బట్టివధియింపలేక నీ శ వరుస సంధి
 యత్నములఁ జేయుచుండె మా శ యన్నగారు.

అంతటి కొల్వులో నామూఢదుర్యోధనుడు తనతోడవైన గూర్ఖు
 డమని పాంచాలికిఁ గనునన్నఁజేసెనే? అగ్నిపాక్షిగఁ గైకొన్న యిల్లాలి

సంత కలుగుఁబలికిన యెనటిని యీగదాదండమునకు బలిగ నెనింగి
నాజ్ఞ నీయవలయును గాని సంధియా ! అవును, కాదా మఱి!

గీ. ద్యూతమున సర్వసంబును శ్రీ దోచిపెట్టఁ
బాచికల నెప్పుచేతితోఁ శ్రీ బట్టినాఁడో
అప్పుడె యాత్రోంబు నశియించె శ్రీ సంతకన్న !

ధర్మరాజున కస్యధా శ్రీ దారికలదె!

ఇట్టి యప్రాచ్యపుసంధి కొడంబడుటకంటె మరణమే శ్రేయముగదా?
ఎవ్వడును శాంతమో శాంతమో యని కలవరించు సిధర్మనందనుని
ముందు మాప్రతాపమేవిధి నక్కటకు రాఁగలదు ! ఓగదాదండమా!
మ. కురువంశమ్మును గూల్చి సంతసము నీ శ్రీ కున్ గూర్తు నేనంచుపం
బరమున్ జెంచుచు నుంటివేము? యికనా శ్రీ భాగ్యంబులేదమ్మ నీ
కరుణాపాత్రుఁడనై జగానమెలఁగం శ్రీ గాఁ జాల నీ యన్నముం
దరనాబాహుబలంబు వ్యర్థమగుచుంటన్ గాలకర్మంబునన్.

ఛీ ! ఛీ ! ఏమి నావెడఁగుమాటలు? ఈధర్మనందనునివాక్యములకు
నేనేల బద్ధుఁడను గావలయును ? కాన నేనివ్వుడే నాసహవాదరుల
నుండి వేటువడి మదీయప్రతిజ్ఞాపాలనంబునకై పోయెదఁగాక (అని
సగర్వముగా నడచుచున్నాఁడు)

సహ—(ప్రవేశించి) అన్నగారూ ! ఎచ్చటి కాప్రయాణము?

భీము—ఎవరువారు ? (తిరిగిచూచి) తెలిసినది. ఓహో !

మీరా ?

గీ. శాత్రువుల గెల్వఁజాలక శ్రీ సంధిసంధి

యనుచునున్ బల్వరించియా ? హరినిరాయ

బారిగాఁ బంపినట్టిదో శ్రీ స్సార్థులైన

వారలా ? ఐనమీతోడఁ శ్రీ బనియెలేదు.

అని మఱల నడచుచున్నాఁడు)

సహ—అన్నా ! వృకోదరా ! సర్వమెఱింగిన మీరే యిట్టి విష్ణురోక్తులాడుచు మావంకఁ జూడకుంట పాడియారా ?

భీము—ఈభీమునితోడ మీకుఁ బనియే లేవపుడు మీవంకఁ జూచువని వీనికేల. కాన నో సహజేవా ?

సీ. శాంతమీ శాంతమీ యని శ స్వస్తిఁ జెప్ప
కొనుచుఁ దిరిగెడి ధర్మజు శ వెనుకఁ జేరి
తాళముల వేసికొంచు శా శ తృపులొసంగు
బిచ్చమునుఁ దించుజేలింప శ పెడలుమయ్య.

సహ—అన్నా ! శాత్రువులు సంధికివ్వవడరని యెఱింగియే యన్న గారు శ్రీకృష్ణునిఁ బంపిరి. వర్యవసావమును వినక యే మనమేల తొందరఁజెందవలయును ?

భీము—శాత్రువులట్లు సంధికొప్పుకొనరని యెఱింగియుండియు ధర్మనందనున కీ పిచ్చియేల?

సహ—ఏలననియూ మీప్రశ్న? కొరపు లంతలేసి కష్టములఁ బెట్టినను బాండవు లోర్పుఁగలవారు. సంధిఁజేసికొని లోక శాంతినిఁ గలుఁగ జేసిరని యెల్లవారును సూతసింతురు. వారు సంధి కంగీకరింపకు న్నను పాండవులు శాత్రువుల దుర్జయంబుల నడఁగఁ ద్రొక్కి శాంతి నొడఁగూర్చిరందురు. ఎట్లయినను మన మంచితనము లోకమునకుఁ బ్రకటితమగుటయే కావలసినదని ధర్మనందనుని యభిప్రాయమా?

భీము—ఏమనిసంధి ?

సహ—ఇదూల్లిచ్చి మిగతెంతయు నేలుకొమ్మని!

భీము—(పెడ మొగముఁజెట్టి) ఛీ! ఛీ! ఈమాట నీవననులేదు. నేను విననులేదు. పొమ్ము. పొమ్ము. నాయూరుగూడ నీవే తీసికొని బిచ్చమెత్తుకొని జీవింపుము. పొమ్ము. నేనాయుధాగారమునకుఁ బోయి వలసిన యాయుధంబులఁ గైకొని వావనుల నేను గావించుకొని యెదను.

సహ—అయ్యధాగారమునకే యెసచో నిటుబోయెదోమి?

భీము—మీటి యీతోవ యెచ్చటకుఁ బోవును ?

సహ—పాంచాలీచతుశ్చాలాభవనమునకుఁ బోవును.

భీము—అటులైనను మంచిదియే. పాంచాలితో మాటాడవలసియున్నది. (అని పోవుచు) సహదేవా ! ఇటురమ్ము

సహ—చిత్తము. ఆజ్ఞ!

భీము—సహజవ్రతావసంతులమై యుండియు వాకొరవుల కూర చెయ్యిముల భరించుచు మన యన్నగారిమూలమున నెట్టి యవస్థలనందుచుంటిమో చూచితివా ?

సహ—అన్నగారూ ! కష్టము లెల్ల కాలమును గాపురముఁ జేయునవి కావుగదా ?

భీము—అట్లని కొరవులతో సంతి చేసికొనుటయే యత్తమమా ?

సహ—అమాట నేననఁగలవా?

భీము—సహదేవా!

గీ, కొలవులో నాడు యింతిని శ కొవ్వబట్టి!

యీడ్చి చీరలనుల్చిన శ హీనచరితుఁ

బట్టి చీల్చవలదె? తొడ శ వైనిగూరు

చుండఁ గనునన్నఁజేసిన శ దుండగీని.

కూల్చి ముదముఁ బాంచాలికిఁ శ గూర్చవలదె?

సహ—నిజమే. ద్రావదీపతికిఁ గలిగిన వరాభవమునకుఁ బ్రతి

క్రియనొనర్చఁగలిగిన పయర్థులు మీరు. కాని యన్నగారి—

భీము—(అర్థోక్తిలో) అమాటయే నేననవలదని యున్నది.

(అంతఃపాఠాలియఁ జేటియఁ బ్రవేశము)

చేటి—సీదుఃఖము నపనయింప భీమసేనమహారాజుగారుండిరి గాదటమ్మా ?

ద్రాక్ష—చేటి ! భీమసేనకుమారునివృత్తిజలకు ధర్మనందనుని యడ్డంకులు లేకుండు నెప్పుడుగదా ? నాదుఃఖము తీఱుట. అటు లజరుగుటయు నాకష్టము లీడేఱుటయును చుస్తరముగనే యున్నది. కాని చేటి ! నామనసంతయుఁగలత వాటియున్నది. మన్నాధుఁడు వసించుతావునకుఁ గొనిపోమ్ము?

చేటి—దేవీ ! ఇదియే తొలివ. నెమ్మదిగా నడుపుము. తొట్టు పాటుఁ జెందకుము. (కొంచెము దూరము నడిపించి) అమ్మా ! భీమసేన కుమారుడించే యున్న వాఁడు.

ద్రాక్ష—చేటి ! అట్లయినచో ముందుగా నారాకనాథుని కెఱిగింపుము.

చేటి—అమ్మా ! తమరు కోపింపకున్న సే నొక్కసంగతిఁ దెల్పెదను.

ద్రాక్ష—అదియేమి ?

చేటి—దేవీ ! యువరాజుగా రేలకో అగ్రహయత్త చిత్తులై యున్నట్లు తోచుచున్నది. కొంచెము తడ వాగిన బాగుండు నేమో?

ద్రాక్ష—చేటి ! నీయాహునియైనదే. అట్లయినచో మనమిక్కడనే కూర్చుండి యువరాజుగృహ కారణమును గృహింతము.

చేటి—మంచిదమ్మా ! కూర్చుండము.

(యిరువురూను కూర్చుందురు.)

భీము—సహదేవా ! అదేమో కాని!

గీ. సతిని వదిమిందిలోననీ నీ చముగఁ జూచి

యంతటి యకార్యములఁ జేసి నీ నటివారి

రూపుమాపెడి చాక సీత కోవవహిని
చల్లబడడయ్యె నేనేమి స నలుపువాడ.

రమ్మూడా! వేవలుకులేల? నానిశ్చితాభిప్రాయ మెఱిగింతు వినుము.

గీ. ఊళ్లనై దింటిఁ గైకొని స యుద్ధమునకు
విముఖుడై యున్నచో ధర్మ స విభునినేను
లక్ష్యపెట్టక గదనుఁ గే స లన్ ధరించి
బ్రతిస నటవేఱుకొనియెడి స వాడనేను.

ద్రావిడ—చేటి! ప్రాణేశ్వరుఁ డనినమాట మఱల నింకొక్క
తూరి నా చెవులఁబడిన బాగుండునుగదా?

భీము—సహజేవా! వింటివా? తలవంచుకొంటివేమి? విను
ము. మఱల వినుము.

గీ. ఊళ్లనై దింటిఁ గైకొని స యుద్ధమునకు
విముఖుడై యున్నచో ధర్మ స విభునినేను
లక్ష్యపెట్టక గదనుఁ గే స లన్ ధరించి
బ్రతిస నటవేఱుకొనియెడి స వాడనేను.

ద్రావిడ—చేటి! అంతటి యదృష్టముఁ బట్టునే? ఆశ్రిహరిసహ
యముచే సంధిచెడిపోయి యుద్ధమే పాసఁగి కురుకులక్షయమందిన
నాడు గదా సంహోషించవలయును?

చేటి—దేవీ! మీకోరిక యేల సిద్ధింపకుండును? యువరా
జుగారు సంధికి విముఖులై యుండిరని మీకు వెల్లడి యగుచునే
యున్నది గదా?

ద్రావిడ—చేటి! మనమింకఁ బ్రాణేశ్వరుని సమీపించదేమా?

చేటి—అమ్మా! రమ్మూ!—(సమీపింతురు).

చేటి—జయము, జయము. మహారాజా!

భీము—సహదేవా ! ఏమినిరుత్తరుఁడ వైతివి? నావలుకులునీకు రుచించలేదు కాబోలు ' ఏలరుచించును ?

గీ. సతిని కొప్పుఁబట్టి నీ సభలోన నీడ్చిన

చనఁటిఁ జూచినపు నీ సిగ్గులేని

యట్టి మీకు నిప్పు నీ దాడిన నావల్కు

లేటురుచించు శిర్ష నీ మెత్తుఁబట్టు.

కాన నోసహదేవా ! మీరుండవలసినవిధాన మీవటకే యుపదేశించు బడినది.

ద్రౌపది—(తనలో) నాధా ! బాగుగాఁ బలికితివి. ఈదీనురాలి పరాభవమార్చునీవే సమర్థుఁడవునుమా?—

భీము—తమ్ముడా ! నాచిత్తమంతయు రణభూమిపై నున్నది. పాంచాలిలో మాటలాడి పోవలయుననుకున్న నాదేవి యేలకో జాగొనరించుచున్నయది.

సహ—(అటునిటుఁ జూచి) అన్నయ్యా ! ఆమెయే పాంచాలి. ఈమె వచ్చి చాలసేవైనటు లున్నది.

భీము—(దేవినిజూచి) దేవీ ! అన్నగారి సంధరాయబాంపు వార్తనిని చిత్తమంతయు వాగ్రహపూరితమై యున్న కారణమున నింత దనుక నిన్నుఁ జూడనైతిని. అన్యథా తలంపకుము.

ద్రౌపది—నాధా ! నన్నుఁ జూడకున్నను చాపరాభవదావాన్ని చల్లాటువటకు మీరాగ్రహమునుండి విముక్తులు గాకుండనుంటయే కదివేలు.

భీము—దేవీ! నీపరాభవమును ట నిక నెత్తకుము. ఇతరులతో నాకేమి కని. ఈభీమసేనునికంతమునఁ బ్రాణమున్నంతదనుక నీపరాభవమును మఱువనేరఁడనువిషయమును గట్టిగాఁ గొంగున

ముడి వైచుకొమ్ము. పాపి ప్రాణేశ్వరీ! నేడు నీమోము దీనత్వమును నూచించుచున్నయది. ఎందుచేత! (అనిపరికించిచూచి) సరే. వేటుగఁ దెలుపవలయునా? ఇది యెఱిగియున్నవిషయమే. కాని యేమిచేయ గలము.

గీ. బాహుజలశాలలయ్యను శ్రీ పాండునుతులు

కలికి యీవిధి సతికష్ట శ్రీ ములకులొంగి

యండఁజూచుచు భీరులై శ్రీ యుండవలసి

నకట ధర్మజానాజ్ఞామూ శ్రీ కడ్డమగుట.

ద్రా—చేటి! మునుపటిపరాభవమే యెఱుంగును గాని యిప్పుడు నీయుడు తరువాతి కథ నెఱుంగఁడునుమా? యువరాజునకాపరాభవముఁగూడఁ దెలుపుము?

చేటి—అమ్మా! అట్లనే. దేవా! మీరు కురులనుజూచియే యున్నారు, అమృతగారికిప్పుడంతకన్న నెక్కుడు పరాభవమే జరిగినది.

భీము—అఁ. ఎక్కుడుపరాభవమా! అదేమి చెప్పుచెప్పు?

చేటి—దేవా! భీమ సేనకుమారా! వినుము. దేవి గాంధారిదేవిని సందర్శించివచ్చుటకై జనుచున్నయమృతగారితోడను, నుభద్రాదేవి మున్నగువారితోడను వెడలినది.

భీము—పెద్దలసందర్శించు టందఱకు ముఖ్యకర్తవ్యమే! అయిన?

చేటి—అట్లువెడలి తరిగివచ్చుచుండ భానుమతి యీసతిని జూచినది.

భీము—(సకోపుఁడై) వైరిపెండ్లముకంటఁ బడెనుగా! పిమ్మట?

చేటి—చూచినది చూచినట్టులూరకొనకఁ దనచెలులవంక దృష్టినిలిపి యొకమాటననియె.

భీము—నమని?

చేటి—ఓసీ! వరిచారికా! ఏదూర్తి మృదియడగుకొనుచున్ననుఁ
గురులను ముడుచుకొనవేమే? యని సగర్వముగానడిగె.

భీము—సహదేవా! వినుము. తలయెత్తుము.

గీ. అంతమాట నాడినయట్టి శ యధమురాలి
నూరకే విడువఁగమన శ సోర్పుటెల్లు
యింక శాంతమువహించి శ యేమిచేయఁ
గలము? తెలియక డెంద మా శ కులతఁ జెందె.

చేటి! అందులకీవిడ యూరకుండెనా?

చేటి—ఊరకొనునా! తగిన పశ్చత్త్యుత్తరమియఁగలిగిన సమ
ర్థురాలయ్యను వెంటఁ బరిజన ముంటచే మిన్నకుండె నంత నేనే నాబు
ద్ధికఁ దోచినట్లుగా మీతలవెండుకలు విడకుండ మా పాంచాలి వెండ్రు
కలు ముడివడఁగలవా? యంటిని. తారతమ్య మెంచకుండఁ బలికిన
వాక్యములకు మన్నింపవేడెద.

భీము.—(సంతోషముతో) చేటి! మంచిమాటంటివి. నీవాడిన
మాట కాగ్రహింపనేల? ఈహారమును బహుమానముగాఁ గైకొ
నుము. (అని హార మొకదానినిచ్చి) ఓపాంచాల రాజపుత్రీ! అనవలసి
నమాట నీచేటి యననేయనినది. చూడు.

ఉ. కూళలఁ గౌరవాధములఁ ॥ గూల్పేడిదాకనుగర్వియౌచుఁ బాం
చాలిని దాసివంచు విర శ సెంబుగఁ బల్కినరాని మాకుఁ బాం
చాలికిదాసియై బరఁగు శ సంతనసుబ్బేడిదాక నిద్రఁబోఁ
బాలని భీనుసేనకులిశంబది శ శాంతి వహింపఁజాలునే.

కాపున?

గీ. గదను ద్విప్వకొంచు శ ఖలుని దుర్యోధను
తొడలు విరుగఁగొట్టి శ గడియలోన

నెత్తుచేతులతోడ నెలత నీకురులను

ముడివివైతుఁ జింత నీ నుడుగుమింక.

దాస—వాదా! మీరుగట్టిగాఁ దలచుకొనిన దుర్ఘటముగు
కార్యముగలదా? మీమహాద్యమమునకు మీసోదరులుగూడ తోడ్
నప్పుడుగదా నేను సంతసించుట.

భీము—ఏల కాకుండును? ఒక వేళ సహాయులు గారనుకొనుము,
అంతమార్తెముచేత నవ్వమేమి?

గీ. చాలఁడే భీముఁడాక్కండు నీ శత్రుచయము

రూపుమావగ నీదగు నీ కోవవహ్ని

నార్చవదిమంది యేల ? ని నీ యార్చి దీటి

పోయె ని సంతసంబును నీ పొందుమబల.

(తొందఱగా భటుఁడువచ్చివేళించి)

దేవ! భగవంతుఁడు. శ్రీకృష్ణుఁడు.

భీము—ఏడి! ఏడి! శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు.

భటు—అయ్యా! శ్రీకృష్ణపరమార్థును సామాన్యమానవుడని
తలంచియీతని బంధింప నాదురాత్మ్యము దేళించిరి.

భీము—బంధింపఁబడెనుగా?

భటు—లేదు విశ్వరూపమును ధరించి యద్దురాత్ముల నందఱ
మూర్ఖాగతులంజేసి వచ్చి పెద్దలను జూడఁజొయెను. మిమ్ములను
గూడత్వరితకాలమునందే చూడఁగోరుచున్నారు.

భీము—ఓరిదుర్మార్గుదా! భగవంతునే బంధింపయత్నించితిమఁ
టరా! నీవివాశకాలముదాపురమగుటచేతనే నీకెట్టిబుద్ధులువృత్తిల్లినవి.
కానిమ్ము. నీకర్మమున కెవరేమిచేయగలరు? దేవీ! సాంచాలరాజపుత్రీ!
వినుచున్నావా?

గీ. సంధికుదురునంచు శ సమవర్తితనయుండు
పంపిసనట్టి రాము శ బారమిటుల
పరిణమించెదాని శ ఫలితంబుబోధించె
నన్నగారికట్టి శ యాశలుడిగె.

సహ—అన్నా! వృకోదరా! వాసుదేవుని భగవంతునిగా నెఱుంగఁడు కాఁజూలు. విశ్వరూపసందర్శనానంతరమునఁగూడ తెలిసికొనలేకపోవుట యవివేకముగాదా?

భీమ—తమ్ముడా! మూఢులు వాని నెఱుంగ నేర్తురా ?

గీ. తనబలంబు జూచు శ కొనుచు గర్వముచేతఁ
దిరుగువానికెట్లు శ తెలియు వాను
దేవు మహిమనట్లు శ తెలిసికోగల్గిన
నిట్టిదుర్జయముల శ కెట్టులోర్పు.

మ. అరిష్టద్యర్గములఁ ద్యజించుకొని శ నిద్రాహారముల వీడిభీ
కర కాంతారములందుఁజొచ్చి యతిదీ శ శ్రీహరిగ గూర్చి చు
ర్భరమైఁచు తపంబు నెల్పుమునులే శ వానిగనఁలేక ని
క్కరిణిన్ తిప్పులుఁజెంచుచుండ నొకలెక్కా వీడు. మాద్రీసుతా!
ఓయీ ! కంచుకీ ! ఇప్పుడు మనవారందఱును యేమియొనర్ప నిశ్చ
యించినారు ?

కంఠ—అది తమరువచ్చి విచారించఁదగినదే కానినేను వచ్చి
వశకశ్యంబుగాను.

(తెఱలోపలఁ గలకలము)

ద్రాక్ష—నాథా! అదియేమి?

భీము—మఱేమియులేదు. రణయజ్ఞము జరగుచున్నది.

ద్రాక్ష—మీరుగూడ నుండవలయునుగదా?

భీము—వలదా? మఱి, ధర్మనందనుడు సోమయాజియై నీవు సోమిదమ్మవై మేము నల్వరమును ఋత్విక్కులమై శ్రీకృష్ణభగవానుడు దువద్రాపియై యారణ్యజ్ఞమును సమవలసియున్నది. ఈయజ్ఞమునకే కారపు లెల్లఱును పశులైవర్తింతురు. దీనిఫలమే నీసంతోష విచారములకుఁ గారణభూతమగును. సహదేవా! పోవుదమా?

సహ—చిత్తము. మీవాదచ్ఛాయల మెలంగుటయేకదా మాకర్తవ్యము ?

భీము—దేవీ ! మేము కారవంశనిర్మూల నోద్యోగమునఁ బ్రవేశించుచున్నారము. పోయివత్తుమా?

ద్రావిడ—శ్రీహరికరుణాదృష్టి మీపైఁ బ్రసరించి సకలశుభంబులు చేకూఱెడివి. నాథా ! మీరు వచ్చువఱకు నాపరిభవదావాగ్ని చల్లాట నేటదునుడి?

భీము—దేవీ! ఇంతగా నాకుఁదెల్పవలయునా ?

గీ. కారవాన్వయమును నేలఁ గూల్చునాఁడె

యింతి నినుఁజూడగావత్తు నీ నిటకునేను

పరిభవస్వాంతునై మూర్ఖు నీ చరితునగుచుఁ

బ్రాణములతోడ నిన్జూడ నీ రానురాను.

దేవీ ! ఇంక మేము జాగ్రానర్పవీలులేదు, నీవుపోమ్ము. బుద్ధిమతి కా! పాంచాలిని నెమ్మదిగా నివాసభవమునకుఁ దోడ్కొనిపోమ్ము.

చేటి—చిత్తము. అమ్మా! రమ్ము.

భీము—రమ్ముడా! పోవుదమురమ్ము?

సహ—చిత్తము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

వేణీసంహారము

ద్వితీయాంకము.

దుర్యో—వినయంధరా! కృష్ణుడెంత యవివేకియా?

గీ. ఎదుటను శిఖండిఁ బెట్టుక శ్రీ ముదుకడైన
భీష్మునెట్టులఁ గూల్చెనా శ్రీ విధముగానె
యేమునభిమన్యునిన్ గూల్చి శ్రీ నాము దాని
నెఱుంగఁ గాలేకఁ గృష్ణుఁ డి శ్రీ క్షేలననియె?

కంచు—అవివేకిగావుననే స్వల్పములో జైటఁబడినాఁడు. కాని
మన మావిధమున శరిపెట్టుకొనినచో మన బాహుబలాతిశయంబుల
కేమేనికళంకము వచ్చునెనో! నేనా!.

దుర్యో—అవును. అదియును నిజమే గంపెదుబలగమున్న మన
మొక్క పసివానిఁగూల్పుటను గూర్చి యింతగావాపోవవలయునా?
వినయంధర!.

అ.వె. బంధురతియు మిత్ర శ్రీ వర్గమునున్ భృత్య
కోటి రణమునందు శ్రీ ధాటిజాప,
సీనుయోధను వైరు శ్రీ లెంతయుఁబనిఁబూని
గూల్పలేర? కీర్తి శ్రీ చాల్పలేర?

కంచు—(చెవులుమూసికొని) హరిహరీ!.

దుర్యో—వినయంధరా! నానోటిపెంట నెట్టియవాచ్యము వెలువడినది. ఇంతకును భానుమతీనాకుఁ దెలియకుండ నెక్కడకో వెడలిన కారణముచేతనే నామతియిటులఁ బాడైనది. ఆమెయదంతము నీ కేమైనఁ దెలిసిన నెఱిగింపుము :

కంచు—దేవా! ఇటురండు! (ఇద్దఱును సడచుచున్నారు.)

కంచు—దేవా! అరుగో భానుమతీదేవిగారు! చెలికత్తెలచే సేవించఁబడుచు నాయుద్యానవనంబుననున్నవారు. రండు.

దుర్యో—వినయంధరా! అట్లయిన నేనిప్పుడేదేవితో మాటాడివచ్చుదను, నీవుపోయి రథంబును సిద్ధపఱపుము. రణరంగమునకుఁ బోవలసియున్నది ?

కంచు—చిత్తము. (అనినిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

చేటి—దేవీ! ఇంతవఱకునుగల జ్ఞాపకమునకేరా లేదటమ్మా?

భాను—అదేవచ్చును. రాకపోవునా? కాని మదిచెవరి యుండుటచే వెంటనే చెప్పఁజాలకుంటినే.

చేటి—పోనిండు. నమ్మదిగ నేవచియింపవచ్చును. సంతప్తహృదయుల కదిసహజమేగదా?

దుర్యో—ఈమెసంతాపమునకుఁ గారణమేమి చెప్పుమా? నేఁడుదయంబున నానోడఁ జెప్పకుండఁగనే లేచివచ్చినది. నేనీమెయెడఁ గావించిన మహాపరాధమేమియును లేదే? కరాంగవలగవయఁబోతినా? లేదు. ఈమెనుగూర్చి విరుద్ధమాగా మాటాడితినా? లేదు. వ్యక్తజ్ఞోఁజిందుకొన్నపుడు యేమేనివిషయమును గనఁజాలితివా? లేదు. నేనిప్పుడేవిధముగా నీమెనుప్రసన్నముఁగా విందుకొందును? కానిమ్ముకొంత తడవిందేయుండి వీరిసంభాషణమాలింతము.

చేటి—అమ్మా! ఆవలి వృత్తాంతమును చెల్లుమమ్మా?

భాను—ఆనకుల సందర్భకోత్సాహమున నాయొడలే మఱచి తినినుమా?

దుర్యోధ—ఛీ! ఛీ! ఇదియేమి నకులసందర్భకోత్సాహమున నెడలే మఱచితినుచున్నదే. ఈమెను సంబరనిమిదికిఁజోయి నదా యేమిచెప్పుమా? ఇండ్లకేళిఁజోలు నీటంకులాడికి దెల్లవారక మనుపే విజనప్రదేశవిహరంబును, సఖులతోడ సల్లాపములును గావలసివచ్చెను? ఓసీ! పాపాత్మురాలా!.

గీ. కరువుఁగల వంగడంబున నీ బరిణయంబుఁ
జేసికొని తుట్టతుడకిట్లు నీ మోసపోతి
నెంతటి దురంతమునకు నీ హించినావో
చారిణీ! నాదుకోపమే నీ సరణిఁదీటు?

ఓహూ! లోకమున నీయప్రతిష్ఠ నెటుల మోయఁగల్గుదును?
మ. సరిరాజన్యల మోములన్ గనుటటో నీ సామంతభూపాలకులే
పరిహాసంబు లొనర్చ మెల్లుఁటెటులో నీ పాపంబిటులే బ్రద్దలై
వరిలన్ ప్రాణములన్ భరింపఁగలనే? నీ పాపాత్మురాలిన్ వెనన్
నటుకన్ జాలకయున్న నీకులఁటటో నీ నా యింక సంసారములే.
కానిమ్ము! ఇంకఁ గొంతతడవిందే విశ్రమించి వీరిసంభాషణ మాలిం
చెదఁగాక.

చేటి—తరువాత కథ కాసీయవమ్మా?

భాను—ఆయానందాతిశయంబుననే యీతలంబునకుఁ జేరఁ
గల్గితిని గానియానకులకుమారుఁడుగూడ నావెంటనే వచ్చుచుం
డెను సుమా?

దుర్యోధ—ఓసిదురంతకు రాలా?

గీ. ఎగ్గుసిగ్గునుద్యజియించి నీ యింతయేని
భయములేకుండ జరిగిన నీ పనియదెల్ల

కథగనున్ జెప్పితవి చెలి కత్తెనోడ

నిలకున్ మించు ఘోర మీ కేమిగలదు.

చేటి—అనంతరము, పెంట నేవచ్చుచుండిన యానకులకునూ
రుఁడూరకుండెనా?

భాను—ఊరకొనునా? గర్వముతో మీఁదిమీఁదికవచ్చి,
బలిమిని బైటకొంగును దప్పించెను.

దుర్యో—(కోపముతో) ఓరీ! నకులా! నీవినాశకాలము
సమీపించినది నుమీ.

గీ. పారుష మెయున్న మనలోన కైరమున్న

ఖడ్గమునుదాల్చి కదనరం కమున కుటకీ

తగనుసాధించవలెగాని కిల్లిమై ప

రాంగనలఁగూడఁ జూతువే? యధమచరిత.

కానిమ్ము. నీనాశకమున కిదికారణము గావలసియుండ నెవరేమిచేయఁ
గలరు?

గీ. ఈనుయోధనుఁడిది సహి కియించినిన్ను

విడచునే? యీగదకు వేగ కిడఁడెబలిగ

తారలమ్యము నెంచవె కి తగనికార్య

మునకుఁ కాల్పఁడెదవె నీవు కి మూర్ఖచరిత.

(అలోచనమభిసంఘించి, ఛీ! ఛీ! ఇది నీలోకముకాదు. దీనిని ముందుగా
నీగదాదండమునకు బలియిచ్చివలెగాని యీకళంకముమాయము. కాన
నేనిజేపొయి.

గీ. భరతకులమందు లేని పా కంటఁగూర్చి

యింతఁజేసిన దాని నా కి యంతకాల

యంబునన్ జేర్చి వంగడ శ మందునిట్టి
మచ్చలేకుండఁ దిరిగెద శ నిచ్చతోడ.

చేటి—వెనుక శేమిజరిగినదమ్మా?

భాను—వాకింతలోనే మెలకువవచ్చినది. కాని యీ మంగళము
ప్రతిహతమగువిధానమే తెలియక భయపడుచుంటినమ్మా.

దుర్యో—కౌర! ఇదియంతయు స్వప్నవృత్తాంతమా? ఏమి
నాచిత్త చాంచల్యము? ఇంతవఱ కదృష్టవంతుడనే.

మ. చననై తిన్ మితిలేని యాగ్రహమునక శ చానన్ వధింపంగనే
నననై తిన్ బరుసంబునుక్కటిని పు శ ణ్యంబే సతిన్ బాపుకొం
టిని నేనంచు నిరావనిందపడకుం శ టిన్ వీరిసంభాషణం

బును యేదోసగమాలకించ కళలం శ బున్ వింటయేమెలయెన్.

(సమీపమునకుఁబోయి) దేవీ! మీసంభాషణము విని యది స్వప్నవృ
త్తాంతమని ముందుగ్రహింపఁజాలక నేనేమియోవాగితిని. ఈసీచలి
కాని లోకమును మన్నింపవలయును.

భాను—నాథా! ఇందు నేనుమన్నించఁ దగిన జేమున్నది? తమ
శేమియంటిగోవిననై తినిగదా? కాని, దేవా! మీవాక్యములఁబట్టి నాస్వ
ప్నవృత్తాంతమంతయు మీరు గ్రహించిరనియే తోచుచున్నది. నాకీ
భయ మేతీటునఁబోగలదో?

దుర్యో—దేవీ! ఇంతమాత్రమునకే నీవు జంకవలయునా? దేవీ!
భయమువలదు. అతికౌర్యబలాన్వితులగు సోదరశతంబును గల్గిన యీ
సయోధనునిభార్య యీస్వల్పమునకు జంకుచున్నదనిన లోక మేమ
నుకొనును.

(తెఱలోఁ బెద్దకలకలము)

భాను—(భయముతోనుయోధనునిఁ గాఁగిలించుకొని)నాథా!
ఈయువద్రవమేమి ! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

దుర్యో—జేవీ! అడమియునుఁగాదు. పెద్దగాలివీచుచున్నది.

భాను—నాథా! ఈమహావీరయమునే తృణప్రాయముగ నెసర్చివాకొనుచున్నారు, చూడుఁడు.

గీ. వెళవెళమటంచును పెద్ద శ పెద్ద చెల్లె
విరిగి పడసాగెలాయముల్ శ విడిచి హయము
లదరి జరువెత్తసాగ న శ ల్లదిగొ గనుడి,
యెటుల భయమందుచుండిరో శ యెల్ల వీజలు.

నాథా ! మనమీయ్యుడద్రోవవగ్రదేశముననుండి యీ బారువర్వతాగ్రమునకుఁ బోవుట యుత్తమమేమో?

దుర్యో—సీభయముడుగుమని యెన్నివిధంబులఁ దెల్పినను మానకుంటివి. అంతియగాక మనస్వేచ్ఛావిహారమునకుఁ గూడనదియే తగిన వగ్రదేశము. పోదమురమ్ము.

(అని యందఱు నడచుచున్నారు.)

దుర్యో—జేవీ ! ఇదిమిక్కిలి యెత్తయినవగ్రదేశము కాననుగుల నెమ్మదిగ వైచుకొనుచుగమ్ము.

[అందఱుఁ బర్వతాగ్రమునఁ జేరుట నభినయించి]

భాను—అమ్మయ్యా! ప్రాణములిప్పటికి కుదుటఁబడినవి.

(ఇంతలోఁ బ్రతీహరి వగ్రదేశించి)

వగ్రదేశ—జయము, జయము. జేవీ! సైంధవమహారాజుగారి తల్లియు దుస్సలయును వచ్చియున్నారు. నెలవైనచోఁ బ్రవేశపెట్టెదను.

దుర్యో—తనలోఁ ఓహో! అభిషేకవర్షముఁ గారకుండితఁడే యని శాత్రువులేదయో వీనికపకారముఁ జేయసమకట్టియుండురు. అందుచేతనే భీతిలి వీరునాకడకువచ్చిరి. ఓయీ! కంచుకీ! సిపుపోయి త్వరితంబుగ వారినిఁ బ్రవేశపెట్టుము.

వగ్రదేశ—(అట్లానర్చుచున్నాఁడు)

మాత—కారవేశ్యరా!

గీ. లేకలేకఁ గలిగినయట్టి నాకుమారు
నెటులరక్షింతువో నాకు నీవిచార
మెటులమాన్పెదో గతి నీ యీవకావె
కడుపుకోకము లేకుండఁ నీ గావుమయ్య.

దుస్స—అన్నా!

గీ. చెల్లెలను దీనురాలను నీ చిన్నదాన
ప్రేముడినిజాపి యిందాక నీ పెంచినావు
నేటితోఁబస్సు కుంకుమ నీ యేటఁగలియ
మన్నయది యెట్లుబోతువో నీ అన్న నన్ను.

దుర్యో—అత్త! ఊరడిల్లుము. చెల్లెలా! ఎందులకట్లు విచార
వడెదవు. మా బావగారికిఁ గుళలమేనా?

మాత—ఏమిగుళలము నాయనా?

గీ. తననుతుని చావునకు నాదు నీ తనయుడే వృ
ధాన కారకుడంచుఁ గో నీ ధంబుబూని
యినుడు గుంకకమున్ను దుగ్గి నీ తునజయదృ
ధునినటంచు బాధుడు వృతి నీ జ్ఞనువహించె.

దుర్యో—(వెకిలి నవ్వునవ్వుచు) ఇదియో! మీరిచార కారణము.
కడుపుమంటచేపదరినమాటలనులక్ష్యమందుంచుకొని మీరలీలీలవిచార
వడుదరఁటమ్మా? అత్తగారూ! ఈదుర్యోధనుని బలగంటు నెఱింగియుం
డియుఁ బార్థుడీయవివేకవృత్తిజ్ఞ నెల్లువట్టెను. ఒకవేళ పుత్రకోకమును
భరింపలేక, నాతఁడు వృత్తిజ్ఞుడాలైననుకొనుడు. సమస్త మెఱింగిన
మీరుఁగూడ సవివేకులై యిట్లుచింతిల్లఁదగునటమ్మా అమ్మా? యీ!
దుస్సలా! పెద్దలైన యత్తగారి నింతమాత్ర మోదార్ప లేక పోయితి
వటమ్మా?

దుస్స—అన్నగారూ ! స్వవక్షవరవక్షజలాబలంబు లెరిగి యుండినను యీవృత్తిజమాతృ మూరకబో దనుభయము జనించినది.

దుర్యో—ఇంతపిచ్చిదాన వేమమ్మా! వారివృత్తిజలన్నియు నట్టివే.

చ. అలసభలోన నాడు దుగ్ధ ౩ చాత్మజముందలఁ బట్టి యీడ్వగా
వలవలమెల్పుచుండఁ దొడ ౩ పైనివసించగ నన్నఁజేయ పా
ర్థుడటనులేడె యవ్వు డతి ౩ రోషముదాలిది నల్పఁజే వృతి
జ్ఞుల నవియన్ని యేనుయెను ౩ గాన భయంబునువీడుచుమ్మరొ.

నిజముగా వారుక్షత్రియులై తొల్యిధర్మావలంబకు లేయైన నితకాలము వృత్తిజల మట్టిలోఁగల్పుకుని మిన్నకుందురా? లోకమందంతటను బూర్తిగాఁ దెలియఁబడిన పాండవవృత్తాపమునకా మీరుజంకవలసినది?

దుస్స—అన్నా! సుయోధనా! తానుతనవృత్తిజను నిర్వహించు జాలకున్న గాండివసహితుండనై భస్మమైపోవుచుననిగూడ తీవ్రముగఁ బలికినాడు. అందువలన నివేంతయూరడించినను మాకు ధైర్యము గలుగ కున్నయది.

దుర్యో—దెప్పవేమి? అట్లయిన మీరువిచారపడ నక్కఱయే లేదు. మీరుమిక్కిలి సంతోషించవలయును. ఏమందురా? ఈవృత్తిజతోఁ దప్పక పార్థుండస్తమించెనని దలంపుడు. తత్కారణమున ధర్మనందను డనుజసమేతుడైగూలును. కౌరవబలము కౌరవబలమనిన సామాన్య మా ? వీరియందఱితోఁ పనియేలఁజూడుడు.

గీ. విల్లుధరియించి నిలచిన ౩ భీముఁడేమి
పార్థుఁడేమి రణాన స ౩ ల్వం గలారె
సైంధవుడెటన్న నల్పఁజే ౩ సమరమునకు
జంకునే వానియెడ మీకు ౩ శంకయేల.

అజలలగు మిమ్ములను నమ్మించుట యన మావంటివారికి సాక్షాత్తంకట
ముగనే యున్నది. ఓయీ ! కంచుకీ ! నీవువేగమాగఁబోయి రథంబును
సిద్ధపఱపుము.

కంచు—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

దుర్యోధ—ఓఅత్త గారూ! ఓ చెల్లెలా! ఓ దేవీ! మీరింక నంతః
పురంబులకుఁబొండు. నేనిప్పుడే రణభూమిఁజొచ్చి జయద్రోహునకు
సాయమై మీభయంబును నివారిం చెదను.

[అందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు]

వేణీసంహారము

తృతీయాంకము.

(అశ్వత్థామ వ్రేసేతము.)

రణభూమికిఁ బోవుచున్న నాకీయనిమిత్తములేమి? నేడేమిచూడ నున్నది? (కొంతదూరమునడిచి) ఓహో! యేమి సమరము. రక్తమేరులై పారుచున్నదే? మహాయోధులమని మేటిబిరుదంబులఁ దాల్చిన వారుఁగూడ శాత్రువులకు భయపడి పారిపోవుచున్నారు. కారణంబేమి చెప్పమా? వీరికిఁబ్రాణములపై నింతటి తీవ్రకాఁబోలు. ప్రాణికోటికి మృత్యువు సహజంబు. మోటిఁగియుండియు భీరుత్వమును దాల్చువారు తగుదుమని రణరంగమున కుఱుక నేల? చివఱకీ పాలు బోతుఁడనమే? ఇదియేనా? వీరలరాజభక్తి. ఇట్టిపీఱికివందల సమ్మొకొనియేనా నుయోధనుఁడు సంధిఁజెడఁకొట్టుకొని యుద్ధమునకు దిగినాఁడు. (అగోచించి) ఇందునుయోధనుని బోవ మేలేదు.

గీ పర్వమును నిర్వహింతు శాత్రుత్వముగాఁ

రాజ్యరమఁగట్టిపెట్టెదఁ శ్రీ బూజ్యులఁ

వారిసందతి నిదాన శ్రీ వర్గముఁ

జేర్చెదనటంచుఁ గర్ణుఁడు శ్రీ చెప్పిచేసె.

నేటియుద్ధమునకు నా శత్రువును వహించినది వాతండ్రిగారుగదా? వారిచే సంరక్షించు బడుచుండియు వీరవిధంబుఁ బిఱికిరసమువహించు గతమెయ్యనియో పోచకున్నది. వీరవిధంబున వెన్నిచ్చిపాలుచున్న

దులకు నాతండ్రిగారెంత విచారించుచుండిరో? ఈయనకీర్తి నాతండ్రి గారిని చుట్టుకొనును గాఁజూలు. నేనింక నాలస్య మొనర్చక నాతండ్రి గారికి సాయమొనర్చఁజొయ్యదఁగాక! (ముందునకువచ్చి) అహ! ఏమి యీసంతోషము. ఛీ! ఛీ! ఇట్టిభీతులను శూరులుగా విశ్వసించి రణ భూమియందు పడుగిడిన నాతండ్రిగారిదిగాని వీరిది కాదీలోపము. ఓ కొరవచ మూకతులారా!

గీ. సమరముఖమందుఁ గాలిడి శ శాత్రీవులకు

జంకివరువిడి పోదురే శ చావుమీకు

తప్పనే యందుచే జంతు శ తతికిసహజ

మగుట చావునుగూర్చి మీ శ రడలకండి.

లోకత్రయైకధనుర్ధరుండగు నాతండ్రిగారికీర్తిని మట్టిపాల్చేయఁజును. మీశీవిధమగు భయముచేలేదు. (అ యేమోచెప్పఁజొప్పుచుండ) ఇంక మీతండ్రియొక్కడ?

అశ్వ—(విని) ఎవఁడరా! ఈయనాచ్యముల నాడినది. ఓ తుచ్చులారా!

గీ. పవలుచుక్కల పోషవక శ ద్వాదశార్కు

లుదయమందక యీవిధ శ మండఁగా నె

శౌర్యగుణరాశియగు నాదు శ జనకునిటుల

పాశముల నాడెదరె; తలల్ శ వ్రక్కలవవే?

(వెంటనే సూతుఁడువ్ర) వేళించి.

సూతు—నాయనా! నేనేపలికితిని. ఇంకతండ్రిగారెక్కడ నాయనా? .

అశ్వ—ఇంక నాతండ్రిగారెక్కడనా? లేనేలేరా? అస్తమించిరా? లోకైకధనుర్ధరుండగు దోణాచార్యులవారే యస్తమించిరా? సూతుడా! నాతండ్రిగారేనా యస్తమించినది!

నూతు—అవునుతండీ!

అశ్వ—హరితండీ! (అని మూర్ఖిల్లుచున్నాడు.)

నూతు—నా ఊనా! ఊరడిల్లుము.

అశ్వ—(తలివివచ్చి విచారముతో) అశ్వసేనా?

గీ. అంతటి మహాత్ముడేవిధి శ నస్తమించె

న నెడివార్తనువిని యెట్లు శ మనెదనింక

బరశురామాస్త్ర సర్వస్వ శ కృతిగ్రహ కృ

వీణులగ. తండీగారి నే శ విధినిమఱతు.

నూతు—కుమారా! వీరపురుషోదితమరణమందినతండీగారిని గూర్చి విచారించెదరా? ఇదివీరపురుషోదితమగు లక్షణమా! ఊరడిల్లుము.

అశ్వ—అశ్వసేనా! ఊరడిల్లుము. చెప్పట సులభమేగాని యారటఁజెందుటయే దుర్లభము. ఏమందువా? వాతండీగారనిన నా మాన్యుడు. గాడు. చూడు.

ఉ. అమ్మలవిద్దెనేర్పి తన శ యంతటివానిఁగఁజేసి మూడులో
కమ్మలయందునన్ కృతిథఁ శ గాంచిన యట్టిగురుండు అట్టివా
డిమ్మెయిఁ బుత్రకున్ పడచి శ యేగెనటంచును విన్న నీవిచా
రమ్మునుమానుటన్న నుక శ రంబగునేయటుఁజేయ శక్యమే.

నూతు—తండీ! విచారించి చేయఁగలిగిన దేమైనగలదా?

అశ్వ—ఉన్నది. లేకపోలేదు.

గీ. కొడుకునై పుట్టినందుకు శ విడువ వలసి

నట్టి వీరంబువిడచి ద శ యాంబురాశి

యైన వాతండీగారి ఛా శ యలనుబట్టి

వారి గనఁబోవుటలె ముందు శ దారివాకు,

కాని, యశ్వసేనా? తండ్రిగారి యస్తవయకారణమేదియో యెఱిగింపఁగలవటయ్యో?

ఉ. గాండి విసాహసింఁచెనుజగద్గురు నిట్టులఁ జేయఁ? బెన్నదా
దండముచే వృకోదరుఁడే? తండ్రిని యావిధిఁ జేసెనుక్కో? నె
న్నుండవకారియై యిట్టుల? నున్ బాసరించెనో? వీరుగాక జే
ఱుఁడొరు వైరులాతనికి? యున్నది యున్నటులన్ వచింపుమా.
మాత—వీరు మువ్వురును కారకులుగారు. నీ తండ్రిగారి మ
రణమునకు నీవే కారణ భూతుఁడవు!

అశ్వ—అశ్వసేన? ఏమంటివి? నాతండ్రిగారిమరణమునకుఁ గారణ భూతుఁడను నేననియా! హా! తండ్రి! ఎట్టి యవఖ్యాతి నాదల ధరించితిని? నిన్ను ద్వేషించి బుద్ధిపూర్వకముగా నొక్క పరుష వాక్యమైనఁ బలికి యెఱుంగనే? ఒక్క యవచారమైనఁ జేసి యెఱుంగనే! సంతతంబును నీపాదచ్ఛాయల చాశ్రయించుకొని తిరిగెడి నేనా? నీచావునకుఁ గారకుఁడను! ఇట్టి యవవాద నానెత్తిపైఁ బడుట నాపురాకృతపాపపరిపాకఫలంబుగాక మఱేమి? జనకా! నేనేమేని యవచార మొనర్చినచో వాకర్మమునకుఁ దగిన శిక్ష నాకు విధింపవలయునుగాని నీవాయనుభవించవలసినది! నీశాపవాక్కు నన్నెంతఁ జేయఁజాలదు? హా! జనకా! ఈ నీవియోగబాధ నేనెట్లు భరింపఁగల్గుదును, తండ్రి! నాకీ ప్రపంచమే వేఱు విధముగా గన్నట్టుచున్నది. అశ్వసేనా? నాతండ్రిగారి మరణంబునకుఁ గారణభూతుఁడ నేనని వచింపఁగల్గిన నీకు నేనేవిధంబుగఁ గారకుఁడ నైతి నో దవ్వుక దెలిసి యుండును, దానిని గూడ నాచెవులఁ బడవైచితివేని అప్పటితో నీవిధిని బూర్తిగ నెఱవేఱుకొనిన వాడవగుదువు.

మాత—నాయనా! నేనేమిని దెల్పుదును. ధర్మనందనుఁ డశ్వతామ హతః యని బిగ్గలుగా నని కుంజరః యని మెల్లఁగ ననియె.

అశ్వత్థామపాతః యని వినఁజనుటయు, నాపలుకులు ధర్మనందనుల వగుటయు విశ్వసించి నీపై నున్న ప్రేమాతిశయముచే నాచుహము హుడఁద్రుపరిత్యాగముఁ గావించె. ఇది యదనుగా మొనర్చుకొని కూరరిపుండంతతేసె.

అశ్వ—హా ! తండ్రి! పుత్రీవత్సలా !

గీ, నేను చచ్చితినిని విని ఓ మేనువిడచి

పోయి నాడ వెవ్వధాస్వర్గం మునకుఁ దండి

గొడుగుతీసినినుంటేని 1 విడఁగ లేని

నిన్నుఁ జేరక యెట్లు శాం ఓ తించువాడ.

జనకా! ఈదార్భాగ్యునిపై నీకింత ప్రేముడి యేలనయ్యా! నాయసత్య మృతివార్త విన్నంతమాత్రముచేతనే యద్రుపరిత్యాగ మొనర్చుట యెగాకఁ బ్రాణ పరిత్యాగ మొనర్చిన నిన్ను నీప్రేమవాత్సల్యంబును అదర్శ ప్రియముగా నైకొని నీమొనర్పఁదగిన కార్యమింతకన్న నేము న్నది? (అతివిచార మనఁబుట్టె) దుర్భరము. ఈవియోగమును భరియించుట దుర్భరతరమైనదే. ఈదంతా సముద్రమును దరించుట దుర్భరతమైనదే. నేనింక నీతలంబున నిలువఁజాల. నిలువఁజాల. నేను బ్రతికిమాత్రము చేయఁదగిన కార్యము లేమున్నవి?

గీ, తండిగారి ప్రాణముఁదీసి ఓ దారుణమగు

చింతఁ గూర్చిన యట్టి యా ఓ చెనటిఁబట్టి

గూర్చినంత మాత్రముచేత ఓ కొడుకుతీసి

జ్ఞప్తికిం దెచ్చుకొంచు రా ఓ గలఁడె తండి.

హా! శివ్యప్రియా! హా! సకల సద్గుణరాశీ! హా! తండి!

(మూర్ఛిల్లుచున్నాడు)

సూతు—కుమారా! నీవంతగా దుఃఖపడరాదు. శాంతి

పుము.

(అంత కృపుడు వ) వేళించుచున్నాడు)

కృపు—పుడమిపై మాసవజన్మమెత్తినందులకు సార్థక్యత యుండవలయును. అది లేనిచాని జన్మకాల్పనా? ఇంతవయసు వచ్చి గడ్డములును మీసములును నెరసినందులకు మేముచుభవించిన సౌఖ్యమేమి! ఏదియులేక పోగా వంతటి రచ్చలో దృఢదాత్మజపుట్టంబు లొల్పుచుండుటఁ జూచినారము. నేడు జగద్గురుఁడనఁ బఱఁగిన దోణుని చావునుఁ జూచినారము. ఇంతకంటఁ జూడఁదగిన ఘోరములుండునా? ఛీ! ఛీ! యిట్టి దురాగతములఁ జూచుటకే యింతకాలము జీవించియుంటిమి కాఁబోలు. ఓదయామయా! పరాత్పరా!

శా. ఆవద్బంధుఁడ వన్న మేటియశ మీ శ వధ్వాన్నమున్ జేసి యీ సాపంబుల్ గనుమంచు మమ్ము బ్రతికిం శ వన్ బోలునే నీకునట్లా పాంచాలిని యిట్లు దోణుఁ గనఁగా? నయ్యె గటాక్షించుచున్ మాపో శేపా యొనంగుమామ్మలిని శ కృష్ణ! జేవకీనందనా!

(అటునిటుఁ జూచి) అడుగో అశ్వత్థామ! వీసినివ్వు జేమని వలుకరింపఁ గలను? వలుకరింపకఁ దప్పనా? దగ్గఱకుఁ జని బాలకా! ఊరడిల్లు మూరడిల్లుము.

అశ్వ—మూర్ఖునుండి తేటి దుఃఖముతో) ఓధర్మనందనా?

ఉ. ఎంతయు గొప్పవాఁడవని శ మేఁదలబోసితినింతదాక, రవ్యంత యబద్ధమాడి గురు శ పాలిట మారకుడైతివీవు ఛీ ఎంతటి ఘోర శార్యమున శ కీపుదలంచితివయ్య వంగడంబంతయు పాడుచేసితివ శ నా నిను యేమనియందు ధర్మజా.

గీ. ఎన్నఁడును బాంకి యెఱుఁగని శ నిన్ను నమ్మి
గాదె నాతఁడీ యిట్లు నా శ మీఁదప్రేమ
వీడఁగా లేక నునురుల శ వీడినాఁడు
కంచెయే చేనుమేయఁగఁ శ గలదెదిక్కు.

గీ. మీకె గాకుండ గురుడగు శ్రీ లోకములకు
దానినైనను దలచుట శ్రీ మాని యెట్లు
ఘోర కార్య మొనర్పఁగా శ్రీ కోర్కె నికుఁ
బుట్టినదొ ధర్మబా యెట్లు శ్రీ బాంకినానా.

గీ. పార్థుడైనను దెలుగుఁ డే శ్రీ వలదటంచు
బాధ సేయఁడె యాకృష్ణ శ్రీ మూర్తియైన
నందఱకు నోళ్ళుపడియెనే శ్రీ యపుడు ధర్మ
నందనా! యేవిధిని శాంతి శ్రీ జెందెదయ్య.

కృపా—వల్లా! నేను నీమేనమామను. వచ్చి చాలాసేపైనది.
విచారముదగి యిటు నావంకఁ జూడుము.

అశ్వ—(శిరమెత్తకయే) మామా! మీయట్టివారి మొగముఁ
జూడ నోచుకొనవలదా?

అ. ఔ. తండ్రిగారిమృతికి శ్రీ తనయుఁడే కారణం
బనడి పెద్దనింద శ్రీ నంది నేను
తలను నెత్తుకొంచు శ్రీ తిగుదంచు మీమొగ
మెట్లు జాతునయ్య శ్రీ యింక మిమ్ము.

మామా !

గీ. మణమయేనియునిను వీడ శ్రీ కనుజరించు
నీదు ముద్దుల మఱుదియా శ్రీ నాగుతండ్రి
యెచటనుండనొ తెలిపి నే శ్రీ నిడదువంద
నంబుల గృహింపుమయ్య కృ శ్రీ పాంబురాశి.

కృపా—నాయనా ! సర్వంబును నీవీవఱకే వినియుండువు.
నేనింకఁ దెలువఁదగిన దేమున్నది? నీవింక నీలాగున విచారమం
దకుము.

అశ్వ—మామా! విచారవడక నేను చేయఁదగిన దేమైనఁ

గలదా! ఐనను పెద్దలమాట తిరస్కరింపక నాదుఃఖమును విడచి నా తండ్రిగారి ననుసరింపక జోయెదను. (అని లేచుచున్నాడు)

కృపా—అబ్బాయీ! నీకిదియేమి వెట్టి! ఇట్టి సాహసమున కుపకృమింపక దగునా ?

అశ్వ—అయ్యా !

గీ. కొడుకువై గల ప్రేమను నీ విడగలేక
స్వర్గపురికి జేరినట్టి నా నీ జనకుకడకుఁ
బోవకుండిన నేనెట్లు నీ పుత్రునగుదు
వాని ఋణమేను దీర్చుగా నీ వలదే నేను.

కృపా—నాయనా! తండ్రిల ఋణమును దీర్చుకొనుట కిదియే మార్గము. కాదు కాదు. ఇహపరంబులకుఁ దగినమార్గము లనే కములున్నవి. అదియునుఁగాక! జీవకోటి కంతకును స్పృహలు యను నొక సహజ విధానముండ దానిని మనము కాదనఁగలమా? కొడుకులొస ర్చుదగిన యథోచిత కార్యములచేతఁ బితృఋణముఁ దీర్చుకొని చిత్త శాంతి నందుము. మామాట వినుఁగు.

అశ్వ—ఆర్యా! మీరు పలికినదంతయు వాస్తవమైనదియే. కాని యాదుర్భర వియోగమును సహింప లేకుంటిని. మనంబంతయు వాందోళ మంది తండ్రిగారిని చూచుకొంటే తత్తటకడుచున్నయది. నేనుకక్క ఊణమేని యాగఁజాలకున్నాఁడ. పోయెద. నన్ను ఊమించుడు. (శత్రుమును జూచుకొని) శత్రురాజమా! నేనేదో నిన్ను సంతృప్తి పఱువఁగలవాఁడనని గంపెడఁతాశతో నాహస్తంబుచందధిపసించివి. అట్టి యాశ నేటితో తీటిపోయినది. నేను నీవైఁగల ప్రేమానురాగముల వదులుకొని నిన్నుఁ బరిత్యజించుచున్నాఁడ. కడిపెను విచారముతో మొండినై యింతదనుక బ్రదికిన వాకడ నీవింక బాపుకొనఁగల్గిన జేమియును లేదు. వ్రణంబమంతయు నొక్క పెట్టున నెత్తివచ్చినను

చలింపని మహానుభావుడగు భారద్వాజుడస్తమించె, నేనికనిదే విధంబుగ బ్రతుకఁ దలంచి యిట్లు పరిత్యజించుచుంటి ననుకొందువేమో లేదు. లేదు. న్యాయమును బట్టి చూడ పితృప్రేమ యధికమైనదిగదా? అందు కొఱకే నేను మాతండ్రిగారి యొద్దకుఁ జొచ్చుచుంటిని. నన్ను విడనాడవలసి వచ్చినందుల కేమాత్రమును విచారపడకుము. నీకు సర్వశుభంబులు గలుగుఁగాక పోమ్ము. (అని విడువఁజొచ్చుచుండ)

(తెఱలో)

జగత్పూజ్యులగు నాచార్యులవారి నారీతి ధృష్టద్యుమ్నుఁడు పరిభవించుచుండ మీ కేమి కన్నులుగానరాకుండెనా? ఎందులకిందఱు రాజులు చేతులగదాయుధములుధ రించియు నిష్ప్రయోజకులగుచుండిరి.

అశ్వ — ఏమీ! యీ పరిభవము నాతండ్రిగారికే!

(తెఱలో)

ఓరాజులారా! అల్లదె ధృష్టద్యుమ్నుఁ డాచార్యులవారిగొంతు గోసి వర్షెత్తుచున్నాఁడు, రండు. రండు.

అశ్వ—(విని) ఓరీ! ఎవఁడురా! అట్టితుచ్చుఁడు? నాతండ్రిగారి తలను ముట్టుకొనుటకే సాహసిం చెనుగా? మామా! నాకీకడుపు మంట చల్లాఱుటెట్టులయ్యా! ఓధర్మరాజా! ఓవృకోదరా! అర్జునా! ఓకృష్ణా! మీ కన్నులు కాలిపోయినవా?

గీ. చెనఁటి యొక్కఁడు నాతండ్రి శిరముముట్టి
యంతలోఁ రించుచుండ మీ శ స్వాంతములెటు
సమ్మతించెను మీ దగు శ శౌర్యములెటు
దాసికొనియెను సిగ్గునే శ లాగులేదు.

ఫీ! ఫీ! అంతటి మహానుభావుఁడు పరిభవమందుచుండ నోళ్ల యందు కేళిలుంచుకొని వినోదమును జూచుచున్న మీ ఘనతలెందులకు? మీరందఱును బాపాత్ములే. మీ ముగంబులఁ జూచినను పాపకంబు సంభవించుఁగలదు.

గీ. గురునిశిరఃకు ముట్టి శ కుటిలాత్మఁడొక్కఁడు
పాపమొడిగట్ట శ వందలగుచు
నూరకున్న మిమ్ము శ నూరకవిడతు నే
చీల్చుగాక వేయి శ చీలికయిగ.

గీ. ద్రాణిబలము మీరు శ తలవరే ? యిందుకై
గలుగునట్టి ఫలముఁ శ దెలియలేర
పాతకంబునందు శ భాగంబుఁ బంచుకొ
గలిగినట్టి మిమ్ము శ బలిగనిత్తు.

నూతుఁడా! వేగంబుగా నీవుపోయి నుదీయరథంబును రణంబునకు వల
యు నుపకరణములనొన నాయత్త వజ్రపుము.

నూతు—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

కృపు—ఇది వీరపురుషోచిత లక్షణమగునుగాని చచ్చినవారికై
చత్తుమని పెనుఁగులాడుట ధర్మమగునే ? అంతియగాక !

గీ. పెద్దలగునీరు తండ్రిని శ భీష్మఁమ్మి
గాదె దుర్యోధనుఁడు యాయ శ గాధమందు
దిగెను వారలకొఱతను శ దీర్తువేని
సంతసించండె కౌరవే శ శ్వరుఁడుమదిని.

కాపున మనమిపుడు సీతాద్రోగారి యస్త్రంగతమునకై వగచుచున్న
నుయోధనునికడకుఁ బోయిన నిన్ను సేనాధిపతిగా నొసర్చి భావికర్తవ్య
మునకై గడంగును. అట్లుగాక మనమన్యథా జరిగించినచో మధ్యగా
నాతనికిద్రోహ మొనర్చిన వారమగుదుము. ఈయవనిందను మనమెన్ని
జన్మములకేనిఁ బోగొట్టుకొనఁజాలము.

అశ్వ—నూమా! నీయూహ బాగుగానున్నది, అట్లయిన నేనిం
క నాదుఃఖమును విడచిపెట్టి నీచెప్పినచోప్పున దుర్యోధనుని కడకుఁ
జని వానినూరడించి సేనాధిపతినై యింతపాపమున కొడిగట్టుకొనిన

యామూర్ఖుల నివృద్ధి రణభూమికి బలియిచ్చి వానిమనంబునకు సంత
సంబాడఁ గూర్చెదగాక,

కృపా—కుమారా! నీ తెగువకు నేను చాలసంతసించితి. మన
మింక పోవుదమురమ్ము.

(వెడలుచుండఁ గర్ణదుర్యోధనులు పగివేళించుచున్నారు)

దుర్యో—మిత్రీమా! కర్ణా! ద్రోణుడు తనసహజగుణమును
బోనిచ్చినవాఁడు కాదునుమీ! ఆతఁడు క్షత్రియకులోద్భవుఁడయైనచో
నట్లానర్పఁగలఁడా? బ్రాహ్మణకులవిధానంబనుసరించి పవ్వ బ్రా
హ్మణులనియెడులోకోక్తిని స్థిరపఱచివాఁడు.

కర్ణ—కొర వేళ్ళరా! శస్త్రమునుజ్జగించుటలో నాచార్యుని
యభిప్రాయమిదిగాదు.

గీ. ఈధరామండలంబంత నేలునంత

వానిగ నెనర్తుమను నభి న ప్రాయముండె

నద్దివ్యర్థంబగుటచేత నశస్త్రమేల

హస్తమునయంచునతఁ డటు నలాచరించె.

మిత్రీమా! ఇదియిట్లుండనిమ్ము. ఆచార్యుండెంతటివాఁడో కనిపెట్టితి
వా? ఇంతియ్యుద్ధమాజరుగుండ, మనవారిలోని యోధానుయోధులంద
ఱకెన్ని వర్షాయములో యావదలుసంభవించుచుండఁ దానుగనియుఁగన
నట్టులూరకుండి తనసాండవపక్షపాతమును వెల్లడించుకొనియె. సఖా!
నేను మొదటినుండియు నిట్టికృతఘ్నులను వెంతమాత్రము విశ్వసించ
వలకనియే మొత్తుకొంటివి. వారివారినుభిప్రాయములు, వారిపక్ష
పాతపౌదయములు నాకొక్కనికేగాక మనపక్షమునకింతకును దెలి
యును సుమా.

దుర్యో—మిత్రీమా! వారినిఁగూర్చి నాకుమాత్రము దెలియదను
కొంటివా? ఇప్పుడు నూతనమేమున్నది, అర్జునుండు మనజయద్రోసి

బట్టివధించుచుండ మనపక్షమువాడుగదా! తానించుక కాపటయై యర్జునునితోఁ బోరిన మనదుస్సలకీగతివచ్చునా? అన్నియుఁదెలిసి యుండినను మనమిప్పుడు చేయఁగలదేమున్నది.

కృష్ణ—నాయనా! దోణజా! కారవేశ్యరుండల్లదె కర్ణునితో నేదియో మాటలాడుచు నావృక్షముకిందఁ గూర్చున్నవాడు. పోయి కలిసికొందము రమ్మ. (అనిదగ్గఱకుఁ బోదురు).

ఇద్ద—హేరాజన్! విజయతాం, విజయతాం.

దుర్యో—గురువర్యా! నమస్కారము. దోణాయనీ! ఇటు దగ్గఱకు రమ్మ?

గీ. నేనెగడకారకుండను శ నీకు నీదు

తండ్రికెడఁ బాటుఁగల్గంగ శ తప్పిదంబు

మనమునందుంచుకొనకయ్య శ ననుక్షమించి

కాఁగిలీగదవయ్య నశ త్కరుణఁజూచి.

(అని చేరువకుఁజొయి కాఁగిలింపుకొని) దోణజా! కూరుచుండుము.

అశ్వ—(నెమ్మదిగా) హా! తండ్రి! నావిచారము నేట్లుమఱు వఁగల్గుదును? (అనికన్నీరు విడచుచున్నాడు)

కర్ణ—దోణాయనీ! దారుణంబగు నీశోకవహ్నిని గడచుట దుస్సరంజే. ఐననుఁ బరితపించి చేయఁదగినదేమున్నది?

దుర్యో—ఆచార్యపుత్రా! నీదుఃఖమునందు నేను నగభాగస్థుఁడను నుమా?

అశ్వ—అందుకొఱకే నాభారము కొంతతగ్గినది. కానికారవేశ్వరా! ఇఁకముందు కొడుకులనుగూర్చి యాశపడుతండుబుండరు నుమా! ఏమిందువా? నాయుట్టివాడు జీవించియుండఁగ నే నాతండ్రి శిరంబునొక తుచ్చుండుముట్టుకొనియె. అంతవానికిఁ బుత్రుఁడనై బుట్టి నేనుచేసిన ఘనకార్యమేమి?

కర్ణ—ఏమిచేయఁగలము ? కాని దోగ్రాజా! చూడు.

గీ. శత్రువుల యాపుమావంగఁ శ జాలినట్టి
ఘనజలాధ్యుఁడు తనశస్త్ర శ మును వృధాగ
జారవిడచుక నీగతి శ చావుఁగోరి
తెచ్చుకొన్నాఁడు నీతండ్రి శ తెలివిమాలి.

అశ్వ—కర్ణా! ఏమిచేయఁగలమువియ్యా! కృశ్నింతువు? చేసెడి
కార్యమేలేదా ? ఈశోకదవాసలంబూరకనే చల్లాఱుననుకొంటిరేమి !
అటులెన్నటికిని దలంపకుము. ఈదోగ్రాజుఁడా వైరిమండలమంతయు
వధింపఁబడుదనుక నిదురఁబోవువా? కాలుఁడుగాదు, ఫాలాక్షుఁడుగాదు,
కృష్ణుఁడేగాదు, వీరితాతృతనను సరే, శత్రువత్వమునఁజేరి యెత్తివచ్చి
సను వారందఱపాలిట నేమిహాకాలుండనైవర్తింది నిష్పాండవంబొ
సర్పి తండ్రిగారిముఠమును దీర్చుకొందును. తెలిసినదా ?

కృపు—రాజా! మనదోగ్రాయని యిప్పుడున్న శోక భారంబున
సన్నంతయుఁ జేసితిరువాఁడునుమీ ! కానమావలుకులాలించి వీనిని
సేనాధిపతిగా నియోగింపుము ?

దుర్యో—ఆచార్యా! మీరుచెప్పినరీతి నునర్హుటమాకు విధియే
గాని సేనాధిపత్యమివఱ కీకర్ణునకొసంగుటచే మిగిలిపోయినది.

కర్ణ—దోగ్రాజా ! వాక్కురత్వమునకును గార్యకూరత్వము
నకును చాలభేదమున్నదినుమా ! అట్టిప్రగల్భములఁ బ్రకటించుటలో
మనవత్వములోఁ జాలమంది గలరు.

అశ్వ—అదినేనెఱుంగక పోలేదు. నాకడుపుమంటకొలఁది నా
భవిష్యత్కార్యవిధానమును నూచించితినిగాని మహామహులఁ దిరస్కరింపవలయుననిగాని, యీసామ్రాజ్యమంతయు నెత్తిపెగట్టుకొని
యూరేగుదమనిగాని యట్లుపలుకలేదు.

కర్ణ—ఓదో! నాయనీ! కడుపుమంట జల్లార్చుకొనుటకు వద్దనులు వేటున్నవి. గాని పగిల్చములతో జల్లాలను.

అశ్వ—ఓకర్ణా! నీవును నీచేవకొలది పగిల్చముల బలుకవచ్చును. రణముఖంబున బలాబలంబును, జాపవచ్చును. కాని యొకరి నాక్షేపించవలసిన యవసరము నీకేలఁగలిగినది ?

కర్ణ—ఏలగల్గినదనియో! భీరులపద్ధతినవలంబించి వీరపద్ధతి వ్యజించితివని.

అశ్వ—అనఁగా!

కర్ణ—అర్థమేకా లేదా! భీరులు తమశోకవహ్నిని గన్నీళ్ళవిడచి చల్లార్చుకొందురు. వీరులాయుధ పాణులై రణభూమిని జొరబడి శత్రుసంహారణోత్సాహమునఁ జల్లార్చుకొందురు. నీవర్థమడిగితివి గానఁ జెప్పుచున్నాడను. నీవువీరుఁడవునుగాదు భీరుఁడవునుగాదు. రెంటికిని జెడితివి. తెలిసినదా?

అశ్వ—ఓరీ! నూతావసద! ఏమిరా వదరుచుంటివి. (అనిలేవఁ బోవుచున్నాడు.)

కర్ణ—నేనవడనైన నేమి! కావలసినది ఖ్యాతి.

అశ్వ—ఓరీ! వాచాటా! నీగౌరవఖ్యాతులు నీకు తెలియకున్న ను నాకుఁ దెలియును. లోకమునకుఁ దెలియును. మనవిషయమునకు మనమే పొగడుకొనవలయునా? బాతిలక్షణమును విడనాడ లేక నే యిటు లం వి. నాశోకమును గన్నీళ్ళతోఁగదా తీర్చుకొమ్మంటిరి. సరే తెలిసినది.

గీ. శాపవశమున నాదగు శత్రుముఖును
గూడవమ్మయి పోయిన శ నాడునటులె
చేసెదనులేర! నీవలె శ జేవఁదక్కి-
వరుగిడవ లేర సమరంబు శ వదలిపెట్టి.

ఓరీ! బాలికా! నీశక్తికిఁదోడు నన్నధిక్షేపించువాఁడవైతివా?

గీ. కనులనీరముచేతనో శ కదనమందు

ఖడ్గమూని నిల్చియో తండ్రి శ గారి ఋణముఁ

దీర్చుకొందునుగాని నీ శ తీఱువాకు

రాదని దలంచియిక వద శ అంగఁబోకు.

ఏవిధానసమర్థించుటకేనియు మేముశక్తులముగాని సూతకులసంజాతుఁ డవై స్తవములొనర్చుకొని జీవించుమీరు శక్తులగుదురా? అధికారగ ర్వంబున క్రిందుమీరుఁగానకుంటివేమో?

కర్ణు—ఓరోరి వృధాప్రగల్భవాక్యవిశారదా! ఏమంటివి? నా యస్త్రంబులు వమ్ము లైపోయినవనిగదా? పోయినఁ బోవనిమ్ము గాని యేదోయొక విషనుగల్పించుకొని యశక్తులమై చేతచున్న ఖడ్గంబుల నేలవైఁ బారవైచుకొనముగదా? వైరులను సంహరించి విజయధ్వజం బును చేతధరించుటలో, వైరులచేతఁజిక్కి వీరమరణంబునందులో యది శూరలక్షణముఁ ఈశావములు మమ్మువెఱపించునవిగావు. నూవిఖ్యా తికిఁ గళంకముఁ దెచ్చునవికావు.

అశ్వ—(కోపముతో) ఓరోరీ! రాధాగర్భభారభూత! ఇటుల జగత్పూజ్యులగువారినిఁ దిరస్కరించుటచేతనే నీకర్మమటులఁ గాలి పోయినది. సకలసద్గుణరాసియగు మజ్జనకుని నాక్షేపించెదవటరా? మూర్ఖుడా?

గీ. తండ్రిగారేలఁ జచ్చిరో శ ధర్మనుతుఁడ

సాక్షిరా! యింతయేలరా? శ సాక్షివీవు

కావఁటర లేవఁటర! కనులో శ గానవేర

వదలెదవదేలరా యోరి శ పాఱుబోత!

కర్ణు—నీవంటి పోటుమాసినులు నావంటిపాఱుబోతులను నేటికిఁగనుఁగొనిరి. అమృతపుట్టిలుమాట మేనమామకడనా దాచెదవు?

మీతండ్రిగారి శౌర్యము యిదివఱలోఁగాకున్నను యిప్పుడు బాగుగా తెలిసినది. అంతమందియోధుల ముందు శిరంబునుఁబట్టి గోయుచుండ నాడుదానిలాగున నీతండ్ఱురొక నను గానివీరుఁడైనవాఁడూరొనునా?

అశ్వ—ఛీ! దురాత్మా! నీవదఱుఁబోతుఁడనమున నీంకమాటలతోఁబ్రయోజనములేదు. కాన నా యెడనుకా లే నీకుఁ దగునమాధాన మొసంగుఁగాక. (అని లేచుచున్నాడు)

(అందఱును వారించుచున్నారు.)

కర్ణ—(కత్తి దూయుచు) ఓరీ! బ్రహ్మచారి! ఏదీ! యెడమ కాలు. దుగ్గి పడక నీశస్త్రమును జూడుము. బ్రాహ్మణహత్య నెత్తికిఁ జట్టుకొనుట యెందులకని మిన్నకున్నకొలదియు నీచాలత్వము మేఱ మీఱుచున్నది. నోరుమూసికొనుము.

అశ్వ—నా బ్రాహ్మణ్యమునుగూర్చి నీవు వెనుకం జవేయనక్కఱ లేదు. నీకు బ్రాహ్మణభక్తి యింతగానుండఁ బట్టియే గురుజనతరస్కార మునకుఁ బూనుకొంటివి? నీకీ బ్రాహ్మణద్యేష మున్నంత కాలము నీకర్మ మింతే. తుచ్చా! బ్రాహ్మణుఁడ నని మిన్నకుంటివా? (జందెమును దెప్పి) నా బ్రాహ్మణ్యమానుఁ బరిత్యజించితి నీంకరమ్ము.

సీ. దీనితోఁగాని పార్థవి నీ తీవ్రమా వ్ర

తిజ్ఞ భంగంబుఁగాదు నీ నీ తీటతీటఁ

బోదు మనకిర్వులకు పట్టి నీ వాదమేల

ఖడ్గధాటిఁ జూవరచేవ నీ గలిగియున్న.

లేకున్న నాఖడ్గంబును నేలవిడిచి నాపాదములపైఁ బడుము ?

(అనియిరువురు పోరుకొనఁబోవుటయు నందఱును వారించు

టయు జరుగును.)

కృత్య—దోగ్రాయనీ! ముందుజరుగవలసినకథ యెంతయో యుండ నీయవ్రస్తుతనాటక మెందులకోయి?

దుర్యో—అచార్యపుత్రా! శాంతివహింపుము.

అశ్వ—మీరందఱు నన్నేలవారెందురు ?

గీ. ఈచరాత్మునిగడపిన శ నింతనైన

గురుకులము బాగువడు నమ్ము శ కొనుడుమీకు

గురుతిరస్కృతియే యింత శ కునుగతంబు

రావలదు అడ్డమిఁఖడ్గ శ రాజమునకు.

కర్ణ—రాజా! వారించుటకిది యదనుగాదు. తనకున్నకోర్కె
బుర్రవ్యధా యువయోగవలయుకొన వలయునుగాని యిచ్చవచ్చినట్లు
చెలరేగుటయా ? కాని వీనిదుర్బదమడంచితీరెడ. వదలుము.

అశ్వ—(విదలించుకొనుచు) ఓరాజా! కౌరవేశ్వరా! ఓమామా
కృపాచార్యా! మీరిద్వరు నిటులవారించుటచే యాదుండగీని కాయు
ర్దాయమును హెచ్చుజేయుచు లోకమునకెంతయో యవకారమొన
ర్చుచున్నారు.

కృపు—అశ్వా! ఉపకారావకారముల సంగతి వీమ్మట
జూచుకొనవచ్చునుగాని, మనలోమనముఁ గలహించుకొనుట కిదిసమ
యమా ?

అశ్వ—అట్లయిన మామా !

గీ. బవరమునవీడు శాశ్వత శ బాటిఁజిక్కి

చచ్చిననువార్త వినుదాక శ శత్రుమిదిగో

వీడుచున్నాడ పోవుచు శ న్నాడ నెవ్వ

దవసరము రాజునాడె న శ న్నరయఁగలఁడు.

(ఖడ్గమును బాటవైచి పోవుచుండ)

కర్ణ—వీటికివార లాయుధపాణులైననేమి. కిందపాటవైచినట్లే
యర్థము.

(తెఱలో)

గీ. ఏఖలుఁడు భీతిలేకుండ నీ నింతికోప్పుఁ
బట్టియీడ్చెను? మానిని నీ పుట్టములను
నొలిచెనో? మానధనులెల్ల నీ పలదటంచు
ముత్తుకొనుచున్నఁగానియా నీ మూర్ఖుడిపుడు
నాదుభుజవంజరమునను నీ న్నాఁడువాని
గావఁగలిగిన వీరులు నీ గలిగియున్న
రండు! కొరవసేనానులా నీ రా! వినుండు
వానివత్సలంబును నీ ప్రక్కలించి
రుధిరమును మంటకొలఁదిని నీ గొలుదంచు
చేసినవ్రతిజ్ఞ నిపుడు దీ నీ ర్చదనునేను.

అశ్వ—ఓసేనాధిపతీ! సమయమువచ్చినది. కార్యకూరత్వ
మిప్పుడు చూపించవలయును? వినుచుంటివిగదా? భీమునివ్రతాప
వాక్యములను.

కర్ణ—విన్నాఁడను విన్నాఁడను. ఇంతియేగదా! ఈకర్ణసికంఠ
మునఁ బ్రాణములున్నంత వఱకా దుస్ససేనునిదెసకుఁ ఫాలాక్షుఁడని
యుఁ జోఁజాలఁడని నమ్ముము. ఓయవరాజా! భయపడకు మిదిగోవచ్చు
చున్నాఁడను. (నిష్క్రమించును)

అశ్వ—రాజా! కొరవేశ్వరా! అటుఁజూడుము:

గీ. దోగ భీష్ములు చచ్చిరి నీ గాననింక
భయములేదని యాభీమ నీ పార్థులెటులఁ
చెలఁగుచుండిరొ యనిలో వి నీ చ్చలవిడిగను
వారి నెదిరింప శక్యమే నీ వ్యరికిఁగాదు.

గీ. కర్ణుఁడొక్కఁడు చాలఁడు నీ గానవేగ
కదలిపోవయ్యె తమ్మునిఁ నీ గాచుకొనఁగ

పిదపభీముని నదలింప నీ పీలులేదు

సమయమునకుఁ జేరఁగదయ్య నీ సాయముగను.

దుర్యో—అ! ఏమి. ఈనుయోధనుఁడు జీవించియుండఁగా నా పోదరునిదెసకుఁ బోఁగల్గుటేనా? ఓరీ! ఎవరురా అక్కడ? రథముసిద్ధ పఱుపుము. (పఱుగెత్తుచున్నాఁడు)

అశ్వ—(ముందునకుఁజూచి) మామా! ప్రతిజ్ఞమాట వెనుకఁ జూచుకొందము. నేనిదే కత్తిఁగైకొని రణంబునకుఁజేదను. సమయము మించు చున్నది. చూడు యాభీముని యాకారము!

గీ. కడుపుమంటఁ కొలంది యా నీ గాలికొడుకు

దుస్ససేనునురమ్ము నీ త్తురునుగోలు

చుండుటయెగాకఁ జీపుల నీ దండగుచ్చ

మెడను ధరియించి యల్లదే నీ మిట్టిపడెడి.

(తెఱిలో)

ద్రోణాయనీ! చిర కాలమునుండియు ననుశ్రుతముగా వచ్చుచున్న సత్య వ్రత దీక్షఁజేలఁగళంకముఁ గూర్చెదవు?

అశ్వ—ఓహో! ఏమది! నారణోత్సాహమునకు దైవంబు గూడ ప్రతికూలముగా నున్న వాఁడ. మామా! ఇప్పుడేది కర్తవ్యము?

గీ. భీముఁడాగతి విచ్చల నీ విడిగసంచ

రించుచుండఁగ మనము స నీ హించదయ్యె

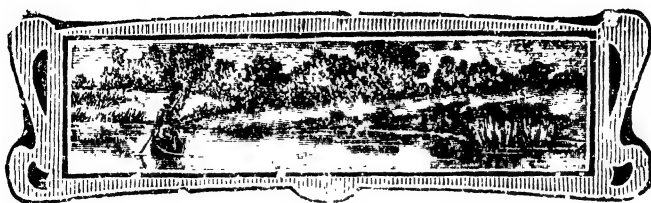
యేమియొనరించు వాఁడ ని నీ కేడిదారి

చెప్పఁగదవయ్యె యీగొప్ప నీ ముప్పదప్ప.

కృపు—అబ్బయీ! వేఱుదారేమియులేదు. నీపులిచిరమునకుఁ బొమ్ము. నేనుఁబోయి సర్వంబును నిర్వహించి వచ్చెదను.

అశ్వ—మామా! అట్లయిన ద్వరగపోదమురమ్ము.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

వేణీసంహారము

చతుర్థాంకము.

(వికృతాకారమున భీముడు వ్రేళించును.)

ఓకారవయోధులారా! పాటిపోకుడు. పారిపోకుడు. నేను పె
అవాడనుకాను. భీముడనే. మిమ్ములను బాలకాలమునుండియు నెఱిం
గియున్నవాడనే. అనాఁ డి మహాసభయందుఁ బాంచాలి జట్టుపట్టు
కొని యొక్కదుర్మార్గుఁ డీడ్చుచుండ మీతోడిపాటుగ నున్నవాడనే.
కోకలనొప్పు నప్పుడుగూడ నుంటిని. ఇప్పుడు నామొగమునఁ గొల్ప
గా మొలచిన దేమియునులేదు. (చెవియొగ్గి) ఏమనుచున్నారో నాకు
వినఁబడుటలేదు. అట్లయిన నీకీవికృతాకార మెటులవచ్చినదని కాఁబో
లు మీవ్రోక్ష. నాఁడాసభయందుఁ జేసిన వారుణప్రతిజ్ఞానిర్వహణమే
నా యీరావమునకుఁ గారణము. ఈనాయొడలంతయుఁ బూయఁ
బడియున్న రక్తమంతయు నాయుంతి కొప్పుఁబట్టి యీడ్చినవానిదే. ఈ
ప్రేవులన్నియు నాయుంతి కోకలాల్చిన యధమాధమునివే. మీరుపీఠికి
కుండలై పారుఁబోతులై యీగతిఁబలాయనమగుచున్నను యీభీముడు
మిమ్ము వదలువాఁడుకాదు. మీకత్తులను, కటారులనుపార వేయఁకుడు.
వీరపురుషోచితలక్షణ మనుసరించి ముఖముఖని బోరాడి జయము
నార్జించుటో, వీరస్వర్గమనుభవించుటో ఫలితముగఁ గనుడు.

రెంటికి జెడిన జేవడరీతిని మీజన్మముల వృథా గావించుకొనకుండు. ఇంతటితో నావృత్తిజ్ఞ పూర్తిగాఁ దీలలేదు. నాకడుపుమంట యింకను జల్లాటలేదు. అనుదాంధభూతచే తన్నుండు, రారాజునని మిట్టిపడెను నాఖలుండు. మీవృత్తిభువు దుర్యోధనుండు. తెలిసినదా? ఇంకను దెలియలేదా? విస్పష్టముగఁ జెప్పెదనాలింపుండు. దుగ్రీవదరాజనుతను తనతోడ పైనిఁ గూర్చుండమని కనుసన్నఁ జేసిన పాపాత్ముండు వధింపఁబడి వానిరక్తముఁగూడఁ జవిజూడఁబడు వఱకు నీభీమున కీరూపము మాటఁబోదు. అప్పటికిఁగాని వీనిహృదయ ముశాంతిఁజెందదు. అప్పుడుగాని పాండవసంతతియొక్క శాపబలాతి శయంబులు చక్కఁగా లోకమునకుఁ దెలియవు. అప్పుడే జయలక్ష్మి పెదకుకొనుచు ధర్మజుని పాదములకడఁ జేరుట. ఈవికృతరూపధారణకుశాంతి దుర్యోధనవధయే. దుర్యోధనవధయే. ఈప్రయోగముచ్చటికే. దుశ్శాసనుని వక్షస్థలంబును వ్రేయ్యలుచేసి, యధిర పాన మొనగ్ని, ప్రేవులమాలికను ధరించునప్పుడెట్లు సాక్షిభూతులై యాచుహార్యవమును వీక్షించిరో యట్లనే దుర్యోధన వధావిధానముఁగూడ నవలొకించి యానందవారాన్నిధి నొలలాడుండు. ఆతనివధ మీకుఁగంటకముగాఁ గన్పడనేని యచ్చటనే గూర్చుండి గన్నులమూసికొని మనగతి యిట్లువచ్చెనురా భగవంతుడా? యని విలపించుండు. ఏనోయొక్కవద్దతి నవలంబించవచ్చునుగానిపరుగిడనేల? ఓకర్ణా! అటుపరుగెత్తెదవేమి? నీపాలిటఁగాలయముడైవర్తించు పార్థుడఁ చ్చటనేయున్నాడు. నీయునికి నన్వేషించుచున్నాడు. దుర్యోధనునితో పాటు నియాయువుఁగూడ నేటితో ముగియుచున్నది. అరికులారణ్యచండదావానలులని విఖ్యాతిఁ గాంచిన పాండవులను నీవు కూసినకూతలు, నేటితో సంతపింపఁగలవు. నీవు నడవిన నాటకమంతకును నేటితో భృతరవాక్యంబును జెప్పఁగలము. ఓరో! శల్యా! పరుగెత్తకుము. నీశల్యముల నేటుటనేడే !

ఎంతయో ప్రేమమూలం జూచుకొనుచున్న దుశ్శాసనవియోగమును
మీరెంతకాలమిట్లు భరియింపగలరు ? మీరు మీప్రేమమును వీడ
నక్కరలేదు ? ఓరీ ! దుర్యోధనా ! నేను వచ్చుచోకల నీయప్పగింత
ల్పయ్యఁ బూర్తిజేసికొనుము ? నీతలి దండుల నివృత్తే కలపుదీక్షఁ
జూచుకొమ్ము ? అనాఁడు ఐదూర్లు బిచ్చమడుగుకొనుచున్నను గురు
లింగను ముడువకుంటివేమే యని వదరిన నీప్రేమంపుటిల్లాలితో దుది
సంభాషణముఁ గావించుకొనుము ? నీకున్న సమస్తాయుధములతో నాక
టైదుటఁ బ్రత్యక్షముగఁబ్బు ? అయ్యో ! నిన్ను దలచుకొన్న వాకొకింత
జాలిగూడ గలుగును గదా ? ఈలేనిసోక కయ్యంబు బెప్పకొని యిందటి
సోదరులను జంపుకొంటివి, వంశమునకు నీవొక్కడవేగదా ! పాశము
ముదుసలులగు నీతలదండుల కిన్నిసీళ్లు విడచెడి యాధారమపు, నిన్నైన
వీడిన బాగుండునని యున్నది గాని యోమూఢదుర్యోధనా ! నీకూర్
ర చెయ్యములైన, మామయ్యతము, సతీతరాభవము, విషాన్నిదానము,
బసనుగాల్పించుట, గుండుల దోయించుట, వారణాసికంపుట, రాజ్య
ముహరించుట యున్నగునవి స్మృతికివచ్చి నీయెడ నున్నజాలినంతను
భస్మీభూతముఁ జేయుచున్నవి, నీకర్మమునకునే జేయఁదగిన సహాయ
మేమియును లేదు. దేనికేని దిరుగున్నదిగాని యీభీముని ప్రతిజ్ఞ కటు
లఁగాదు. ప్రతిజ్ఞ వాక్యములోని బ్రతియక్షిరమును నిర్విఘ్నముగా
నెఱవేఱి తీలవలసినదే (అనొంది) ఓహహా ! ఏమి ? శాత్రుపరుధిరా
పానప్రమత్త హృదయండ్లనై కర్తవ్యమునే మఱచితినే ! ఈవేడిచల్లా
రకమునుపే సర్వకార్యములను జక్కఁబెట్టవలసియున్నది. కాబట్టి
బాగుజేయకఁ గారుసకడకేగి వాసిని వెంటదోడ్కొని యీనావిజయ
వార్త నెఱిగించుచు, నన్ను నేను దెల్పుకొనుచుఁ బుత్రకోకముచే
గడుపుకగిలియున్న వృద్ధదంతులఁ బరామర్శించి యవ్వలఁ గొఱతవడి
యున్న ప్రతిజ్ఞ నిర్వహణంబునకై గడంగడఁగాఁ (అని ముంచునకు

నడచిచూచి) ఓహో ! పార్థుడే యీ దేశకు వచ్చుచున్నాడు. వీనివలన,
గొన్ని సంతోషకరవార్తలు తెలియఁగలవు.

[అంతసమయమున వ్రేవేళించువాఁడు.]

భీము—అర్జునా ! శోభాయమాఁముగ నుండవలసిన నీవదన
మేల దీనత్వమును నూచించుచున్నది ?

అర్జు—అన్నగారిచే జీవాట్లఁదినుటవలన.

భీము—ఎందులకు ?

అర్జు—వృతిజ్ఞ పాలనముఁ గావించకుండ నాతనిఁ జూడఁబోయి
నందులకు.

భీము—తమ్ముడా ! అన్నగారి కెంతటి యాగ్రహము వచ్చి
నదోయి?

గీ. విసముఁ గుడిపించునక్కడు శ్రీ బసనుగాల్పు
నక్కడును గంగలోఁ ద్రోసి శ్రీ నక్కడును న
మాయకులఁ జేసి రాజ్యర శ్రమ వహించు
నక్కడును, నిండుసభ నింతి శ్రీ కొప్పుపట్టి
కోకలొలిచెడి నక్కడు శ్రీ గూళ్లైన
కొగవులపైని ప్రేమంబు శ్రీ గార్చినట్టి
ధర్మజాన కిప్పుడింత కొ శ్రీ ధంబువచ్చె
ననిన వికరీతముగఁ దోచె శ్రీ మనమునందు.

అర్జు—అన్నా వాయునందనా ! ఆఆగ్రహమునకుఁ గావలసి
సంత కారణమున్నది. ఏదందువా ?

గీ. కర్ణుడెవ్వరు లేనట్టి శ్రీ కాలమందు
గాయపరిచెను మనయన్న శ్రీ గారి నద్ది
తెలిసికొని చూడఁబోవఁగా శ్రీ తీవ్రమైన
వాక్కులను బర్చి నన్నుఁ జీ శ్రీ వాట్లుఁ బెట్టె.

భీమ—అన్నగారి కాయుగ్రహము యారణాంతము వఱకుం
డిన నెంతో యుండముగ నుండునుగదా ? పోనిమ్ము. చివఱకు ఆపాం
చాలిని దొడపైసఁ గూరుచుండుమని కనునన్న జేసిన యాచార్యోధనుని
తోడఁబడించువఱకును, అన్నారవభర్తగాఁ గైకొనుమని వదలనకర్జుని
వభాంతము వఱకును నిలిపినఁ జాలును.

అర్జు—కావలసిన కనులన్నియు ఘడియలమీద జరుగుచుండ
నింక నాతని యాగ్రహమున్న నేమి ? లేకున్న నేమి ! చూడు.

గీ. రాధయో, కుంతియో పుత్రర శ హితయయ్యో
ననెడి వార్తను నేడు నిక శ వినఁగఁజేతుఁ
గాని వేఱుగ నినుఁజూడ శ రానురాన
టంచు నుదిమాలుగా వది శ యించినాడ.

కాన, నావ్రతిజ్ఞ నెఱవేల్పుకొనుదాక నింక ధర్మరాజును చూడఁబో
వనుగదా ! ఇంక నీవో ! నీవ్రతిజ్ఞ పూర్తి గాకుండఁ బోవైతివి ?

భీమ—తమ్ముడా! ఒక్క విషయమును గూర్చి నీవో ముచ్చ
టించెదను. నీయంగీకారమును నెల్పెదవా ?

అర్జు—అన్నగారూ ! అదియేమి ?

భీమ—నేనీ రూపముతో, బుట్టేశోకతప్తులైయున్న వృద్ధ
దంపతులఁ జూచి రావలయునని యనుకొనుచున్నాడ నే మంగువు?

అర్జు—వలదందునా ?

భీమ—నుజీసిర్యఁ గూడ నాతొడ.....

అర్జు—పెద్దలగు తమపాదచ్ఛాయల ననుసరించుట మాకు విధి
యే కాని అన్నయ్యా !

గీ. నేనుగూడ నీవలెనాడు శ నిండుసభను

బ్రతినఁ గావించులేదె ? న శ వ్రతినయంచు

సగముదీతెను అదియును శ్రీ సంభవింప

దయ్యె నాకిప్పునిన్నెట్లు శ్రీ లనునరింతు.

కాన, నామాట విని కర్ణునివధానంతరమువలకుఁ దాళిన నటులనే గావించెము.

భీము—అవును సీయాలోచనము చాల బాగుగా నున్నది. అటులనే చేయదము. మన మిప్పుడెటకుఁ బోవలయును ?

అర్జు—అన్నా ! ఇంతలో మఱచితివా ?

భీము—ఆఁ లేదు. లేదు. మఱువలేదు. ఆరుధిర పానము వల్లఁ గలిగిన శుక్తు మధ్యమధ్య నాకొకింత హడావుడిఁ గలుగఁ జేయుచున్నది. కర్ణుని వధ కేగదా?

అర్జు—అవును.

భీము—సకలము నెఱింగిన నీకు వేటుగఁ జెప్పఁబనిలేదుగాని పెద్దలమగుటఁ దప్పదు. కృతిజ్ఞ నిర్వహణంబున శ్రద్ధగా నుండవలయును జానా?

అర్జు—అదియంతయు శ్రీవాసుదేవుని కటాక్షమువై నాధార వడియున్నది.

గీ. వారి యుండలేనిది మన శ్రీ వలననేను

యగును యానాటకంబున శ్రీ కతఁడెసూత్ర

ధారియై యిట్లుమనలఁ బా శ్రీత్రములఁ జేసి

యాటనాడించుచుండఁగా శ్రీ లోటుఁగలదె.

భీము—అటులైన మనమింక బాగునేయనేలఁ బోదమురమ్ము.

(ఇరువురను నిష్క్రమింతురు)

వేణీసంహారము

పంచమాంకము

(మూర్ఖపడియున్న కుర్యోధనుడు, సూతుడును)

కుర్యో—(లేచి కూర్చుండి) సూతుడా! ఎంత విపరీతము జరిగినది? హా! తమ్ముడా, దుస్ససేనా?

ఉ: ఆయువుసింధుడనే యపుడే ఆ య్యయోధులకును, యెమి యన్యాయము, యెమి దెల్పుచివు ర్దమృకు నయ్యుట నిన్నుగూర్చి నిస్పృహక్షణంబయ్యే ననుచు ర్ బల్కన పల్కులనేమి చేసినావోయి! యిక్కేరి జూచుకొని ర్ మధమైర్పదనయ్య తమ్ముడా!

గీ. కొంకపురవంత నింతిని ర్ గొల్పునందు
కొక్కుబట్టి యీస్సులు యందు ర్ కోకలాల్పు
టందు నీధైర్యమును మఱ ర్ వంచుటెట్లు
వైరులకు శరీరవంబుచే ర్ కూరుటెట్లు
గలరె? నినుఁబోలు ధైర్యవం ర్ తులు జగాన.

హా! వారివిధి! నివేంఠటి యన్యాయమునకు బాల్పడు చుంటివయ్యా? ఇంత కృపావిరహితుడవని యెఱుంగకపోతిమిగదా! పోనిమ్ము. నీయాటనే సాగనిమ్ము.

గీ. ఇంతఁజేసినవాడ విం ర్ కెంతయేవి
చేసితెడ విద్ది ని ర్ శ్చితముగాన

బాపుడగు భీష్మ బాట నకా ర బడంగనీక
హతనిధి! నాకు యీవయ్య శ్రీ మృతినివేగ.

నూతు—దేవా! తమనోటివెంట నిట్టిమూటలు రాదగునా?
దుర్యో—నూతుడా! రాకేమున్నది చూడు?

గీ. బండుగులనెల్ల రణమున శ్రీ బలిగనిచ్చి
యిటులనేకాకినైన నా శ్రీ కింక నేల
రాజ్యకాంక్ష వైరులతోడి శ్రీ రణముజయము
అన్నివిధముల భీష్మడ శ్రీ నైతినిపుడు.

(నుందరకుడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

నుంద—ఎందువెదకినను దుర్యోధనమహారాజు గాన్పించుకుండె
నింక నేనెచ్చటవెదకిదను? ఇచ్చటఁగూడ తనట్లుగానే గాన్పించుచున్నది.
(ముందునకుఁజూచి) బహుశః ఆగుంపుకడ నుండవచ్చును. పోయిచూ
చెదఁగాక (కొంచెమునడచి) ఓయోధవరులారా! అందు దుర్యోధనమ
హారాజుగారున్నారా? (చెవియొగ్గి) ఏమనుచున్నారు? తేరనియూ! సరే
మఱియొకచోటికిఁబోయి చూచెదను (మఱికొంతదూరమునడచి) ఇక్క
డఁగూడ నామాత భగ్నమేయైనది. (ఇంకొకచోటికిరిగి) ఓఅయ్యలూ
రా! కురునాథునిజాడ మీకేమైనదెలియునా? అయ్యో! నాభక్తము
నకు సమాధానముగా వారందఱు నన్నుఁజూచి యాతీటునఁ బలాయ
నమయ్యెదరేమి? అడుగో; అచ్చట నుకముసలియవ్వ గాన్పించుచు
న్నది. ఆమెనడిగెదను, (కొంతదూరముఁజని) అడుగుటకు సమయము
గానున్నటులఁ గాన్పడదే! ఆవిడవిధానమంతయు వేటుగనున్నది. కాన
నియవ్వవలనఁ బ్రయోజనములేదు. కాని యీవిధానము మాత్రము
నాకచ్చెరువుఁ గొల్పుచున్నది. తనకుమారుడు మహాహవరంగంబున
గూలుటాలించి సహగమనాచార మవలంబించు తనకోడలితోఁగూడఁ
జితిఁ బ్రవేశించుచున్నయది, ఆహా! లోకమంతయు నిట్టివీరమాలలతో

నిండిపోయిన నీధరతటండమునకు నింక బోవమేమున్నయది. ఈతలంబులన్నియు వెదుకనేల? అనుగోయొక యరదంబు గన్పించెడిని అది తప్పక దుర్యోధనమహారాజునకే చెందియుండును. అచ్చోటికి బోయెదను. (అని చేటువకుఁజని) జయముజయము. మహారాజా!

దుర్యో—నుందర కా! యుద్ధవార్తలేమి?

నుంద—శారీరమూర్త్యైభవుండయి యంగరాజున్నవాడు.

దుర్యో—అదేమిరా! సరిగాఁజెప్పుము?

నుంద—దేవరవారు దుశ్శాసనవధను గూర్చివినియేయుందురు. ఆదారుణవధనుగాంచి వట్టరానికోపంబునఁ గర్జించు బాణవర్షంబును గురిపించుచు భీమసేనునెదుర్కొనియెను. భీమకర్ణులకు జరిగిన రణంబును వర్ణించుట కాదిశేషమైన నలవిగాదు. వీరిరువురకు జరుగుచున్న పోరాతిభీమకృత్రి దాల్చినందున శ్రీకృష్ణ సహాయుడై పార్థుడు భీమునివక్షమునను వృషసేనకుమారుడు సారథిద్వితీయుడగుచుఁడన తండ్రివక్షమునను బాసటయైవచ్చిరి. మనవృషసేనకుమారుడు యీ డునకుమించిన మేటివ రాక్రమవంతులతోఁ దనని జభుజప్రావీణ్యమును జూపుచుఁ బోరుచున్నందున నిరువక్షములవారును వానిబాహుల సంపదనుగూర్చియు, చెలివితేటలనుగూర్చియు, జాకచక్రమునుగూర్చియు, జాటుకుఁదనమునుగూర్చియు సనేకవిధములఁ గొనియాడిరి. కాని యేమిలాభము. దేవా! ఇతమనము వృషసేనకుమారుని చూడఁబోముగదా! దేవా!

దుర్యో—హా! వృషసేనకుమార! రాధేయకుల ప్రరోహ!

గీ. తండ్రికొఱకయి నీ సమర్థత్వమెల్లఁ

జాపిమెప్పులఁగాంచి నీర యాపుమాపు

కొనినవాడవు నీతండ్రి? ఋణముఁదీర్పు

కొనినవాడవెంతని మెచ్చు? కొనదనిన్ను.

వేణీసంహరము.

గీ. సరిగ మీసమురాలేదు శ శశినిబోలు
ముఖము నాకెల్లవేళల శ ముద్దవచ్చు
రాదుమఱపు నీరూకము శ లేదుమాకు
నిన్నుజూచక సంతసిం శ చెడుబుణంబు.

నాయనా! వృషసేన! నీవేమో బావుకొనడమని నిర్భాగ్యుడగు రాధే
యనకుఁ గొమరుడవై పుట్టినందులకు ఫలమిది. అటులఁగాక నావిధి
ని నేనేదవాసియింటఁ బడవై చినను?

గీ. కలియు గంజయు త్రాగుచు శ కడుపువైని
జేయివైచుక నుఖముగాఁ శ జెలఁగుచుండి
కడకు నూతేడులైన నీ శ పుడమిమీఁద
మనెడివాడవుగద మిద్దు శ తనయనివు.

నూతుడా! దూఖమునకుఁగూడ పరిమితియున్నదినుమా? నాకర్మమేమి
యోకాని నాజన్మమంతయును విచారముతోడనే గడచిపోవుచున్నది.
పాపము. నామూలమున రాధేయఁడుగూడఁ బుత్రిశోకము ననుభవించి
వలసినచ్చె. పుణ్యమునకుఁబోవఁ బాపమెదురయ్యెననులాకోక్తి కిది
యేకాబోలు నిదర్శనము. నేనింక రాధేయునియొగం బేముగముఁ బెట్టు
కొని చూడఁగలను ? (కర్ణనుద్దేశించి) రాధేయా ! ఈనుయోధనుఁడు
నీకు శత్రుఁడుగాని మిత్రుఁడుగాఁడునుమా? నుండరకా! పుత్రిశోక కరి
తప్పుడై యున్న కర్ణుడిందులకుఁ బ్రాయశ్చిత్తముగ వైరుల కేవిధముగనై
న సమాధానముఁ జెప్పెవా?

నుండ—మిన్నకుండఁ గలఁడాదేవా! ఈసమయమునం దుపేక్ష
జేసిన మఱలరాధేయన కింతటియాగ్రహము వచ్చుసమయముండునా?
ప్రాణములపై నాసరోసి యాపాండవనై న్యంబుపై కుఱికెను. కాని
రథంబువిఱుగుటయు, గుఱ్ఱములుచచ్చుటయు, శత్రునివలన నెఱిగి
వేతొక యరదంబును గొనిరమ్మని సారధిని బంపుచు నాకీలేఖనిచ్చి

తమకీయవలసినదని నెలవిచ్చిరి. ఇంతియ వృత్తాంతము. (అని పుత్రర మిచ్చుచున్నాడు.)

దుర్యో—(చదువుకొని) నుందర కా! ఈయుత్తరమువలన నాతఁ డాత్మవధయందు గృతనిశ్చయమై యున్నటుల స్పష్టపడుచున్నది. వేగముగానీవుపోయి యిట్లని చెప్పుము. సఖా! కర్ణా! నీవింక జయకాంక్షను విడనాడుకొనవచ్చును అంతియగాక సీతనామొనర్ప సంకల్పించు కొనుటలో మనమిరువురమేగదా యే కాభిప్రాయమై మెలంగితిమి? కాననీవును నేనును తుదిసారి కౌగిలించుకొని యింతయేడిచి యీతను పులనుత్యజించెదముగాక. వృష సేనకుమారునిగూర్చి సీతోడిపాలుగా సమానదుఃఖము ననుభవించుచున్న నేను నిన్నేమని యూరడింపఁగలను? సకల కార్యములయందును సీతోడిపాలుగ నందయై సహాయపడిన యనుంగుసోదరుడగు దుశ్శాసనుడు నాకుతమ్ముడుగా బుట్టనే లేదనుకొని దుఃఖమును దిగమింగలేదా? అట్లనే నీవుగూడ వృష సేనకుమారుడు సీతనూజుడు గాడని దుఃఖమును దిగమింగుము. అపావపువిధి మన కననుకూలమైనపుడు మనము చేయఁగల్గిన జేమున్నది? ఇంతపజుకును నాతోగూడ సమాన సుఖదుఃఖములను పొందిన నీవివృత్తు వెనుకకుమఱచిన మార్గ మేమివ్వయోజనము?" అని నాపలుకులుగాఁ దెలియఁబలుకుము.

నుంద—చిత్తము. మహారాజా! నెలపు. (నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

దుర్యో—(వినుట నభినయించి) సూతుడా! ఏదియో రథము వచ్చుచున్నట్లుల సందడియగుచున్నది. చూడుము?

సూతు—చిత్తము (అని వెడలి మఱలఁ దొందరగాఁబ్రవేశించి) జేవా! నాయనగారును, అమ్మగారును, సంజయునిసహాయముతో రథమెక్కి వచ్చుచున్నారు.

దుర్యో—సూతుడా !

గీ. తమ్ముగమి మింగివైచితి శ దగుదునంతా
కండ బ్రతికితి నేమని శ గడుమునుసలు
లైన తలిదండ్రులనుజాతు శ గాన రథము
తెమ్ము యిటనేని దాగెద శ బొమ్మువేగ.

సూతు—దేవా! అట్లైనప్పుట పాడియా? చివరికి మిగిలిన
తమరొక్కరైనను వారికన్నులబడి యాదరించకపోయిన నింక వారు
జీవించగలరా?

దుర్యో—సూతుడా! అద్భుతమీనుడ.

గీ. వలదనుచు మొత్తుకొన్న వీ శ నులనుజేర్చు
కుండ నీపాదుయుద్ధం బా శ కండుబెట్టి
సకలమగు బంధువర్గ నా శ శమ్మొనర్చి
బ్రతుకుచున్నాడ జీవచ్ఛ శ వంబనగుచు.

కానవారియొంటుజూడజాల జూడజాల. ఐనను తలిదండ్రులు
దైవతుల్యులగుటచే నట్లనే యొనర్తము
(అంతరథారూఢులైన సంజయసహాయముతో వృద్ధదంపతులు ధృ
తరాష్ట్రుఁడును గాంధారియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

సంజ—నాయనా! అమ్మా! మనసుయోధనుఁడొక్కఁడు నా
వృక్షచ్ఛాయను విశ్రమించియున్నాడు. నెమ్మదిగా దిగివచ్చెదగా?
(ఇద్దఱు నెమ్మదిగా దిగి కూర్చుండుచున్నారు.)

సంజ—సుయోధసమహారాజా! నీతలిదండ్రులు వచ్చియున్నారు.
వారితోడ మాట్లాడుము దేవా!

దుర్యో—సంజయీ! ఏమిమాట్లాడెదను?

గాంధా—అట్లనెదవేమినాయనా! శరీరమునంద స్వస్థతగానున్నదా?

బడిలికగానన్నదా? పోనిమ్ము. తమ్ములున్నారుగదా? వారైన మాట్లాడెదరులెమ్ము?

దుర్యో—అమ్మా! ఏమనివలూకరింపను

గీ. చేతులారంగ సర్పణ తేసినాడ

చారుణరణంబునందు నా తమ్ముగమిని

భరతసంతతి యాపుమా త గంగబుట్టి

వాడ జేతుల గడుకొ త న్నాడతుదకు॥

ధృత—నాయనా! తమ్ములందఱును గూలినట్లేనా? కుమారా! నూరుగురుపుత్తులకు మిగిలినవాడెపు నీవొక్కడవేనా తండ్రి! నీ వైనమాకిన్నినీళ్లుచుక్కలనువదలి మమ్ములసంతృప్తి బటపుము పుత్రా!

గాంధా—కుమారా! ఇంతటితో నైన నీరణంబును గట్టిపెట్టిపెద్దలమగు మామువ్వును గడుపుమురా తండ్రి!

దుర్యో—అమ్మా! రాచపుట్టుపుట్టిన కృతినానికిని శౌర్యముగ్గుపాలతోఁజోయఁబడినదేగదా? కుతీయుండగువాఁడు సర్వకార్యములను శస్త్రముతోఁదీర్చుటకు సిద్ధుడైయుండవలసిన విధియెఱున్నది. సరే; అమ్మా! ఈమొదలగుచీతులతోనిప్పుడు దమ్ములదృష్టిబలుకుఁజాలనుగాని తమ్ములనందఱిని పొట్టబెట్టుకొని యేకాకినై యుండి జీవితమును గడుపుచున్న యీకులవాళకునిపై నీకింతప్రేముడియేమమ్మా? ఇంతమంచిపోదరుఁపాలిఁటమఁరకుండైన యాభీమసేనహతకుని యాపుమావనిదే నాకీదుపుయంట యెటులఁ జల్లాఁగలదు? ఇట్లులేకాకినై యేమని యీకెష్టరాజ్యరమాభారమును నెత్తిఁగట్టుకొని యూరేగగలను? తల్లీ! ఈభయపైఁగలప్రేమచే నేమేమోయనెదరుగాని మీకుఁగలుగఁజేసినదుర్గతికిఁ దగు ప్రాయశ్చిత్తముఁ గావించరేమి? దూషించరేమి? నిర్ణాతపాతసదృశఁబులగు మీశాపవాక్కులఁ బ్రయోగించరేమి? ఈకాశిన్యమును వాపైఁకాపలేరు. చనిపోయినతమ్ములపైఁజూపె

దరు. అమ్మా ! అంత దారుణకృత్యమున కొడిగట్టుకొనుటయేగాక మన యసమర్థత్వముచుగూర్చి వైరులు నవ్వుకొనుచున్నారు. ఆవిధంబున మదాంధులై విచ్చలవిడి చేలరేగుచున్న తుచ్ఛులచుగూర్చి వచ్చితి ననుసంతోషవార్త విననిదే నామాటనట్లుండనిండు. మీకీ శోకావలము చల్లారుటెట్లు ? కాన నాప్రార్థనమాలించి నన్ను రణవిముఖునిఁ జేయకుండు నాయందలియాశవీడుండు. ఈ సావకర్ష్యండుమీకుఁ బుత్రుడై జన్మించినే లేదనుకొనుండు. అమ్మా ! నాయనా ! సోదరవియోగమును భరింపఁ జాలను. భరింపఁజాలను.

గీ. తమ్ములనుగూల్చివట్టి పాత తకులద్రుంచి
కడుపుమంటార్పు కొనుటయోత గాక శత్రు
మండలికిఁ జిక్కి రణమున త మ్రింది తమ్ము
గమినిజూడంగఁ జొవుటోత కావలయును.

(అస రోదశముచేయుచుండ)

ధ్వని—రాయనా ! నీవు చెప్పినదంతయు బాగుగ నేయున్నది. కాని ? ముఁ జూచుకొనియైన మాదుఃఖమును రింగివేయవలయునని యాశయముండ ముదుసలులమగు మాయాశనేల వేలపాలుగావించెదవు ? ఈసమయంబున మమ్ముల నోదార్చువారెవరు తండ్రి ?

దుర్యోధ—తండ్రి ! మమ్ములనోదార్చువాడను నేను కాను. వేరేకలరు.

గీ. కుంతిపుత్రులనిపుడేను త గూల్చివత్తు
నేనియాలిడఁగూడ యి త ట్లేవిచార
వహ్నిలోఁబడి యిచటకు త వచ్చెనేని
యూరడించుకొనఁగవచ్చు త నుకరినుకరు.

గాంధా—కుమారా ! ఇదుగో నేను తల్లిని, బ్రతిమాలుకొనుచున్నదానను. వినుము. మనశీఁక సమరంబువలదు. రాజ్యకాంతివలదు, ఇంతటితో శాంతింపుము.

సంజ—పెద్దలగు తలిదండ్రులయొక్క శిరసావహించుటధర్మము. తలిదండ్రులన దైవతుల్యులు. లోకజ్ఞానముబూర్తిగా నెఱింగిననీకు నే నెక్కువగాఁ దెలుపఁదగిన విషయము లేమియునులేవు. కాని సమర వింతతోఁజాలింపుము.

దుర్యో—(కోపముతో) సమరమును జాలించి శాత్రువులకుఁ బాదాకాంతుడను గావలయునని నీయభిప్రాయమా ?

ధృత—నాయనా ! నీకుఁగోపమెందులకోయి ? నిపుశాత్రువులను శరణమువేడనక్కఱలేదు. పాదాకాంతుడవు గానక్కఱలేదు. వినుము?

గీ. ధర్మజుని విల్చి యుద్ధమిం శ తటితొచాలు
యేలుకొనుమయ్య యెదుర్లు శ నిచ్చరీతి
నివచింపుచుమిగిలిన శ యట్టిగాజ్య
మేలుకొనవయ్య శాంతి ప శ హింపుమయ్య.

దుర్యో—తాడీ! ఈసమయమున నట్లొనర్చుటయొక్క యనుచితమును మీరెంతమాత్రమును గ్రహింపరైరి. ఈయొక్కగుడ్డార్దుని బ్రదికించుకొని వీనితో నుట్టిగట్టుకొని యూరేగవలయునని మీకు న్నది. మీరుచెప్పినవిధాన మేనిప్పుడనుసరింతునేని నేనెంతటి లోకాపవాదను నొడల ధరి పవలసివచ్చునో తెలియునా ?

గీ. పాండవుల పక్షమూని కృత స్థుండు నాడు
వచ్చి బ్రతినూల నూదిమో శ పంగఁదగిన
వసుధ కేని నీయనటంచు శ బలికి, యిపుడు
తగుదునని సిగ్గులేకయే శ మొగముతోడ
నిచ్చెనని గేలిజేయ భ శ రింపఁగలనె.

సోదరశత్రువుతో నిండునధలో నతివీధిగాఁ గూర్చుండి యటులఁ

బలికి నూరుగురు తమ్ములను, అతటి మహామోధులను పొట్టబెట్టి
కొని యాపాడుశరీరమును నిలుపుకొననెంచి ధర్మజుని బిలచి ?

గీ, ఏలుకొనవయ్య ! ఐదూళ్ల నీ నిచ్చుకోడ
శరణమంటిని యింతతో నీ చాలు రణము
కలియుడను యిద్దఱుము కట్ట నీ గట్టుకొనుచు
నని వచించుగ నున మెటు నీ లను మఱియు.

తలిదంపులారా ! మీకొక ప్రహస్యమును జెప్పిన వాలింపుడు.

గీ. ఒక్కరును జెక్కుచెదరక నీ యుడిగి వారు
భ్రాతృశతమును బాసిన నీ వాడనేను
వారికిని నాకు సంధియే నీ రాటు లెటుల
గలుగు, శోకానలంబెట్లు నీ తొలగెను చెప్పుడు.

అంతియగాక నేనిప్పు డీదురుద్యోగమునకుఁ గాలూచినచో ధర్మజుడు
నన్నుహీనునిగాఁ దలంచియే తీటుచునుండి?

ధృత—నీ కాభయమావంతయును వలగు. చూడు ?

గీ. పెద్దవాడను నాజెప్పు నీ నుద్దులెల్ల
తప్పకుండ వినియె తీటు నీ ధర్మరాజు
అంత మాత్రానహీనుఁడ నీ వంచుదలచి
నేలిసేయఁడు సిదగు నీ కీర్తిబోదు.

అంతియ గాక వాతఁడు తన కంటె నీన్న యధికునిగా ప్రేమించు
గలఁడు.

దుర్యో—అదియెట్లులేండి!

ధృత—కాలమెప్పుడును మొక్కరీతిగ సాగిరాదు. జయము
జయంబులు దైవాధీనంబులు. జయమెదిరినక్షమునే వరించునో స్వయం
క్షమునే యెదిరించునో యను భయము మొదటినుండియు ధర్మజు
నకుఁగలదు. అందుచేతనే తనయనుజులం దెవ్వరు గూలినను మిగిలిన

వారందఱుగూడఁ బ్రాణములఁ బ్రాయసట్లుగనే వారుప్రతిజ్ఞలు గావించుకొనిరి. కాన దత్తుక ధర్మనందనుఁడు నామాట విసంగఁడు. వానినొప్పించు భారము నాయది.

దుర్యోధ—ధర్మనందనునియాధిక్యత మీమాటల వలననే తేటపడుచున్నయది. అందుచే నేనెందును నాతనికి సాటియేరాను. ఏమందురా? ఒక్కఁడు కూలినంతమాత్రముననే మిగతవారందఱును బ్రాణవరిత్యాగముఁ గావించుకొన శక్తమును వారువట్టిరి. సూరుగురులమ్ములొక్క పెట్టున రణంబునకు బలిగ నమర్చింపబడినను గాజులు దొడిగించుకొనిన యువిదవలె మారకునియీతుచ్చశరీరమును నిల్పుకొంటిని అంతియగాక. నాభీమనేనహతకుఁడు. దుస్సనేనునిరుధిరంబును గడగడద్రాగుచుండు నవ్వుడైనను చేతవారగాని చచ్చుదద్దమ్మునై యేవిధమగుప్రతిక్రియయుఁ జేయఁజాలనైతిని. వానికంటెనా కాధిక్యమేమిగలదని?

ధృత—కుమారా! నీవు నీరోషమును వీడవైతివి. మాకు దుఃఖోపశమనముఁ గావించవైతివి. ఎట్లుకొట్టుకొందుము? తనయా!

గీ. అంధులము మేము నుతులకు శ్రయందఱినిర

జావనికి నిచ్చుకొంటిమి శ్రీ అయ్యో! యొక్కడ

వేని యున్నాడవచ్చు మే శ్రీ మంతో యాశఁ

జెందఁగా దాని నీవు దుగ్గిం శ్రీ చెదవడేల.

వృద్ధులమగు మాకింకదిక్కెవరురా తండ్రి?

దుర్యోధ—తండ్రి! నాకిపురుణముకంటె వేఱుకర్తవ్యమేదియుఁ గానరాదు. పుత్రులపైన మేమనుభవించవలసిన సకలసుఖంబుల ననుభవించిన వారమే కాని సామాన్యులముకాము. అంతియగాక నాశాదరులిపుడు వీరస్వర్గంబున హాయిగా నున్నవారు గాని వేఱుగతిఁ జెంది యుండలేదు. వారు తమతమ బాహుళక్తిని రిపుతండమునకుఁ జూపిరి. విధిప్రాతికూల్యముచే మడిసిరి. నేనరులగెల్పి విజయలక్ష్మిని సంపాదించి

చితివా? మీ కాధారకుడనే గదా? ఒకవేళ నన్యధాజనుడు ననుకొనుడు. కానిండు. దైవనిర్మాణమున కెప్పుడును నడ్డులేదుగదా? లోకమున నందఱును నుతులతోడనే కులుకుచున్నవారా? సంతానవిహీనుడైన సగరచక్రవర్తి కాలమునుఖముగా గడువలేదా? వానికంటె మన మేమంత యెక్కువైన వారము. కాన నీవు నాతలంపున కన్యధాతలంపకుము. తండ్రి! మీపాదములపై వ్రాలెదను.

(తెఱిలో)

ఓకారవయోధులారా! నుయోధవ మహారాజెందున్నవాడో తెలుపుడు. అంగమహీపాలుని మృతివార్త వేగముగాఁ దెలిపినఁ బ్రతివిధాన నూలోచింపఁగలడు?

అందఱు (వినుట నభియించి) హా! కర్ణా! నీకుఁగూడఁ చివఱకీ ఫలితమే యట్లైనదా (రోదనముఁ జేతురు)

దుర్యోధ—హా! వయస్యా! కర్ణా! ఈపాపాత్మునికొఱకు నీవు గూడ వ్రాలితివా? ఎంత దురదృష్టవంతుడను. నమ్ముకుని నన్నింత కాలముకొలిచినందులకు, నాకుఁ బ్రాణసఖుడవైనందులకా? నేను జూపిన ఫలితము. నీకుమారునియొక్కయు నీయొక్కయు ప్రాణంబులు రణభూమి కిప్పించుటయేగదా? ఛీ! ఛీ! మూఢదుర్యోధనా! ఇంకెల బ్రదీకెదవు. చూడు?

గీ. చచ్చెగద యుద్ధమందున ॥ శాంతనవుడు

దోణుఁడును చచ్చె; న్నదునూ ॥ ర్వరు సహవాద

రులును గూలిరి, చచ్చె గ ॥ ర్లుడును నేడు

యిందరిని జంపుకొనిన నీ ॥ వేలమనెదను.

సఖా ! అంగమహీపాలా !

గ. క్షణమాయేనియు విడనాడు ॥ టనిననొక్క

యుగముగాఁ దోచెడినియో ను ॥ యోధనా య

టంచుఁ బల్కెడు గద, వల్కు శ్రించవేమి

మఱపు వచ్చెనె వెనుకటి శ్రి మాటనీకు.

మిత్రమా! కుమారునిపైఁ బ్రేమమును వీడలేకఁబోతివా? సర్వవిధ
మల నీవదృష్టవంతుడవే. నేనే వట్టి నిర్భాగ్యుడిను.

గీ. కొడుకుపైఁ బ్రేమమును వీడు శ్రి కొనఁగలేక

క్షణములోఁ జేరితిని వాని శ్రి గలిసికొనఁగ

నూరుగురు సోదరులునాకు శ్రి మూర్ఖులైన

వారి గలువంగఁ బోనైతి శ్రి బాపినైతి.

హా ! వయస్యా ! నీవియోగము నే నెటుల భరింపఁగల్గుదునోయీ?

మూర్ఖిల్లుచున్నాఁడు)

ధృతి—సంజమా ! కుమారుఁడు మూర్ఖిల్లియున్నాఁడు.

చూడుము?

సంజ—మహారాజా! ఊరడిల్లుము.

దుర్యో—(లేచి కూర్చుండి) సంజయా!

గీ. నాబహిః ప్రాణమగుచును శ్రి నాకుఁ గుడిభు

జంబగుచు నింతదాక య్ శ్రి ణంబయేని

వీడియెఱుంగని కర్ణుని శ్రి వీడియెఱుల

నూఱడిలువాడ భూమిపై శ్రి నుండువాడ.

గీ. నానవోదరు లెల్లరు శ్రి నన్నుఁ బాసి

పోయినను; అంతయోధులు శ్రి పోయినను భ

టావళిరణంబునందుని శ్రి హతులరైన

యింత దుఃఖంబుఁ జెంది నే శ్రి నెఱుంగ నైతి.

గాంధా—నాయనా! ఇంక నడలకొయ్యపుత్రా?

ధృ—ఓమాయదైవమా!

గీ. కండ్లులేకుండఁ జేసి, మా శ్రి కన్ననుతుల

నందఱిని గూర్చియిది చాల శ్రి దంచునెంచి

యేమి చేయుతువది చేత యింపుమయ్య

వీని యెడఁగూడ నాసను శ్రీ వీడుకొంటి.

గీ. ఎన్ని వన్నుగడలు శ్రీ ఎన్ని విచిత్రాలు

ఎట్టి నాటకంబు శ్రీ లెంతయుద్ధ

మింత కీవగావె శ్రీ యీశ్వరా! కారణ

భూతమింక నేమి శ్రీ చేతువయ్య.

దుర్యో—సంజయా ! యీ ఘోరకార్యము నెవరొసర్చి
యుండును? పాపాత్ముఁ డాయర్జునుండే కావచ్చును.

సంజ.—అందు వివరీత మేమున్నది? అర్జునుఁడు తనవృత్తిజను
నెఱవేర్చుకొన్నవాఁడు.

దుర్యో—సంజయా !

అ. వె. శశిని ధిక్కరింతుఁ శ్రీ బాలెడిమోమును

చారెడంతకనులు శ్రీ చెప్పనలవి

కాని బాహుబలము శ్రీ గల్గిన కర్ణుని

యోగమూని యెట్లు శ్రీ బుడఁగలను.

కావున నేనింక నాలమొనర్పఁబోయెద. తల్లిదండ్రులారా ! నాకాజ్ఞ
నిండు నూతుఁడా ! వేగంబుగా రథంబును సిద్ధపఱపుము ?

నూతు—చిత్తము (అని సమ్మతిమించుచున్నాఁడు.)

ధృత—నాయనా! రణంబునకే నిశ్చయించుకొంటివేని, మాకిం
కను గడుపు చిచ్చుబెట్టఁదలఁచుకొంటివేని యున్నవారిలోనే తగిన
వాని నవ్వనినైన సేవాధిపతిగ నభిషేకింపుము?

దుర్యో—ఇంక సేనానులెందులకు ? సర్వంబును నేనే నిర్వ
హించుకొనియెదను. ఇదే గదామూర్తిసహాయుండనై పోయెదఁగాక.

(తెఱవో)

ఓకారవయోధులారా! కురురాజేంద్రాన్నవాడు. నారి వదనా
రవింద మొకతూరి చూచి పోవచ్చినారము.

నూతు—జేవా! భీమార్జునులు రథమెక్కివచ్చున్నారు?

(అందఱును భయము నభినయించుచున్నారు)

దుర్యో—అమ్మా! నాయనా! సంజయా! నూతుడా! మీరింత
పిరికిదనమేల? గదాధారి నైసిద్ధముగ నే యున్నాడను. రాసీయుడు?
కాని అమ్మా! నాయనా! మీరింక శిబిరములకుఁ జోరాదా?

ధృత—వీరియుద్యమమేమో యెఱింగిపోయెదము.

(అంత భీమార్జునులు పోవేళించున్నారు)

భీము—ఓకరిజనులారా! మామొగముల నే మున్నది? వెకిలి

చూపులఁ జూచెదరు. భయపడకుడు.

గీ. బనిను కల్పించుటే గాక శ విసముతోడ
చంప యత్నించుటేగాక శ సాధ్యకౌత్సః
బట్టి యిచ్చించుటేగాక శ కట్టుకొనిన
బట్టనొలిపించుటేగాక శ బానిసలుగ
బాండవులఁ జేయుటేగాక శ వానుడేవుఁ
గట్టయత్నించుటేగాక శ కపటజాద
మొండు కల్పించుటేగాక శ నన్నయట్టి
రాజ్యమూడ్చుటయేగాక శ రథసమునను
యోధులను బోవుచేసి యీ శ యుద్ధమునకు
బలిగనర్పించి సోదర శ వ్రాతమునకు
దూరమై చిట్టవరకు శ నోడునీడ
లేక నందుకుఁ గానియే శ కాకిబ్రతుకు

గడుపుచున్నట్టి దుర్యోధ శ నుఁడు మహాభి
మాని, యెచ్చోటనుండెన్ శ మాకుఁ జూపుఁ
డయ్యవగచేత రాము గ శ డయ్యవాని
వదనముచు జూచి పోవంగ శ వచ్చినాము.

ధృత—అయ్యో ! ఈతని యెత్తి పొడుపు మాట లతిదారుణ
ముగ నున్నయవే?

అర్జు—అన్నా ! చూచినంత మాత్రముననే హడలెత్తుచున్న
వీరల మఱింత భయపెట్టెదవేల? గాన నామాట విని సదాచారమతికృ
మింపకుండ వారిని గలియుడము. రమ్మ.

భీము—(సవ్వచు) తమ్ముడా ! అట్లనేకానిమ్ము (ముందునకు
నడతురు) అర్జునా ! కురునాథుడడుగో; ఇరుగో మాతాపితలు; వీరికి
సమస్కరింతము.

అర్జు—అన్నా ! ఏమని సమస్కరింతము ?

భీము—నామకర్మములఁ దెలుపుకొనుచునే సుమా ?

అర్జు—ఓ మాతాపితృలారా !

గీ. వీరినిక నమ్మి నీనుతుఁ శ డింతవఱకు

వచ్చెనో? యెవ్వఁడెప్పుడు గ శ ర్వంబుతోడఁ

బెద్దలఁ దృణీకరించి శ శ పింపఁబడెను

అట్టి కర్ణునిఁ గూల్చిన శ యర్జునుండ

మీకు వినయముగాఁ బ్రాణ శ మిల్లుచుంటి.

భీము—తండీ ! ఓతల్లీ ! వందనములు. ఓహో! మఱచితిని.
మీరంధ్రులుగాన నేనెవరనో తెలుపవలసి యున్నది గాఁబోలు? నేను
భీముడను. ధర్మనందనుని సోదరుడను. పార్థున కన్న గారిసగుదును.
కురుకుమారుల నందఱుసంహరించి దుశ్శాసనుని రుధిరమ్మును గడుపు

నిండఁ ద్రావి వానిప్రేగులుమెడలో ధరించి దుర్యోధనుని తొడలు
ఛేదించి నాయొనర్చిన ప్రతిజ్ఞఁ దీర్చుకొనుటకై వచ్చిన వాడను.

ధృత—టరీ ! దుర్మార్గ ! పృథావృతావంబులతో నేమిప్ర
యోజనము. నానుతులనింత జేసితిని యదరివడకుము. తేవునీకాలము
సమీపించుచున్న యది. ఎవ్వరును యీధరామండలంబును శాశ్వతము
గా నిలుచునదిలేదు. ఏనాఁడు క్షత్రియకులమున నుద్భవించితిమీ ఆ
నాఁడే యొకప్పుడు జయమును మరొక్కప్పుడు పరాజయమును బొం
దుచుందుమని ప్రతివాని మెసట వాయఁబడి యున్నది. ఇది
నీవృయోజ కర్తవ్యమని గర్వపడకుము. ఇదియంతయు దైవఘటనమని
గుర్తెలుంగుము.

భీము—తండీ ! జ్ఞానివిసీపు. అజ్ఞానులముమేము. వయస్సునఁ
జాతమాపెడవునీవు మీన్నవారముమేము. మావల్కులయందు దోస
ములుండవచ్చును. కోవవడియెడవేమి? భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామాది
ప్రభృతులతోనిండియున్న సభలో నింతినిగొవ్వఁబట్టుకొని యీడ్చుచు
నీనుతుండగు దుశ్శాసనుండు కట్టుపుట్టములొల్పుచుండ వార్తయైవిల
పించిన ద్రావదీ దేవిగోల నీకు వినరాలేదా ? నీవు అంధుడవుగాని బధ
రుడవుకావుగదా ? వయసుదీతిన ముడుసలివి. మాకుఁబెత్తండిని. నీ
హృదయంబుక్కుముక్కతోఁ జేయఁబడకున్నచో పంతటి యకార్య
మును చారించ లేకుందువా ? ఆమహావలిప్రతాపిలకముయొక్కయును
రూరకఱివలసినదేనా? ఈమూర్ఖుడు, యీదుర్యోధనుడు. ఆయిం
తినే తనతొడపైనిఁ గూరుచుండమని కనుసన్నఁ జేయుట దోసముకాదను
కొంటివా ? మాయజూడిమును గల్పించి రాజ్యము హరించుట గొప్ప
తనమని హర్షింతువా ? అర్ధరాత్రింబున గాఢనిద్రాసక్తులమైయుండ
యిల్లు గాల్పించుటదోషముకాదా ? పెనుబాములచే గఱపించుటదో
షముకాదా? వారణాసికిఁబ్రవాసమంపుట దోసముకాదా? అన్నంబు

నందు విషంబు గలిపించి పెట్టించుట దోషముకాదా ? కర్ణుడు దాని
 వదీకాంతను తన్నారవభర్తగాఁగైకొనుమని యనుటయు, నోసీ ! య
 నియు, అంకులాడీయనుటయు హీనముగా నీవీనులకు వినఁబడలేదా ?
 ఇట్టి దుర్లయంబులకు నీకుమారులు పాల్పడినను మిక్కిలి యోర్పుతో
 వాటినెల్ల నహించి వరుసగాఁ బదమూడువత్సరంబులు అగణ్యాజ్ఞాతదీ
 యులు బూర్తిఁగావించుకొని యప్పటికిని బుద్ధులు మాతినవేమో, రణ
 ముతోనిమిత్తములేకుండ సుఖవడఁదలంచిరేమో, చిట్టదివఱకై దూర్వై న
 జాలునిమ్మని యడిగి వారితలంపును విచారించిరమ్మని వానుదేవుని రా
 యబారిగానంప మా రాయబారమును శ్రీసిరాజనుట లఱుండనిమ్మ?
 మీదుమిక్కిలి భగవంతుడగు శ్రీకృష్ణుని బంధించఁదలంచుట నీకుఁదెలి
 యదా ? నీకదిసమ్మతంబైనదేమి ? తాఁబట్టినకుండేటికి మూడేకాళ్ల
 ను మూర్ఖవాదముతో రణమే నిశ్చయవఱచి రారమ్మని మాసంధి
 రాయబారమునకుఁ బ్రీత్యుత్తరముగా వార్తనంప మాకక్తిసామర్థ్య
 ములఁజూపుటనీకు దుర్మార్గముగాఁదోచినదా ? అహ ! ఏమిసీజ్ఞానము?
 ఏమిసీవెద్దఱిగము ? ఏమిసీధర్మకరాయణత్యము ? అయ్యో ! నూరు
 గురుకొడుకులు పోయిరని విచారవడుచుంటివా ? ఏదియో యొకరీతి
 ని జీవరాసులన్నియు జీవితమును గడుపుకొనుచు నేయున్నవి, అదియాలె
 క్క ? నూనాభిమానములవర్జించి లోకులేవిధముగాదూషింతురొయన్న
 నదురు బెదురులేకుండ నమానుషకృత్యంబులకుఁ దలలొగ్గినకుమారుల
 కొఱకా యేడ్పుచున్నాడవు? నీకుమారులచావునకు మేముగాదు నీవల
 న నిరసిఁపనీబడవలసినది?

గీ. కురుకులము రూపుమాప నీ శ కొడుకులందు
 నగ్రిజన్మాదుగా నల శ రాదునట్టి
 యాదురాత్మునివైబడి శ యేడ్చినీదు
 శోకవహ్నిఁ జల్లార్చుకో శ జూడుమయ్య!

దుర్యో—ఓరో! దురాత్మా వృకోదరా! వృద్ధరాజనాద్ద
వృగల్భములఁ గొట్టుచున్నాడవేమిరా? నన్నుగదా చూడవచ్చి
తినని యంటివి? నేనెటునుంటిని. ఈదెసకురమ్ము?

భీము—ఎవరువారు? (దుర్యోధనునివైచిరిగి) ఓరా! గుర్తి
చనెతిని.

గీ. అంతటి మహాభిమానివి నీ యెంతలెంతో

ఘనమయిన కార్యములొనర్చి నీ ఖ్యాతిఁగాంచి

నేనెగాఘనుడంచు గ నీ ర్వాసనుండు,

వాడవిడియేమి యిట్టిలు నీ న్నాడవీవు.

నీరూపురేఖావిలాసంబులు మఱొకవిధముగా నుండుటచే దెలిసికొను
టకు మాకుఁ గష్టమైనది.

దుర్యో—అ. దురాత్మా! ఇదిగో మదీయగదాదండంబున నీశ
రంబును శతభిన్నంబులుగావించెద? (అని లేచుచుండ ధృతరాష్ట్రుఁడు
వారించుచున్నాఁడు.)

భీము—ఓరీ! భరతకులకలంకా! నీపౌరుషము, నీగదావృభావ
ము మాకునూతనమైనదిగాదు. కూర్పుండుము. కూర! పాపాణహృ
దయా! అట్టవదలెన వేస నీతమ్ములగతియే నీకునువట్ట గలదు, (కోపము
నభివయించుచు గదనుతిక్రమచున్నాఁడు)

అర్జు—అన్నా! వృకోదరా?

గీ. కడుపుమంటచేతఁ నీ గాఱులుపేరెడి

వానివైనఁ గోధ నీ మూసనేల?

సమయమున్నదివాని నీ సమయింకగావేతె

పోదమింకరమ్ము నీ వాదమేల?

భీము—(వినుపించుకొనకనే) ఓరీ! మూఢదుర్యోధనా!

గీ. నేను చున్నసేను ? పైన గూరుచునుండి
నెత్తుదాపుచుండ ? నీవుకనుల
నీరుగార్చుచుండి ? దూరంబుగానున్న
యవిదగావెయో ను ? యోధనుండ!

దుర్యో—ద్యూతదానుడవగు నీతోనాకు వృథావాగ్వాదమే
టికి ? నావలెనే నీసహృదయులుగూడ సోదరదుఃఖప్రవాహమున
మునిగియున్నప్పుడే నాప్రతాపము తెలియునులెమ్ము?

భీము—(నవ్వి) మాసోదరులలో నెవ్వరైనఁగూలినను నీవలె
నేడ్వరువారికింక నీప్రపంచములోఁబనియేయుండదు. ఏదియెట్లయినఁగా
నిమ్ము: మేమింక నీయెడల నుపేక్షఁజేయరాదు.

(తెఱలో)

ప్రొద్దుక్కురికుటచే నింకసమరంబును జాలించి శిబిరంబులకు విచ్చేయుఁ
డని ధర్మనందనుని యాజ్ఞయైనది, ఓహో! భీమార్జునులారా! ఇఁక
దయసేయుఁడు ?

అర్జు—అన్నా ! పెద్దన్న గారియాజ్ఞయైనది. రమ్ము పోదము.
(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

(తెఱలో)

ఓరోరి ! సాధవమధ్యమా ! అర్జునా ! వెనుకకు మఱలుము. వెనుక
కు మఱలుము?

ధృత—నాయనా ! ఆచార్యపుత్రుడగు సత్వత్థామయిటువచ్చు
చున్నాడు. ఎదురుఁజూయి సగౌరవముగాఁ దోడ్కొనిరమ్ము?

దుర్యో—తండ్రి ! నేనుజోనేల ? వానితోఁ బ్రయోజనమే
మియునుండదు.

అశ్వ—(నివేళించి) కౌరవేశ్వరా ! జయమగుఁగాక? జయమ
గుఁగాక?

దుర్యో... (ఓకటమగుచూపుతో) ఆచార్యపుత్రా! కూరుమం
దుము, కర్ణునివభానంతరముగదా మమ్ములను జాడవచ్చితివి. అప్పుడే
యేమంతటోందరగల్గినది? నాచాపునుగూడ నీవు నిరీక్షించినఁ జాల
బాగుండెడిదినుమా?

అశ్వ—రాజా! ఇంతటియవస్థఁజెందినను నీకింక నాయభిమా
నముపోలేదు. పెద్దలయెడ వినయభావమును గుదురలేదుగా? నీమాట
నేనేలఁ గాదనవలయు. తథాస్తు.

(అని నిష్క్రమించును.)

ధృ—నాయనా! నిన్ను నవలసినవనియేమియును లేదు. భరత
కులవినాశమునకుఁ గాలమాసస్థమైనప్పుడు నీవేమిచేయునువులెమ్ము?
కాని (చెవిలో నేదియోచెప్పి) నాయనా! యిట్లు వ్రగివర్తింపుము.
మేము పోయెదము. గాంధారి! మనమిప్పుడు శత్రునివిడిదికిఁ బోదము.
(అని వెడలఁబోవుచు)

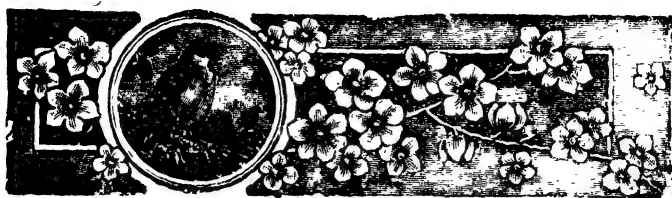
సంజయా! మెల్లఁగామమ్ముల నింటికడదిగవిడచి నీవుస్వయము
గాఁబోయి యాచార్యపుత్రుని దర్శించి నాపలుకులుగా; ఓగుతువుతా!
ఏవిషయమెట్లుండినను నా మొగముఁజూచి యా బాల్యమునుండియు మా
యింటఁ బెరిగినవిశ్వాసమునుజూపుము. ఈయొక్కకు నూరునివిషయ
మైనదగు జాగ్రత్తఁగైకొనుచుని వచింపుము.

సంజ—చిత్తము. మెల్లగా నడచిరండు. రథము సిద్ధముగానే
యున్నది?

దుర్యో—నూతుడా! రథముకడకు నడుపుము?

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

వేణీసంహారము

షష్ఠాంకము.

(ప్రవేశము:— ధర్మరాజు, ద్రాక్ష, చలికత్తెయు, కంచుకీయు)

యుధి—(దీనవదనము) దేవీ! యోధవరులగు భీష్మద్రోణ కర్ణశల్యులను జయింపఁగలిగితివి. ఇంతవఱకును మనవత్తుమునందే విజయముగాన్పించుచున్నది. కాని నేడేలకో మరభీమనేనుని జయమును గూర్చి వాకు సందేహము సోడముచున్నది. కారణము గ్రహింపఁజాలకుంటిని ?

ద్రాక్ష—వాఛా! మీకందఱికిట్టి శ్రమంబుఁ గలిగించుచున్నది నేనేగదా ? నీమూలమున ననువదంబునుగూడ చేర్చి యెందులకరు ?

యుధి—ప్రేయసీ! నీవొక్కచానవే కారణభూతులాలపుకాదు. కాలమును గర్మమునుగూడ గలిపినచుచున్నదిట్టి శ్రమంబుఁ గల్గుచుండుటసహజమే, అంతియగాక ననుమానములుగూడ నుత్పత్తిలుచుండును. ఇంక నేమేమియో సంభవించుచుండును, ఓయీ! బుధకా!

కంచు—అబ్బ.

యుధి—భీష్ముండు తనవ్రతిజ్ఞానిర్వహణంబునకై నేడుదీక్ష వహించి.

గీ. శత్రునిన్ బట్టి రణమునఁ గ జంపుటొండె
చచ్చుటొండె యెడనిఁ దే న్నల్పంగవలయుఁ

రాని యితరంబుగా రాను శి రాను గృహముఁ

జేరనని తీవ్రకోపియై శి చెప్పిపోయె.

ఈసంగతిఁ దెలిసికొని నుయోధనుండు నేడుదయమునుండియు మాయ
మయ్యెనట. కాన నేగుహలలోఁ దాగెనో, యేయరణ్యములకుఁ బలా
యనమయ్యెనో, యేమడుగులలో మునిగెనో, యేరియాశ్రయమునఁ
జేరెనో, యెఱిగివచ్చుటకై నిపుణులైనవారిని నియోగించు టత్వవసర
మనియు, ముందీకార్యమొనర్చి యనంతరంబుననే యితర కార్యములకు
దొరకొనునది యనియు నాయాజ్ఞగాపోయి సహదేవునితో చెప్పము?

కంచు—చిత్తము (అని నిష్క్రమించి మఱలఁ బ్రవేశించి)
మహారాజా! కృష్ణునిచే బంధుఁబడిన పాంచాలకుఁడువచ్చి ద్వారము
కడనిలచియున్నాఁడు. సెలవైనచోఁ బ్రవేశపెట్టెదను.

యుధి—తత్త యింబదోహ్నిసరమ్ము ?

కంచు—(వెడలి పాంచాలకునితోఁ బ్రవేశించి) అరుగో మహా
రాజగారు (అని వెడలిపోవును.)

పాంచా—జయము. జయము, మహారాజా! దేవరకుఁ బ్రియ
వార్త లెఱిగింప శ్రీకృష్ణునిచే బంధుఁబడితిని.

యుధి—మేలుమేలు! పాంచాలకా! దుర్మార్గుఁడగు దుర్యోధ
నుని బాధతెలిసినదని చెప్పెదవా?

పాంచా—దేవా! అంతియేకాదు. పట్టుఁబడెననువార్తఁ దెలు
పుదును.

యుధి—(పట్టరాని సంకోపమునఁ శాగిలించుకొని) పాంచా
లకా! శుభవార్త నెఱిగించితివి. తానేపట్టుఁబడియెనా? మనవారివరి
శ్రమముచే బట్టుఁబడియెనా?

పాంచా—దేవా! స్వీయబలవాళనమునకై వరితమించుచు ముం

దుగతి యేమిరాళ్ళగవంతుడాయని దేవులూడువాడు. తనంతటదాను గాన్పడువా? మనవారి కరిశ్రీమముమీదనే వట్టుబడినాడు.

ద్రావిడ—నాథా! ఇప్పుడద్దరాత్మడెందుడెనో పగ్గిల పేడద.

పాంచా—అమ్మా! ఎందుడును? వట్టుబడివవాడు రణముఖంబున నుండును. శాత్రువుల నిర్బంధనమననుండును. తగినప్రాయశ్చిత్తమును పొందుచుండును.

యుధి—దేవీ! క్షత్రియునకు రెండేమార్గములు. శత్రువుని సంహరించుట. తానుశాత్రువుని హస్తంబునఁ గూలుట, అందుచే నెందున్న వాడని మనము వేటుగఁబగ్గింపఁబడిలేదు. పేయసీ! ఇక నీవు వానిమూలమున భయపడనక్కఱలేదు. చూడు.

గీ. ధర్మవద్ధతిఁద్యజియించి శ దారుణముగ
కనికరికన్నకు దొడఁగెనా శ పాపవశువు
అప్పుడె చచ్చెనటంచు హృ శ దంతరమున
సంతసించగవచ్చు ని శ స్సంశయముగ.

పాంచాలకా! శ్రీకృష్ణుఁడంపిన సందేశమును సవిస్తరముగాఁ దెలియఁ బుట్టుము?

పాంచా—చిత్తమవధరింపుడు. శల్యుంఁడేలికచేఁ దెగుటయు, శకునిసహదేవునిచే నీల్గుటయు, లెక్కలేనియోధవరులు రణాగ్నికింధనంబులగుటయు, దహ్మలంబున స్వబలంబుపూర్తిగా నాశమందుటయు నెఱింగి భీమసేనుని దారుణవ్రతిజ్ఞును స్ఫురణకుఁదెచ్చుకొని తనకిక మరణంబు తప్పదనినిశ్చయించుకొని దుర్యోధనుఁడుమాయమయ్యెను.

యుధి—ఛీ! దుర్యోధనా! ఏమిటనిచేసితివి?

గీ. మానధనులైనవారికి శ మంచిమార్గ
మిగునె? క్షత్రియుకులమున శ నవతరింప

లేదే? యిటుసేయగా సిగ్గు లేదె గొప్ప
వంశమున మచ్చ జెట్టుట లే పాడియగునె.

పాంచాలకా పిమ్మట?

పాంచా—దుర్యోధనుడు మాయమయ్యెనని మనవారినుట నెఱింగి భీమాద్వును లిరువురును శ్రీకృష్ణసహాయులై శమంతపంచకంబంతయుగాలించి గాలించి యెందును వారెందు గాన రామి, నిరాశఁ జెసికొని నిట్టూర్పులు విడిచిరి.

యథి—శ్రీకృష్ణ! వానుడేవా! మామూలమున నీకుఁగూడ నెట్టిశ్రమలు కలుగుచున్నవయ్యా? మావంటి భక్తులునీకెందఱుగలరో? వారందఱును నీనియోగమునకై యెట్లువరితాపవడుచుండిరో? ఎందఱు నీరక్షణకు నిరీక్షించుచుండిరో? ఎందఱు దుర్మార్గులకనిన బాధల కాగ లేక నీనివాసస్థలంబునకువచ్చి చేరిరో? కనుంగొన దుర్భరముగదా? మామూలమున నీలోకవరిపాలనమే మాని కాలమంతయు మాకొఱకే వినియోగపఱచు నీసహాయమును మేమెన్నఁటికిని మఱువఁజాలము. మఱువఁజాలము? పాంచాలకా! పిమ్మట?

పాంచా—దేవా! ఇట్టిసమయములోనే బరుగుపరుగునఁ జను దెంచిన యొకానొకభటునిమూలమున నుయోధనుండొక హృదయీరంబున మడుంగులో నిరువురు మానవులు దిగిసెట్లుల యుడుగులు జాడలు గన్పడెనని యెఱింగి మమ్ములనందఱునత్తావునకు శ్రీకృష్ణభగవానులంకు మేమాభటునివెంటఁ దోడ్కొనిపోయి నిజవృత్తాంతమరసివచ్చి మన వారికెఱిగించితిమి. అంతట శ్రీకృష్ణునితోగలిసి భీమసేనుడు మడుగుకడకుంజని యిట్టులనికేకఁబెట్టె. ఓరోద్రాక్షదీకేశాంబరాక్షణ మహాపాతకీ!

గీ. సమరభూమి మెలంగి యీ లేచందముహృ
దంబునన్ దాగినంతనే లేదర్పహీన!

జాలిగొని భీమసేనుడు ॥ నలిపినట్టి
 కృతినవిడనాడుకొనుటన ॥ వట్టిమాట.

నీతమ్ముని దుస్ససేనుని రుధిరంబున గమపాతంగోలిన యీ భీమసేనుని
 కో/ధానలము సగముమాత్రమేతీత. నీవొడలుచేడించి నీప్రాణముల
 నీగదాదండమునకు బలిగవర్పించునప్పుడుగాని మిగతసగముతీతను.
 అప్పుడుగాని మదీయగదాదండము నిదురబోదు. మఱియు.

గీ. అప్పుడేగద ద్రావిడ ॥ యంతరాత్మ
 సంతసంబందుటలు; నతి ॥ సౌఖ్యముగను
 హాయిగా నిద్రబోవు మా ॥ యన్నగారు
 సకలజనులును పూర్తిగా ॥ శాంతిగనుట.

కాన నన్ను వృధాయాసపెట్టక మడుగునుండివిచ్చేయుము. వీరపురు
 షుచిత్తమార్గంబును విడనాడకుము. ఎవరెవరిపై నెట్టియాసల బెట్టుకొని
 యీదారుణకర్మంబున కొడిగట్టికొంటివో ఆయోధవరుల సంచారిం
 తిమి. మిగిలినది నీవొక్కడవే. మడుగులోదాగికొని నీకర్మంబును
 గూర్చి తలపోసినంతమాత్రమునఁ బోయినవీరులువచ్చి సహాయముఁ
 జేయరు. నీకు నేనిప్పుడొనర్చుచున్నది యుపకారమేగాని యవకార
 మంతమాత్రమునులేదు. ఏమందువా?

గీ. భౌత్యశతవియోగముచేత ॥ పరితపింప
 నవనరంబుండదికమీఁద ॥ నందఱినిక
 శాశ్వతంబుగఁ జూచుచు ॥ సంతసించఁ
 దగునువేలేదిరార హృ ॥ దంబునుండి.

యథి—భద్రా! ఆపలుకుల కారణాగ్రహవేసుడై తప్పుక
 మడుగునుండి వెలువడియుండఁగలదు. అట్లులేజరిగినదా?

పాంచా—దేవా! అంతమాత్రముచేతనే వెలువడునా?
 యథి—పిమ్మట?

పాంచా—రోషంబును బుట్టించుమాటలెన్నియున్నను నాతఁ డెంతవఱకును బయటకురాకుంటఁజూచి భీమనందనుఁ డామడుఁగునఁ బ్రవేశించి యతిభీకరముగా నీరంతయుఁగలిపివేసెను. అప్పుడుగాని నుయోధనుఁ కామచువునుండి వెడలలేదు.

యుధి—వెడలియుద్ధంబునకేవచ్చునా ?

పాంచా—భీమనుఁ గాధనులు నీటిలో నే గదాయుద్ధంబునకుఁ దలవడిరి గాని కృష్ణాతనులిదఱు నావద్దతియుత్తమమైనదికాదని యెఱిగించునుడుననే బో గాడుట కిరువురంగీకరించి యట్టులనే యొడ్డునకు వచ్చెసిరి.

యుధి—నుయోధచుఁడిఁకఁ బ్రయోజనములేదని తెలిందియుండ వచ్చును.

పాంచా—వెంటనే తెలిించలేదు. రణభూమిఁగూలియున్న వీరులకవములఁగాంచి గదరు నేలపైఁబెట్టి దైవప్రాతికూల్యమునకెంత యు దైన్యపడసాగె. అంతవృకోదరుఁ డోనుయోధనుఁడా!

గీ. తగినసాయంబులేదు, కా త త్రవులబాండు

పుత్రులను నెట్టులీరణ త భూమియందుఁ

గూల్చువాఁడనటంచు నెంత నోషవడఁగ

నేల? నీలీలఁజెంత వ త్తహించనేల?

గీ. యుద్ధమొనరించు బుద్ధియే త యున్న నేగ

మేపురందున నెకరిని త నేరికొనుచు

నిచ్చవచ్చిన యాయుధ త మీపుదాల్చి

నలుకురావఁకుయి అహహో త త్వవమునేడు.

అనిచెప్పెను.

యుధి—అందులకాతఁడేమని పత్త్యుత్తరంచిచ్చును ?

పాంచా—దేవా.

గీ. ఇంతమందిని రణభూమి కిచ్చినను
 బసరమును మానుకొనుటలు కిచ్చిమాట
 ఇంచుక శ్రమంబుఁ బాపుకో కిచ్చి నందియిందుఁ
 గాలిడితిఁగాని భయపడి కిచ్చి గాదునీకు.

అని పుత్రులైరించిచ్చుటయేగాక! ఓయీ! భీమసేనా! ఇతరులను నేరు
 కొననేల? అదినుండియునేరిపైఁ బగఁదీర్చుకొనఁ గంకణముధరించితివో,
 యేయాయుధమును నమ్ముకొని యింతఁదనుక పైరిమండలికిఁ జిక్క
 మేటిపరాక్రమవంతుడనని బిరుదంబుగంటివో, ఆకాశ్రీపుత్ర, ఆయా
 యుధముతోడనే గలువసత్వయించుకొంటిననుచు నతిభీకరముగఁ బలు
 కుఁచుఁ దనగదాదండమును చేతధరించి రణంబునకుఁ దలవడెను.

యుధి—భీమసేనుఁడీ పుత్రులైరించున కానందపడియుండును?
 పాంచా—అనందపడుటయేగాదు “కారవేశ్వరా! నీపౌరుషమున
 కిప్పుడుమెచ్చుకొంటిని. నీకోరిక నాకోరిక ననుసరించియేయుండుటచే
 నంతయో యానందపడితిని. నీపట్టుదలకుఁ గృతజ్ఞుడనని బలుకుచుఁ
 దానుగూడ రణంబునకుఁ దలవడియెను. రణ మతితీవ్రయావము
 చాల్చుటచే నీసంతోషవార్త దేవరతెఱిగింప శ్రీకష్టునిచేఁ బంపఁ
 బడితిని.

యుధి—పాంచాలకా! పీయవార్త నెఱిగించి మమ్ము
 సంతోషపఱచితివి. ఓరీ! భద్రా! నీపాంచాలకునిఁ దోడ్కొని పోయి
 సచివుల తెఱిగించి పారితోషికముల నొసంగుమని నాయాజ్ఞగాఁ
 దెలుపుము?

కంచు—చిత్తము దేవా! పాంచాలకా! రమ్మ. పోదమా.

పాంచా—మహారాజా! సెలవుఁగైకొనియెదను.

యుధి—మంచిది.

(పాంచాలక సహితుడై కంచుకి నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

యథా—దేవీ!

గీ. వ్రతిన నెఱవేట్టుకొనకఁ బోత వడవృతోద
రుండు, నీవీకనుభముగా త నుండఁగలవు
విందుగానుయోధనుచావు త వినఁగఁగలవు
కౌరవాన్యాయములులఁ త దీటిపోవు.

ఓరీ! ఎవఁడురా అక్కడ!

కంచు—(వ్రతేశించి) అజ్ఞ.

యథా—నేడు మన భీమసేనుడు నుయోధనుని వధించిరా
గలఁడు. వాని విజయంబునకు నూచనగానుచిత సమారంభముల సమ
కట్టవలయునని మన పరిజనంబున తెఱిగించిరమ్ము?

కంచు—చిత్తము (నిష్క్రమించును)

ద్రౌపదీ—నాథా! మనభీమసేనుండు “మాసోదరులందరినైన
మొకరినేరికొని వానితో యుద్ధంబొనర్చు”మనిగదా బలికెను. తనను
గాక నితరులనేరుకొనినఁ బ్రమాదముకాదా?

యథా—ప్రేయసీ! వానియభిప్రాయ మదిగాదు.

గీ. బందుగులు మిత్రులును వీర త భటులు సమర

భూమిఁగూలిరి యందు చేత భటుఁడక్కి

యత్రుసన్యాసి యైపోవు త ననిదలంచి

రణముపై నాశఁబుట్టింప త ననియెనటుల.

దుర్యోధనుఁడు మూర్ఖుఁడుగాఁడు. అన్యులను గోరువాఁడునుగాఁడు. ఒక
వేళఁ గోరుకొనుననియే తలంపుము. చూడు?

గీ. కాత్తువుల దున్నుట్టి యు త త్సహమందు

నెవ్వరును దీసిపోరు మా త యేవురందు

నేరిగోరినఁగాని నా త హీనమతికిఁ

జావునిక్కము నిక్కమో త చాన! వినుము.

(తలలో)

కొరా! దేశమంతయు గొడ్డువోయినదా? ఒక్క తావసిదాహమును
దీర్చగలుగు పుణ్యాత్ములెందునులేరా?

యూధి—(వినుటనభినయించి) ఓరీ! ఎవడురాఅక్కడ?

కంచు—చిత్తము ఆజ్ఞ.

యూధి—వేగముగాఁబోయి దప్పిఁగొనిన యాతవసి నిటకుఁదో
ఢొనిరమ్ము?

కంచు—చిత్తము (నిష్క్రమించి తావసిలోఁ బ్రవేశించును)

రాక్ష—(తనలో) నేను చార్వాకుఁడననియు, దుర్యోధనుని పం
పున మాయవేషధారి నై వచ్చితి ననియు వీరు గుర్తించియుండరు. వీరిని
వంచించవలయుననిగదా నుయోధన చక్రవర్తియై. ఇంక నాకర్తవ్య
మునకై గడంగెడఁగాక.

యూధి—ముసందా? వందనములు. ఈయాసనముపై దయసే
యుడు.

రాక్ష—ఓపుణ్యదంకతులారా! ఇప్పుడీ గౌరవములతో నేమి
యుఁబనిలేదు. దాహబాధచే గడు కృశించుచుంటిని. ముందు నాకీ బా
ధనవనయింపుడు.

యూధి—తమవంటి మహాతపస్సంగన్నులు విచ్చేసినపుడు
దాహశాంతిఁ గలుగఁజేయుటయే మాకుభరమగునా? మహాను
భావా?

గీ. పిలిచిననువత్తురే? మహా తత్కలుత్వదీయ .

రాక రాకను బోలెడి త మాకేలుషము

లడఁగెజన్మలు ధన్యము త లాయెదేవ!

వేయనటికి గృహము ప త విభ్రమయ్యె.

ఓరీ! భద్రా!

కంచు—(వ్రేళింది) దేవా! అజ్ఞ.

యుధి—వేగముగాఁబోయి బంగారుగిండియతో జలంబుఁగొని

రమ్ము?

కంచు—చిత్తము (వెడలి జలముఁగైకొనివ్రేళించుచున్నాడు)

యుధి—(అందుకొని) మహాత్మా! ఇదిగోనీరముఁగైకొనివిశ్రాంతిఁ జెందుడు. నేనిదే ఏవనతో విసరెదను. (అని అట్లుచేయుచున్నాడు.)

రాక్ష—(గిండియఁగైకొని, అనుమానించి మఱలఁగి)ందనుంచి ఓవఁగ! నీవు క్షత్రియుఁడవు కాఁబోలు చూడు?

గీ. కయ్యముల కయినిరతంబుఁ శ్రీ గాలుదువ్వు
కొనుచు జననాశముఁ జేసి శ్రీ కొనడిక్షత్రి
యుల జలంబును మెప్పు శ్రీ డొల్లమయ్య
తనను లట్టులఁగొనుటలు శ్రీ తప్పనూవె.

కాపున

గీ. చల్లఁగావీచుగాలిచే శ్రీ నల్లిబిల్లి
గానలముకొన్న వృక్షశా శ్రీ ఖలుబొసంగు
నీడచేఁ బాపుకొనియెడి శ్రీ వాడకృమము
వలదుకలదయ్య యివ్వుడి శ్రీ జలమునాకు.

యుధి—మహాత్మా! మీబడలిక తీవ్రనచో నింతగాఁ దా మాయాసపడుట కేమిహేతువో సెలవీయఁగోరెద?

రాక్ష—క్షత్రియోత్తములగు నర్జుననుయోధనుల గదాయుధమవలొకించుచు సతిదాహముఁ బుట్టనందెంచును నీరంబునుగానక యుద్ధమింక మిగియకమునుపే రావలసివచ్చినది.

యుధి—(విచారముతో) అర్జుననుయోధనులకుఁ గాదనుకొందును. భీమనుయోధనులకై యుండును.

రాక్ష—యద్ధానంభయమునుండి స్వయముగాఁజూచి వచ్చినవాఁడను నాకుఁదెలియదా యేమి? భీమసుయోధనుల యద్ధానంతరమే యర్జున సుయోధనులయద్ధము జరుగుచున్నది.

యుధి—హా! భీమసేనా! (అని మూర్ఛిల్లుచున్నాఁడు)

ద్రాక్ష—హా! వాయునందనా. (మూర్ఛిల్లును)

రాక్ష—(కవటముగా భటునివైపుఁదిటిగి) భీమునివార్త వినఁగనే వీరిటుల మూర్ఛిల్లుచున్నారు. కారణం జేమైయుండును?

కంచు—అయ్యో! ఈమహారాజు భీమసేనాగ్రిజంఁడగు ధర్మనందనుఁడు. ఈయమద్రాక్షదీ జేవి. అందుచే మూర్ఛిల్లిరి.

రాక్ష—అయ్యో! అటులనా! ఎంతకృమాదము సంభవించినది?

యుధి—(నెమ్మదిగాలేచి) ముసీంద్రా! ఏమన్నారు. భీమసుయోధనుల యద్ధానంతరమనియా?

రాక్ష—రాజా! మీరలెవ్వరోయనుకొని యాఘోరవార్త నఱింగించితిని. పాపముడిఁ గట్టుకొంటిని.

యుధి—జేవా! మాకర్మమిటులుండ మీరేమిచేయుదురు చూచినవార్త నఱింగించితిరి.

రాక్ష—రాజా! ధర్మనందనా! చూచినచు నానోటివెంట వచింపవలసివచ్చెనే యని విచారపడుచున్నాఁడను. దైవప్రీతికూల్యమున కెవ్వరమును యేమియుఁ చేయఁజాలముగదా?

యుధి—మహానుభావా! నిజమేవదించితిరి. హా!తమ్ముడా! భీమనందనా!

గీ. లేనిబోనిరణంబుఁ గ 3 ల్పించి యెన్ను

బన్నములయందు నుమ్ముఁ గా 3 పాడినట్టి

నీవరాజయమును విని శ నేనుమనుట

గలుగు నేయింక జీవములో శ నిలువగలవె ?

జో! పోదరా! మదీయాజ్ఞానువర్తి!

గీ. దుస్ససేనునిజిల్చి నె శ త్తురును ద్రావి

సగముదుఃఖమె బాపగా శ జాలినావు

కడమసగమెట్టు తీరు రా శ గాలికొడుక!

ద్రావిదదీజేవికీ విష శ తరుణమందు.

రాక్ష—రాజా! అచటజరిగిన విషయములనెల్ల సవిస్తరముగా
దెలుకకపూర్వమే నీవిటుల విచారవడియెదవేల ? ఇక వినవలసినవి
లేవనుకొంటివా?

యుధి—వర్యవసానము తేలిపోయినవెనుక నింక వినుటకేము
న్నది?

గీ. రణమునకా భీమసేనుని శ పాణిములను

గొనియె దుర్యోధనుండందు శ కొఱకు నర్జు

నుండు గాండీవమున్ వీడి శ యుండగా గ

దను ధరించి రణంబున శ దలవడియెను.

ద్రావి—(మూర్ఛదేతీ విచారిముతో) నాధా! స్వయముగా
ముడివైతునని వాగ్దత్త మొనర్చిన నాహృదయేశ్వరుండగు భీమసేను
డస్తమించిన వెనుక నీపాపపుత్రనుపుణ్యోనుండి యేమివ్రయోజనము?

గీ. వరిభవదవాగ్నిలోఁబడి శ పాణిములను

బాయుమని స్పష్టముగవ్రాసె శ వనజభవుడు

వాని వ్రాతకు వేటు వి శ ధానమున్నె?

కానజతిఁజొచ్చి నాధుని శ గలియఁబోదు.

జో! జీవితేశ్వరా! పృథోదరా!

గీ. గదను జేబట్టి మున్నెఱుం ర గని తృదీయ
సోదరుడు నేడు శత్రువు ర మీఁదికుఱుక
గదను బలవంతముగలాగి ర కదనసీమఁ
జేరనీవిట్లు మానంబుఁ ర జెందఁదగునె?

గీ. క్షత్రియకులానఁ జుట్టవె? ర క్షత్రిధర్మ
మనుసరింపవె? నీవు చే ర నీనఖితిజ్ఞ
దాటుదువె? యిద్దివీరుల ర ధర్మమగునె?
యెవరుగతియంచు మృత్యుద ర నింక నేను.

(మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

యుధి—(ఆకసమువంకఁజూచి) అహ్మకుంతీ! విధివిధానమే
తీరుగానున్నదో చూచుచున్నావుగదా?

గీ. పాండుపుత్రులు యేవురు ర వరమయోగ్యు
లతిబలాధ్యులు ధర్మప ర వద్ధతులమీర
నట్టివారని జనులాడు నట్టిమాటఁ
గొట్టివైచెను నత్తిమై ర గొట్టిబ్రహ్మ.

గీ. శాత్రువుల సహరించి శా ర శ్వేతముగాగ
ధర్మసంస్థాపన మొనర్పె ర దలఁచియున్న
నాదుకోరికెవృథయయ్యె ర నాదుసోద
రుండు యాగతి నన్పాసి ర యుండఁబట్టి.

రాక్ష—ఓరాజదంపతులారా! విచారించి చేయఁదగిన దేమియు
నులేదు. ఊరడిల్లుఁడు. నాచెప్పఁజూపు వాక్యములఁ బూర్తిగావినఁడు. భీ
మసేనుని మృతికిఁగారణము బలరాముడేనుడీ? ఆతని సంజ్ఞయే యింత
చేసినది. కురుపతి మనభీమునితోడలు ఛేదించుట కదియే యాధారమై
నది. ఇక నేను చెప్పఁదగిన దేమియునులేదు.

యుధి—అయ్యో! మునీంద్రా! తాము చెప్పడగిన దంతయుఁ జెప్పనేచెప్పితిరి. కాని భీమునివధకుఁ గారణము బలరాముఁడనియూ వదించితిరి. ఓబలదేవా ! ఎంత ఘోరకార్యమున కొడిగట్టుకొంటి వయ్యా ?

గీ. మేము మేనత్తనుతులము శ్రీ గామనీస
హోదరునకును నాదు స శ్రీ హోదరునకు
గలుగుచెలిమిఁ దలంపవే ? శ్రీ కతిసమైన
వృద్ధయమదియెట్లు నీకు ల శ్రీ భీచరయ్య.

గీ. పాండవులయందు నున్నలో శ్రీ పంబదేవి
గంటివని నీవనూయితఁ శ్రీ గంటివయ్య
యిరువురును నీకు శిష్యుల శ్రీ రేగదాయ
జేలఁజివఱకు నీటుద్ధి శ్రీ యిటులమాతె.

గీ. వ్యాయమును ధర్మమునువీడి శ్రీ నాయకుంగు
సోదరుని నిరవరాధినిఁ శ్రీ జూచియింత
ఘోరమొనరింపఁగానీకు శ్రీ గోర్కెబుట్టు
టన్న మాదగు ప్రార్థన శ్రీ మానుగాదె.

ద్రౌపది—హా ! జీవి తేళ్వరా ! నన్నుఁ జివఱకు హీనఁపుబ్బి దుకు బ్రదుకుమని చెప్పిపోయితిరా ? మరుత్తినయీ : నేనాజన్మాంత మీకురుల నిటుల విరియఁబోసికొని తిరుగవలసినదేనా ? పాండవులు వాక్కురులేగాని క్రియాశూరులుగారని లోకులందఱుఁ బరిహసించ వాటినన్నిటిని భరింపవలసినదేనా ? నేపంకనీవియోగ్నిచేఁ గృశించవల సినదేనా ? వాకన్నులనుండి నీరమిట్లు లేరులుగాఁ బ్రవహించవలసి నదేనా ? నీపహోదరులు నల్వరును నీకొఱకేప్పి యేడ్చి యునురులఁ బాయవలసినదేనా ? నాథా ! నీవై నెంతయో నాశఁబెట్టుకొని యింత

కాలముడనుక వరాభవశక్లేకమును భరించుచున్నందులకు నీవు చూపవలసిన ఫలితమిదియేనా? సభలోనాఁడొనర్చిన వారుణముగు నీవృత్తిజ్ఞయు మొన్నమొన్నఁ జతుశ్చాలాభవమున నాతోడ ననిన మాటలను బాలించుట లేకపోగాఁ జివటకు నన్నీవిధముగఁ గూడ నధోగతిపా లొనర్చిపోయితివా? హా! భీమసేనా!

(యూర్పిల్లును)

యాధి—దేవీ! లెమ్ము. తడవతడవకును నీవిటుల మూర్పిల్లుచుం డఁగను నేనిట్లులే దింతా సముద్రమున మునిగియున్నను మనల నోదా ర్పువారెవరు? కాన నీవు చెప్పినటుల:—

గీ. చిలిచిజేర్పించి దానిపైఁ १ జేరిమనము

భీముఁగలియంగఁబోదము १ వెలఁదిలెమ్ము?

అన్యథా దారిలేదు దుః १ ఖాల్ధినుండి

తేలి యీవలఁబడఁగ నే १ లీలఁగనిన.

ద్రావ—(లేచి) నాథా! మీరేల వావెంటవచ్చెదరు? భీమసే నుఁడొనర్చిన వృత్తిజ్ఞకొఱకుఁ గాకపోయినను భీమునిఁబరిమార్చిన కో థానమాలర్పుకొనుటకేనియు రణరంగమునకుఁజికి శాత్రువపథావిధాన మునుగనుఁడు ?

యాధి—ప్రేయసీ! బాగుగాఁజెప్పితివి. ఓరీ! కంచుకీ! నీవుపోయి వెగంటుగా నావిల్లును తీసికొనిరమ్ము. (అలోచించి) కంచుకీ! డం దుము. విల్లక్కఱయేలేదు. నేను రణంబునకరిగి శాత్రువునితోఁ బోర వలసిన యవసరమునంతను మనయర్జునుండే తీర్చుచున్నాఁడు. కానఁ గంచుకీ! ముందుఁ బాంచాలికోరి తెనుదీర్చఁ జితిఁజేర్చుటకు డగు నుప కరణముల నాయత్తవరుణుము ?

కంచు—హా! హా! ఎంతటి ఘోరకార్యము నానెత్తివై బడు

చున్నది? మహారాజా! ఈకార్యమును నాచేతులమీదుగ నొనర్పజాల
నని విన్నవించుకొనినందులకు తమింపవేడెద.

యుధి—అహ! భీమసేనా!

గీ. నీవులేకుంటచేగదా శ నేను పరిజ

నంబుచేగూడను పరాధ శ వంబుగనుచు

నుంటి! యెంతటిదుర్గతి శ నొందుచుంటి

ధర్మజుని గౌరవంబు ద శ గ్ధంబె? యింక.

అయ్యా! ముసీందా! తాము సర్వకార్యనిర్వహణదక్షులరు. మేముక్క
క్షణములో నీలోకమును బాసి మాసాదరునిగలియులాగున నొక్కశావ
వాక్కును మాపైవిడచి పుణ్యంబుగట్టుకొనుడు? మీసాదములకు
మొక్కిదను.

రాక్ష—రాజా! మాశావవాక్కులు నిరవరాధులమీదను,
శాంతవృద్ధులమీదను బ్రయోగించిన వాగ్విధిలక్షము లేకపోగా
మానిశబ్దంబునకుగూడఁ గళంకమురాగలదు. సమస్తమునెఱింగిన
నీవుగూడ నజ్ఞానఁడవై యిట్టికూర్పుచునులకు మమ్ము నియోగించు
చుండ మేము యిటనిలచుటయే పోరబాటు. రాజా! నేనింకఁజోయెద.

(నిష్క్రమించుచున్నాడు)

యుధి—దేవీ! నేనే నీయభిమతిమును నెఱవేఱెద నుండుము. నీవీ
లోకగా నెవరెవరికేమేమిచెప్పవలసియున్నదో చెప్పి యీవరివారమును
బంపివేయుము? (మరలనిచారముతో) తమ్ముడా! భీమసేనా! మదాజ్ఞా
పరిపాలనాధారేయా! నీనుగుణంబుల నెన్న నిదలంచుకొని విలపించును?
ఇప్పుడు నేనేమని ఘోషించును?

గీ. నీతిజాతి విసర్జించి శ ద్యూతమాడి

యోడితినినిన్ను నదాని శ గూర్చియెంతో

వినయమాను జాతినాడవో శ యనుజయిపుడు

బాసిబోవంగఁ బెద్దలో శ వంటదేమి?

జేవీ! దుక్ఖదరాజువందినీ!

గీ. అకునిఁగూల్చినవాఁడు; కీచకుని వ
ధించిన పరాక్రమాఘ్నఁడు కి మించిమాగ
ధునివధించిన యమ్మేటి కి దోర్బలుండు
మనకిఁకను గానరాఁడు ను కి మా! పడఁతి!

నాయనా! మరున్నందన!

సీ. నిదురించునమియాన కి నీటఁద్రోయుచునుండఁ
బ్రాణంబులెట్లా గా కి పాడినావు
అసనుగాల్పింప నా కి పడలేమిలేకుండఁ
గడుజాగ్రతగఁ జూడఁ కి గలిగినావు
అడవులలో రాత్రి కి సావళి యేహనిఁ
జేయకుండఁగఁ నావు కి జేసినావు
సింహబలునివల్ల కి చేడకుఁగీడురా
వంచకుదుర్చింది ర కి క్షించినావు

గీ. ఇట్టులే యెన్నియాపడ కి లేనిరాగ
నీకృపాదృష్టి సారించి కి నీయనంగు
సోదరులఁజూచి నేటికీ కి శోకవార్ధి
ముంచినావు మమ్ము వ కి ంచించినావు.

ద్రావిడ—ప్రాణేశ్వరా! మనము కర్తవ్యమునే మఱచుచుంటిమి
నుండఁ నను మనవారికి దెలుపవలసినది. భీమునిమ్మతివార్తయే దక్క
నన్యమేమియును లేదు.

యథా—కళ్యాణ! బుద్ధిమతికా! నీవుపోయి మాయమ్మతో
నిట్లుగాఁజెప్పుము?

గీ. ఇంటింజిచ్చు పెట్టఁగా కి నవనిశక్తి
వలననివును నీసుతుల కి బైటఁబడిరా!

అట్టభీముని మృతివార్త శ నెట్టువినుతు
సమ్యోరో! ఐననుక దప్ప శ దాయెనాకు.

కంచుకీ! కరలోకంబునకుఁ జోవుచుండి మీపెద్దన్నయగు ధర్మనంద
నుండిట్లని వచించెననిచెప్పము?

గీ. పెద్దనయ్యను వయసున శ బుద్ధియందు
గొప్పవాడవుగాన నా శ గురుఁడవైతి
వయ్యకావున వేఁడెద శ నయ్యనిన్నుఁ
దండిగారికి నీళ్లు వ శ దలుమటంచు.

నకులునితో వత్సా!

గీ మమ్ము నికమీఁదఁ దలఁచక శ మఱచిపోమ్ము
ప్రాణముల నెట్టులేనిఁ గా శ పాశుకొమ్ము
వైరియింటను కృష్ణుని శ కంచనోవిపి
సంబులందుననో నివా శ సంబుఁగాంచి.

అని యంటిననిచెప్పము?

జయంధర! ఒక వేళ రణంబున విజయలక్ష్మీ వార్జించి పార్థుడే
వచ్చినయెడల నిట్లనిచెప్పితి ననుము?

గీ. అన్నమృతికఁ గారణమైన శ యట్టియా హ
లాయుధుఁడు వానుడేవున శ కన్నగారు
గానఁ దీవరవడకయ్య శ వానివైన
మఱల తొల్లింబుఁగై కోక శ మసలుమయ్య
విహినమందు వసింపుచు శ విజయిసివు.

ద్రాక్ష—బుద్ధిమతికా! నీవుపోయి మాచెల్లెలగు నుభద్రతో
“అమ్మాయీ! నుభద్రా! కోడలుత్తర గర్భమును ధరించియున్నది.
ఆమెకుఁ బుట్టఁజోవు నినువే మనకిన్ని నీళ్లువదలుట కాధారభూతుఁడు

గాన నీవామెను జాగ్రత్తగ గనిపెట్టి యుండవలసినదని యంటిననుము?

యుధి—ప్రేయసీ! ఎంతవెట్టిదానవు!

గీ. వేళ్ళతో పల్లినలు నావ న్ గించియున్న
యమ్మహాపృథ్వు మే మాయ న్ మగుచునుండ
దానిమొక్కయె నీడయాఁ న్ గాననంచు
నేమియో యానతో వది న్ యింతువేల?

(అటునిటుజూచి) దేవీ! నీయాలోచనము సార్థకమగుచున్న దరుగో!
చూడుము ?

గీ. అడుగొ! కరములనెత్తి హు న్ తాళనంచు
పీలుచుచున్నాఁడు మనలను న్ భీముకడకు
వేగిరము. పోవరమ్మని న్ వెలదిలెమ్మ
అతనిసాయంబునకునమ న్ స్కృతులనిమ్మ.

ద్రాక్ష—దేవా! నేను ముందేపోయెద ఎందుచేతనందురా?
నాప్రాణేశ్వరునకు నామీఁదఁ జేసేమి మెక్కుడుగనక ?

యుధి—దేవీ! నీమీఁద నెంతప్రేమ మెక్కుడుగనున్నను మన
మిరువురమును గలిసియే పోయిన నాహృదయముఁగూడ సంతసించఁ
గలదు. బుద్ధిమతికా! నీవు ముందుగఁబోయి యింతయుదకంబును
దెమ్ము?

చేటి (తెచ్చియిచ్చును)

యుధి—దేవీ! మనమీచితినిఁ బ్రవేశించుటకు ముందఁగా
లోకాచార మతిక్రమించుట దోషంబుగాన నుదకక్రియఁ గావించు
చుదము. కాన నీవునుగూడ నీప్రేముడిని వెలిబుచ్చుకొనుచు భీమార్జు
నులకిన్నిసీళ్ళను వదలుము?

ద్రాక్ష—చితినిఁ బ్రవేశించుచున్న దానను. నేనువిడిచిననేమి?
వీడకున్న నేమి? నాబదులుగఁగూడ మీరేవిడుపుఁడు?

యుధి—(శుభ)ముగాఁ గాల్గనుగడిగికొని యాచమనముఁగావించి పొచినావీతియై) ఏషతావత్సలిలాంజలిర్గాఁగేయాయ, భీష్మాయ, గురవే, కృపితామహాయ, శాంతనవాయ; అయమపీతామహాయ, విచిత్రవీర్యాయ (కన్నీళ్ళతో) ఇతఁడంద్రిగారిది గాఁబోలు వంతు. అయమ పితరభవతే, స్వర్గస్థాయ, గురవే మగ్నహీతనామ్నే పిత్రే పాండవే.

గీ. ఇదియెతుదిసారి విడచుట శ నేనుసీత్యు
సంభవించ దిఁకెన్నఁడు శ జనకనీకు
నేనుగన్నీటుతోనిచ్చు శ నీటినాబ
తోడఁగోలఁగ వేడుచు శ న్నాడఁగన్ను.

గీ. నేనువిడచుచున్న శ వీరంబుఁడమ్ముఁడా
యిద్దఱకునుగాన శ నీవుఁముండు
దప్పిఁగొంటినంచు శ ద్రాగఁబోకయ్య నిన్
గలియ నేనువత్తు శ డ్దామనందె.

తమ్ముఁడా! వెంగలినై యిటులంటిని. శ్రీరణరంగముననుడసి వీరస్వర్గమలంకరించిన నిన్ను నేనాత్మ హత్యతోడఁ గలిసికొనఁగలనా? కష్టముకష్టము. కాని సోదరా! వాయునందనా!

గీ. ఏను గుడిచినపిమ్మట శ నేగదాన
హాదరా! యమ్మకడఁ గుడ్చు శ చూడువీవు
పాలకట్టులే మాండువెనకల శ బ్రాణములను
బాయకుండ ముందుగఁబాయఁ శ బాడిమయ్య.

ప్రేయసీ! నీవుఁగూడ నామాటవిని యిన్నినీళ్ళు వదలుమా?

ద్రాక్ష—నాథా! ఎవరికొఱకు వదలవలయును?

యుధి—ప్రేయసీ! ఎవరికొఱకు విడువవలయునో తెలియనేలేదా? ఏవీరుండు వీరమూలయగు కుంతీదేవికడుపునకుఁ జచ్చువెట్టిముం

దుగా స్వర్ణమునలంకరించెనో వానికొకటి. (అని చేతిలో నీరముఁబోయు చుండ ద్రాక్షదిక న్నిటితో చదులుచున్న యది.)

యిధి—తమ్ముడా! భీమసేనా! కృతిజ్ఞానిర్వహణభారము నీ యందున్నను దానిని నటవేఱుకొన లేక పోయితివి గదా? యిన్ని విచారముచేతఁ గనులపెంట పెడలునీళ్ళతో నీకాంత తనప్రేమమును జూపుచున్న యది. నీవన్యథా తలంకకుండువనియు, నీకీవెరియఁబోసియున్న కురులే జ్ఞాపకముఁ దెచ్చుచుండునుగదాయని యట్టులొనర్చుచున్న యది.

ద్రాక్ష—నాథా! మనమాలసించినకొలఁదియు భీమసందనండు మారమునకుఁ బోగలఁడు. కాన వైశంబలెండు. చితియును నతి తీక్షణంబుగఁ బ్రజ్వలించుచు మనకుస్వాగత మిచ్చుచున్నది.

యిధి—దేవీ! అవును. అంతియగాక?

గీ. ధర్మజా! గలియుదువీవు శ త్వరితముగ న
యనుచుఁ దెల్పుచుఁ గుడికన్ను శ అదరసాగ
చేతిరెడ మనభీమ శ సేనునంచు
శాంతిఁ జెందెదనింక నా శ స్వాంతమందు.

(తెఱలో)

మహారాజా! రక్షింపుఁడు. రక్షింపుఁడు. భీమునివధించి ఆనత్తురుగుడ్డలతో బాంచాలియేది? పాంచాలియేదియని పెదకుచు పాపాత్ముడగు దుర్యోధనుఁడు వచ్చివడుచున్నాఁడు. మహారాజా! రక్షింపుము.

యిధి—హా! దైవమా! (అనిమూర్ఛిల్లుచున్నాఁడు.)

ద్రాక్ష—హా! కృష్ణా! ఆపద్బాంధవా! ఇతని వేదిక.

(అనిమూర్ఛిల్లుచున్నది.)

యిధి—(లేచి) హా! తమ్ముడా! అర్జునా! ఇప్పుడునీకొకకుఁ గూడ నేడువలసి వచ్చినదా? హా! నివృత్తవా!

గీ. ఎంతటియదృష్టవంతుడ నీవు నేను
పాపుడనుగడ తమ్ముడా! నీ పార్థ! లేక
యిచ్చ నిచ్చొటనే గూరు నీ చుండియేప్పు
వాడనే రణముఖంబున నీ బాదమిడక.

ద్రావ—(లేచి) హా! పాణిశ్యరా!

గీ. ఎంతయోకవ్వవడి గ్రహి నీ యించినన్ను
యింతదాకను భరియించి నీ యిపుడునన్ను
దిక్కు లేకుండఁ జేసి యీ నీ తిరునల్లి ఈ
సోదరునిఁ జూడఁబోతి నీ నుండరాంగ.

ఓదో! నాచార్యప్రియశిష్య !

గీ. కురుకులము నాకొనర్చిన నీ ఘోరమే న
రాభవముఁదీర్చి మీదు వి నీ క్రమముఁ బి
ఖ్యాతిఁగాంచెద రనుకొంటి నీ గాని యింత
వారుణము సంభవించుట నీ దలఁవనైతి.

(తెఱలో)

ఓకమంతవంచక సంచారులారా ! నాయాభీకరరూపమునుగాంచి
వరుగిడకుండు. ద్రావదియెందున్నదో తెలియఁబలుకుండు !

గీ. కురులఁబట్టి యీడ్పించుక నీ గోకలనాలి
మించుక నుయోధనుచేత నీ వెఱపులేని
కాటుమాటలాడించుక నీ కలతవడిన
మనసుతోనున్న ద్రావదిన నీ గనఁగవలయు.

ద్రావ—ఓద్రావదీ! ఇంక నీకీ నీచఁపుట్రుకుపై నేటియాస?
నీదేవిమంతయు నీవిధమగురాభవములతోడ నేగడుపుకొనవలయునా?

అయ్యో! నాథా! దుర్యోధనుడు దుర్యోధనుడు. నాకింకేమిగతి?
(అని ధర్మరాజును గాఁగించుకొనును)

యుధి—దేవీ! జడియకు. ఓరీ! ఎవఁడురా! అక్కడ, నాల్గు
నిలుతెమ్ము?

కంచు—చిత్తము (అనినిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

యుధి—ఓరీ! దురాత్మా! దుర్యోధనహతక! నేటితోనీయాయువు
నిండుచున్నది. రమ్మ. రమ్మ. కురుకులాంగార! వరుసఁగానిరువురుసోద
రులను బొట్టబెట్టుకొని తాయిపై మొండితీరితమును గప్పుచున్న నేను
శ్రమదంఢుఁడ బాలనని తలచుచుంటివి గాఁజూలు?

(అప్పుడు వికృతాకారముతో భీముఁడు వ్రేవేళించుచున్నాఁడు.)

భీము—ఓహో! మీయందఱి భయమేటికి? రాక్షసుడఁగాను.
భూతమునుగాను, మానవుడనే. క్షత్రియకులోద్భవుడను. వీరపురుషో
చితాకారమును దాల్చినవాడను. శాత్రువునిరక్తముచే నభిషేకింపఁ
బడినవాడను. ద్రోహదయేది? ద్రోహదయేది?

ద్రోహ—(భయపడి పరుగెత్తుచుండఁ గురులడ్డంబగుటచేదడఁ
బడుచున్నది.)

కంచు—అమ్మా! నీకురులను ముడిపైచుకొని త్వరితంబుగఁబరి
కడకుంజేరుము?

యుధి—భీ! ఎవఁడురా! దురాలోచనముఁ జేయుచున్నాఁడు?
దేవీ! పాంచాలరాజపుత్రీ! వలదు. కురులముడువ వలదు.

భీము—ఓద్రోహదీ!

గీ. ఇతఁడు జీవించియుండఁగా నేనైనై

చిక్కువడిదిన కురులనీ నీ జేతితోడ

ముడినిపైచుట స్వయముగా నీ ముడినివైవ

వచ్చినాడను నిలఁబడు నీ పాతిపాకు.

దా!—(అతురముతో) నాధా! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

భీము—పాంచాలీ! నిలువుము. నిలువుము. (అనికేక పాశమును ముట్టనుంకింప)

యాధి—[భీమునిగట్టిగాఁ బట్టుకొని] ఓరీ! దుర్యోధనా?

గీ. చిక్కితివి యెందుఁజొయెదు ర్ జెనటి! నీవు

మాకొసర్పిన కీడుల ర్ మాటమఱువ

నైఁనవియన్ని నేటితో ర్ సంతరించు

లోకమా శాంతిఁజెందు ఖ ర్ లుండ! యింక.

భీము—(తనలో) సేనుదుర్యోధనుడనని కాఁజొలు వీనియభి
ప్రాయము. అన్నా! ధర్మనందనా! రక్షింపుము.

గీ. సందిటఁబట్టి యదుముట ర్ సర్వకల్య

ములును చూర్ణంబయెడిజీవ ర్ ములనునిల్పు

మయ్య పాంచాలికురులతో ర్ నయ్యనాకు

చాలపని యున్నదయ్య దో ర్ సార్మూర్తి.

కంచు—(చూచిపోల్చి) అయ్యా! ధర్మనందనా! దుర్యోధనుఁడు
కాదు. మనభీమసేన కుమారుఁడు. భీమసేన కుమారుఁడు. శాత్రువుని
రక్తమంతయుఁ జంజనమొరీతి నొడలంతయుఁ బూయఁబడి యుండుటచే
నానవాలుబట్టుట కిశక్యముగా నున్నయది. మహారాజా! అనుమా
నింప నక్కఱలేదు.

యాధి—ఓయీ! కంచుకీ! ఏమంటివి? దుర్యోధనహతకుఁడు
గాడా? మఁ భీమ సేనుఁడేనా? వాప్రియసహోదరుఁడేనా? ఈరక్తమం
తయు నాదుర్యోధనుని జేనా? సరిగా మొగమునుచూచి చెప్పుము?

భీము—మహారాజా! మీకీయనుమానమొందులకు? ఇంకను దు
ర్యోధన హతకుఁడెక్కడ? తాముశాంతి వహించి నన్నువదిలి నాఁ జెప్ప
మనవినిం త యాలింపుఁడు?

యథా—(విడిచిచూచి కన్నీళ్ళుడుచుకొనుచున్నాడు)

భీము—అన్నా! ధర్మనందనా! ఈదేహమింత బాధ నెవ్వడును పొందియుండలేదుగదా? అందుకొకటి కాఁజాలము;

గీ. అలఁగుటెఱుఁగని ధర్మజుఁ ధరిగనేని

సాగరములన్ని యొక బాట న సంభవించు.

ననిపెద్దలు వక్కాణింతురు. దేవా! ముందువిజయలక్ష్మినివెంటదోడ్కొనివచ్చిన యాభీమసేనుని ముక్కులందుకొనుము?

(అనినమస్కరించుచున్నాడు.)

యథా—చిరాయుష్మాత్ భవ. తమ్ముడా! నీవువచ్చుననికి నేను బాష్పజలపూరిత లోచనుండనై యుంటిని. అందుచే నిన్నుఁజూల్చలేక పోతిని. అన్యధాతలంకకుము, సోదరా! తమ్మునితోఁగూడనీకుఁగలకలమా?

భీము—జగదేకవిక్రమాధ్యులగు దేవరవారి సోదరులమై యుండి కళాజయమునఁ బొందెదమా? తమకీర్తికిఁగళంక మాపాదిం చెదమా?

యథా.—(ప్రేమతోఁ గాఁగిలించుకొని) శత్రుసంహారమునుగూర్చినవివరముల వావల చుచ్చటించుకొందము. కాని బతుని, కిమ్మారుని హిడింబాసురుని, కీచకుని, దుశ్శాసనుని సంహరించిన భీముడవు నీవేనా? తమ్ముడా!

భీము—అన్నగారూ! ఆదురాత్మకుల నందఱిని సంహరించిన వాడను నేనే. కాని, ధర్మనందనా! ఒక్కముహూర్తమూత్రమునన్ను విడిచిపెట్టుదు?

యథా—తమ్ముడా! ప్రేమముచేతఁ గాఁగిలించుకొంటిని. కాని యొక ననుమానముఁ గలిగిగాదు. (అని విడచుచున్నాడు)

భీము—అన్నయ్యా! శత్రువధములమునఁ దడిసిన యీ నెత్తురు

చేతులచేత ద్రావదీ దేవికురులను ముడిచిరా హృదయము తత్తటన
కుచున్నయది. అనుజ్ఞనీయుఁడు ?

యుధి—అది గొప్పయవశిష్టముగనే యున్నది. త్వరితంబుగఁ
బొమ్ము. ఎంతయోకాలమునుండి పరిభవక్లేశ మనుభవించుచుండిన
పాంచాలి నేడు వేణీసంహారమహాత్యవాసంపదముతో ననుభవిం
చుఁగాక ?

భీము—దేవీ! దుగ్ధపదరాజనందనీ! నీవునే టిత్తో ధన్యురాలవై
తివిరమ్ము ?

గీ. రిపుకులక్షయమును బాసఁగి రించినట్టి
నత్తుచేతులతోడను నీకురులను
ముడుచువాఁడను నీకుఁబ్రి న మోదమెంతో
కలుగఁజేసెడివాఁడనో నీ కలికిరమ్ము.

ద్రావ—(భయకంఠితయగుచు నెమ్మదిగా సమీపించుచున్నది)

భీము—దేవీ! నేను కరుణకుగాను. భయపడెదవేల? చూడు?

గీ. ముందలనే బట్టియూడ్చి నీ నీ పుట్టములనె
వండుమెలిచెను వాని; న నీ వ్యఁడుతోడవయి
జేసెనో నన్నఁగూర్చుండఁ నీ జెలియవాని
గూర్చివచ్చినవాఁడ వృ నీ కోదరుండ.

యద్ధిమతికా! భానుమతి యిప్పుడెందుండును ?

చేటి—ఁ చారభవనంబున.

భీము—ఏమిచేయుచుండును ?

చేటి—ముడి విడిపోవలసివచ్చినందులకు నేడ్చుచుండును.

భీము—దేవీ! పాంచాలీ!

ఉ. కూశలఁ గారవాధములఁ నీ గూల్చెడిదాకను గర్వియౌచుఁజాం
చాలిని దాసివంచు విర నీ సంబులనాడిన రాణిమాకుఁ బాం

చాలికిదాసియై దక్షరు శ సంతసముజ్జ్వలదాక నిద్రా బో
జాలని భీమసేనుకులి శ శంఖదిశాంతి వహింపనేర్చునే.
యనినేను నాడనినమాట జ్ఞప్తి కుందున్నదా? పాంచాలికురులు ముడి
వడిగవి. నీకురులే సెలవు బుచ్చుకొనినవి. ఇంకవచ్చి దాసివైయుండు
మని తెలియఁజేయుము ?

యుధి—తమ్ముడా! ఇదిసమయముగా దూరకుండుము. కార్యో
న్ముఖుడవుగమ్ము.

భీము—(నత్తురుచేతులతో ద్రావడిదేవి వేణియుడుచుచు) దేవి!
వృతిజ్ఞ పూర్తియైనదా ?

(తెఱుగ్)

లోకకళ్యాణ మగుఁగాక; లోకకళ్యాణమగుఁగాక; పాంచాలరాజపుత్ర!
ధన్యురాలవైతివి.

యుధి—తమ్ముడా! శ్రీకృష్ణార్జును లిరువురును యిటవచ్చుచు
న్నారు చూచుము ?

భీము—అవును! అన్నయ్యా! వారే

(కృష్ణార్జునులు వృవేశించుచున్నారు.)

యుధి—దేవా! సమస్కరించుచున్నాఁడ. తమ్ముడా ! తమ్ము
ఒకసారి నాకు గాఢాలింగనమిమ్ము. (అని కౌగిలించుకొనుచున్నాఁడు)

కృష్ణ—ధర్మనందనా ! చార్వాకుని మీసమును దెలిసికొని
చిరచిరఁ బలువెత్తుకొనివచ్చితిమి.

యుధి—ఈమీసములయ్యఁ బార్వాకుఁడే యొనర్చినా? ఎవఁ
డూరా! అక్కడఁ విల్లుదెబ్బ ?

కంచు—చిత్తము (అనివెల్లుచుండ)

కృష్ణ—నకులునిచేఁజిక్కి సంహరింపఁబడిన వానికొఱకుమీరు
చేయి చేసికొనసక్కఱలేదు. కాని ధర్మనందనా! కావలసిన కనుల

నేనని. విజయలక్ష్మీవచ్చి నీభుజదండను వసించియున్నది.
వామను చేబట్టుచుండఁ జూడవలయునని మాని చొచ్చులెండ
యున్నారు. కాననింకఁ బట్టాభిషేకమహోత్సవ మొన
రండు.

ధర్మ—శ్రీకృష్ణభగవానుడా! నీవు స్వయంబుగా నూత్రితా
ప్రియానాటకంబంతయు నడుప నేకార్యములు నెఱవేఱకుండును!
! నీయాజ్ఞకు మేఱగలదే! నీకృపాదృష్టి మావైనఁ బఱపుచున్నం
లమా మాకేకొడువయుఁ గలుగ నేరదు. పట్టాభిషేకమునకేమి!
జ్ఞానుసారమట్టులనే గానీయవచ్చును. కాని నేడు మాయోదలఁ
న్నుడవైతివిగాన;

నీతిన్ జాతిని వీడకుండఁ బ్రజలెం శతే శ్రద్ధతో మెల్లఁగా
పాతవ్రత్యమా నిల్పుకొంచుదగు నా శ భాగ్యంబులన్ బొందుచున్
వాతుల్ మెల్లఁగ భారతాంబకుననం శతా! శాంతినిన్ గొల్పుచున్
జేసో మోదముఁ గూర్చులాగునను నా శ శీర్వాదమున్ జేయవే.

కృష్ణ—తథాస్తు. అందఱు (నిష్క్రమించుచున్నారు)

గద్య.

ఇదిశ్రీదుర్గానాగేశ్వర వరప్రసాదలబ్ధ సరసకవితాధురం
ధరకొడలి సాధుసంశక్తిరసీరాకర రాకానుధాకర

నారదరాజామాత్యపౌత్రగౌతమసగౌతవవి

త్రీ గుణకదంబ మహాలక్ష్మీగర్భశుక్తి

ముక్తాఫలవేంకటహనుమంతరాయ

తృతీయ తనూభవ సత్యనారా

యణ నామధేయప్రణీతం

బగు వేణీసంహార

నాటకంబునందు

సర్వంబును

— సంపూర్ణము —

అడ్వర్ టైజుమెంటు

అంతాయితే

—):0:(—

సవలకాదు, నాటకముకాదు, పురాణముగాధకాదు, చా-
త్మకముగాదు, అంకములులేవు, రంగములులేవు, అధ్యాయములు,
వ్యక్తరణములులేవు, పొడుగుగా యొకటే సాద చదువవలసినది
మడింపజేసి సవసరంబుల నొలికించుచు బూర్తిగా చదువువ
నిద్రాహారముల మఱిపించును. దీన్ని సైజున 200 పులులుండును,
యాపాయిమాత్రమే, సాంఘికదురాచార బహిష్కారవాదులు
దటు వ్రాతవర్తనిజూచి సెటానని ఖేళనాంకించిరి. త్వరలో వెల
గలదు. కాన వెంటనే తమచేర్లను రిజిష్టరు చేయించుకొనుఁడు.
గ్రామ్యము:—

వలయువారు:—

కొడలి సత్యనారాయణరావు.

హనుమంతవిలాస్

కనివారపుపేట, ఏలూరుతాలూకా

అనివ్రాయవలయును:—

14556